

SPISY

JULIA ZEYERA

VII.

KRISTINA ZÁZRAČNÁ

A JINÉ PRÁCE

V PRAZE

NÁKLADEM ČESKÉ GRAFICKÉ AKCIOVÉ SPOLEČNOSTI »UNIE«

1908.

JULIUS ZEYER

KRISTINA ZÁZRAČNÁ

A JINÉ PRÁCE

TŘETÍ VYDÁNÍ.

V PRAZE
NÁKLADEM ČESKÉ GRAFICKÉ AKCIOVÉ SPOLEČNOSTI »UNIE«
1908.

(1903, 1906.)

DRUHÝ TISÍC

KRISTINA ZÁZRAČNÁ.

SOCHAŘI

FRANTIŠKOVI BÍLKOVI

VĚNOVÁNO.

I.

Jsou slova, za nimiž se hloubí propast pojmu a významu a slovo samo osvětluje to bezedno slabě jen jako plachá bludička. Jedno z těch slov je láska. K porozumění toho pojmu je velké vědy třeba, té, kterou nám Kristus dal a jíž zářili ti, co po něm vínem jeho byli zpiti. Ta věda v pravdě ví, protože vidí za hranice slov a za hranice věcí, a před ní mizí vůbec každá mez. Zjev lásky oslňuje jako slunce a jen zraky silné silou prostého srdce dovedou na něj patřiti. Zraky zkalené pasvětlem lidské pošetilé pýchy zavírají se a nevidí.

O zjevu takovém, vyskytnuvším se a zazářivším nad míru skvěle na konci dvanáctého věku po Kristu, zachoval nám podivuhodnou paměť francouzský mnich Tomáš Cantipratanus, z řádu bratrů kazatelů. Na pevném základě jeho výpovědi spočívá moje vypravování.

* * *

Bylo ráno. S nevysoké věže v městě Saint-Trond, ležícím v starém hrabství hasbánském, blíže Lutichu, bědoval žalostivě zvon. Jeho hluboký zvuk nesl se daleko do polí, na pastviny, k lesům. Ohlas jeho rozplakal Marii i Marthu. Okna v jejich předměstském dvorci byla otevřena a pláč zvonu a svit slunce lily se zároveň do bílené jizby, kde obě sestry se oblékaly do smutku. Sousedky jim pomáhaly. Připevňovaly jim, pronášejíce soustrastná slova, závojové čepce do vlasů. Maria a Martha chystaly se do kostela k pohřbu své nejmladší sestry Kristiny. Ležela tam v bílém rubáši na suchoučkém těle, mezi polními květy v prosté rakvi. Martha byla měkčí, plakala silněji a pravila sousedce, o jejíž rameno se podpírala:

„Je mi tak těžko v srdci, jako bych tam kámen měla! — Zdá se mi teď, že jsme nemilovaly Kristinu dost, když byla živa!"

Maria pohlédla přísně na sestru a pravila:

„Výčitka tvoje je zbytečná. Plnily jsme povinnost svou a jednaly jsme dle vůle rodičů." Obrátila se k sousedkám a mluvíc jako někdo, kdo se nepřiznává k omluvě a přece se skrytě omlouvá, dodala: „Víte, že mluvím pravdu. Zůstaly jsme tak záhy osiřely. Všechna starost o statek zůstala jen nám, ač jsme byly tak mladé. Byla jsem rodiči ustanovena za hlavu rodiny. Mně připadlo tedy řízení celku. Martha konala práce v domě. Co měly jsme si počít s Kristinou?

Byla tak neschopna ke všemu! Dítě tak bláhové i když dorostla! Vždyť znali jste ji! Chodila neustále jako ve snách a ledva slyšela, co kdo s ní mluvil. Nuže pásla tedy naše stádo tam u lesa, kde tak ticho a, pravda, trochu smutno. Trávila tam celý svůj čas a vím, že tam ráda bývala. Jakých tedy bychom si měly dělat výčitek? Chřadla a zemřela. Byla to vůle Páně. Teď ale pojďme, bychom ji důstojně pohřbily." — Mlčky bral se tedy celý průvod do kostela. Zvon přestal žalovat.

Bleda, ležela Kristina v otevřené rakvi. Dlouhé její vlasy, plavé jako zralé žito, měly lesk paprsků mlhou tlumených. Dlouhé řasy zavřených víček byly temné jako obočí. Tvář nebyla krásná, ale nevýslovně dojemná s tím stínem velké vážnosti, kterou dodává smrt, a s tou luznou čistotou záhy přelomené dívčí mladosti. Byla jako odervaný květ. Tak prostá, cudná, zastřená smutkem těla, opuštěného duší.

Ležela v rakvi nyní mezi květinami, jako za živa mezi nimi ležívala na lukách, když stádo svých sester pásala. Nikdo netušil, co se v tom děcku kdy dálo. Byla plachá a mlčelivá. Nikdo ji neznal, než Bůh. K němu lnula od okamžiku, kdy poprvé se učila odříkávati svůj dětský Otčenáš. Když poprvé slyšela o Kristu a jeho oběti za lidstvo, milovala jej větší silou, než bývá v dětském srdci, milovala jej v pochopení úplném. Modlila se jednou vroucně po kázání, v němž

kněz živě líčil umučení na kříži. Srdce její přetékalo. Klečela jako kamenná a dívala se upřeně na oltář, očima, které neviděly předměty, ale za to viděla Kristina cosi neurčitého, nevysvětlitelného: začala se totiž sloužiti mše, bylo pozdvihování a Kristina ve svém zanícení ani neslyšela znamení zvonu, neschýlila hlavu ve svém vytržení, když kněz pozdvihoval hostii — a tu viděla — — — co viděla? Nedovedla to říci. Linul jakoby bílý úsměv z té hostie a ten vnikal jí do duše. Bylo, jako by byl Kristus k ní promluvil, jako by jí byl řekl: „Vím o tobě a tvojí ke mně lásce.“ Ta slova neslyšela, ale věděla o nich. Omdlela tím štěstím a donesli ji domů. Tam chtěla vypravovat, co se bylo s ní událo. Ale „ten bílý úsměv“, který k ní linul! Jak to dovede říci? Ani ta slova, jejichž význam přece znala a cítila, jí nepřišla na jazyk, a kdyby, což byla by stačila? Kristina mlčela. Ale od té doby bylo srdce její jako hořící lampa. Žila na tichých pastvinách se stádem svým a celý svět jí kolem mizel. Láska její však rostla. Let ptáků o ní mluvil, strmění stromů o ní mluvilo, plynutí oblaků mělo o ní slovo, jiskření hvězd. Ale i to vše minulo, neboť s rostoucí její láskou rostla i schopnost chápati Boha, viděti a slyšeti Krista bezprostředně. Nezjevil se jí Spasitel, neviděla tvář jeho snad jako na obrazu v kostele v Saint-Trond, vcházel spíše neurčitým vidmem do hloubi a v nejskrytější taj duše její,

jako když se barevný déšť paprsků malovanými okny do šera chrámu nese. Podobně, jako v kostele tlumenou slávu svatých zobrazených na skle i tehdy viděla, když nasytivši oči, je zavřela, podobně viděla vždy glorii Kristovu duchem, když uchvácena rozjímáním o něm, vnímavosti smyslů svých pro vnější svět pozbyla na prosto. Tu býval Kristus s ní a tak tiše pak k ní mluvíval, tak sladce tiše a přece tak velce o síle lásky své a o vykoupení lidstva. Šelest stébla trávy byl hlasitější než ten jeho šepot, který plnil svět a jeho propast. Až k slunci a k hvězdám se ten šepot nesl a dole vnikal do nejčernější temnosti hlubin země, až tam, kde spali mrtví!... Jej slyšeti, jaká to byla blaženost! Slzy její tekly štěstím a touhou, touhou nesmírnou, aby dovedla Krista ještě silněji, ještě, ještě silněji milovati, až by plameny té lásky ji strávily jako oběť zápalnou!... Tak toužila Kristina, nevědouc, že ten silný plamen v ní už háral krajnostně a že prosba její byla vyslyšána dříve, než ji pronesla. Požár lásky trávil její tělo, a pokorná a krotká, zemřela ráno jednou tiše, právě jako plamen, který dohořel. Nuže ležela tedy teď v rakvi v kostele a začala mše zádušní, a sestry její oplakávaly dílem opravdově, dílem obřadně znova předčasnou její smrt. Mše byla slavná. Sbor dívek a hochů zpíval dojemně. Obzvláště krásné bylo, když zazněla slova po přijímání „Beránku boží jenž snímáš hříchy světa" —

bylo to jako šumění andělských křídel, jako, chvění andělských harf. Dvakráte nesla se ta slova chrámem, dozněla sladce a už po třetí se linula prostorem, když do posvátného zpěvu náhle se výkřiky hrůzy mísily. Nastal šramot a hluk, neboť stalo se něco neslýchaného! Bledá mrtvola v rakvi sebou pohnula, sedla pomalu, protáhla ramena, vstala a vznášela se pak povlovně do výše jako lehký bílý oblak. Nesla se k samé klenbě kostela. Jako pták, jejž rozpřáhnuté perutě udržují ve vzduchu tak, že se zdá, že visí v blankytu, trvala Kristina pod samým chrámu klenutím ve vzduchu. Její dlouze plynouví bílé roucho, její měkké, plavé, dlouze proudící vlasy chvěly se průvanem. Jinak nehnula Kristina ani brvou a oči její byly jako ve spánku zavřené. S výkřiky divokého strachu prchali lidé z kostela. Nezůstal tam nikdo než kněz u oltáře a Maria, sestra Kristinina, která leknutím byla jako zkamenělá a pohnout sebou nedovedla. Venku na náměstí byl křik a volání, v kostele bylo ticho jako v hrobě. Kněz se poněkud zpamatoval. Vzal kalich, z něhož byl při mši přijímal, pozvedl ho pomalu proti Kristině a zvolal hlasem slavným: „Jménem otce, syna a ducha svatého ti kážu, abys sestoupila na zem! Jsi-li v moci démona, nechť prchá z tebe v propast pekelnou! Jménem otce, syna a ducha svatého!"

Kristina otevřela nyní oči, bylo, jako by se nové světlo rodilo, bylo, jako by nový

blankyt stvořen byl! Z těch zraků linula záplava rajsky krásných snů.

Kostelem zavanul lehký větřík a po něm jako spanilý lupen lilie snášela se Kristina pomalu dolů od klenby, pomalu nesla se vzduchem, prosáklým dýmem kadidla, a vůně sladší růže šla z jejího roucha. Jemný van, který ji nesl, položil ji tiše v náruč její sestry Marie. Maria vzpamatovala se nyní též, beze slova vzala Kristinu kolem pasu a vedla ji z kostela. Venku bylo hemžení jako v mraveništi; když ale obě sestry se objevily před davem, povstala znova hrůza, avšak byla němá. Bylo velké mlčení a lidé ustupovali Marii, mávající rukou, by si tlačenicí cestu klestila.

Bílá a tichá, s nebeským zanícením v blouznivém zraku, kráčela vedle sestry své Kristina. Nedotýkala se téměř země. Byl to zjev nezemský. Došly domů. Martha zavřela vrata, neboť po stopě Kristinině valilo se téměř celé město k dvorci. Dům byl zavřen, ale mnoho přátel a známých bylo přece vniklo do jizby, kde Kristina jako ve snách stála. Otázky na ni pršely, Kristina však nedovedla slova promluvit. Tu napadlo Marthě podati jí něco mléka a chleba. Kristina pohledla na ni jaksi udivedně, pak vzala však nápoj a chleba a jedla a pila, málo sice, ale dychtivě. Zdála se nyní podobnější samé sobě. Ohlížela se po pokoji, učinila několik kroků a pak sedla na staré křeslo u kamen.

Martha položila jí ruce kolem krku a pravila:

„Jak jsem se polekala v kostele! Bohu díky, že byla jsi mrtva jen zdánlivě! Jak ale bylo možno, že jako motýl jsi se vznesla ke stropu? A proč jsi tak učinila?"

Krisiina sebou zachvěla a odpověděla tiše: „Ah, ten zápach lidských těl! Jak těžko je ho snášet!"

Dívali sa udiveně na sebe, nemohli slova její chápat.

Maria však pravila: „Bohu díky, vrátila se jí mluva! Jedla a pila též, tedy žije úplně." Pak obrátila se k sestře své a pravila: „Víš-li, co se s tebou dělo mezi tím, co's zdánlivě mrtva v rakvi ležela, pak nám to pověz. Ukládám ti to jménem božím."

Kristina podívala se na Marii a odpověděla: „Ne zdánlivě, ale skutečně jsem byla mrtva."

Mnozí se usmáli, Maria však se ptala: „Nevíš, co se s tebou stalo, když jsi zemřela?"

„Zda to vím!" odtušila tiše Kristina. A úsměv plný nějakého štěstí jí vytryskl v zraku a na rtech a byl krásný jako čistá záře úsvitu.

„Tedy mluv!" řekla Maria.

Kristina jala se tiše takto mluviti: „Hledíte na mě, znovuzrozenou, a nevíte, jaký ten život můj minulý byl. Sama jsem se nechápala, když jsem tak toužila po Kristu,

tam v tichosti samot u lesa. Kristus se mnou mluvíval. Ne, jak já teď mluvím s vámi. To bylo jinak. Věděl o mé lásce k sobě, tak nesmírné a dal mi znáti, že o ní ví. Tak tedy se mnou mluvíval. Měla jsem pak procítiti nejdříve všechnu jeho bolest na kříži. Plovala jsem v krvi svého srdce. A tu dal mi poznat velkost lásky své k nám všem. A dal mi ucítiti, jak miluje duši, která jej v pravdě a celou silou miluje. Poznala jsem tak, co je láska, a poznala jsem, že On je láska. Věděla jsem, jak jsem té lásky nehodna, a plakala jsem moře slz. On ale těšil mne, a slzy moje byly pak sladké tak, že jsem štěstím omdlévala. Když tak jste mne nalézaly, říkaly jste, že jsem chorá. Mě však jen velká láska tak stravovala a radovala jsem se z toho, neboť měla jsem touhu, v ní se ztratiti, jak olej v plamenech. Měla jsem touhu trpěti, jak On za nás trpěl, a lekala jsem se té myšlénky co velké hrdosti...“

Kristina se zamlčela a Maria pravila:

„Mluvíš sice souvisleji, než kdy jindy, ale nerozumíme ti. Nemluv tedy o té době minulé, nýbrž vypravuj, co s tebou se dělo, když jsi v rakvi ležela. Slyšela's náš pláč?“

Kristina mlčela chvíli a pak pravila pevně:

„Nebyla jsem mrtva pouze zdánlivě, zemřela jsem. Tělo moje leželo hluché, slepé, chladné v kostele, ale duše moje byla s anděly. Jen neurčitě teď o tom vím, že viděla jsem nejdříve místa temná a strašlivá. Jazyk

lidský o tom vypravovat nemůže, je to velké tajemství. Viděla jsem muka a strádání, netažte se, jaká, nevím to sama, bylo to jiné, než zde na zemi. Ale velká lítost se mne zmocnila, lítost, jak ji cítíme i zde. Věděla jsem, že mi byl zjeven smutek očistce. Cítila jsem cosi jako velký, hořký, palčivý lidský pláč. Pak bylo jasno ve mně, nesmírně jasno, jak vypsat nelze, ani pomyslit, a stála jsem jako na prahu ráje. Byla to blaženost, jakou zde pocítiti nelze, ani se jí domyslit. Stála jsem před Kristem a pravil mi: ‚Ó duše krotká, buď mi vítána! Dle vůle tvé buď zde u mne zůstaneš anebo vrátíš se ještě jednou na čas v tělo své. Slyšel jsem tvůj pláč, když zjeven byl ti očistec. Pro velkou lítost tvou ti bude tedy dovoleno, abys trpěla pro ty, s nimiž jsi soustrast cítila. Duše tvoje smí tím způsobem trpěti pomocí těla tvého muka, která spásu způsobí těch, nad nimiž zaplakala's v očistci. A příklad tvého života a tvého utrpení přivedl mnohé ze žijících na cestu ke mně a chrání je ode zlého. Až dílo to jsi vykonala, vrátíš se ke mně. Tvá soustrast učinila tě hodnou takového úkolu.‘ Tak mluvil Pán, ač mluva jeho neměla podobnosti se zvuky mluvy naší. Bez otálení jsem odpověděla: ‚Buď vůle tvá! Volím návrat na zem, abych snášela.‘ Zaradoval se Pán a andělé jeho mě vedli zpět. Jak rychle se to dálo! Když poprvé se v kostele nad mou rakví ‚Beránku boží‘ zpívalo, zářila na mě veleba

stolce Páně, a když po třetí se ‚Beránku Boží' opakovalo, byla duše moje opět s tělem spojena a slova písně zněla už v mém sluchu pozemském! . . .“

Kristina mlčela a všichni, kdo ji slyšeli, byli podiveni tak, že byli jako omráčeni. Konečně Marie pravila: „A co hodláš nyní činiti?“

„Nevím to sama jasně,“ odvětila Kristina. „Co Bůh mi kázal, jde nad pochopení lidského rozumu. Bůh povede mě. Nebuďte ani zmateni ani udiveni nad mým počínáním. Cokoli se mnou díti se bude, bude vždy dle vůle nejvyšší.“

Byla velice bledá a znavena. Oči její se zavíraly a usnula tiše. Sestry její a všickni, kteří byli přítomni jejímu vypravování, vyšli bez hluku ze sednice v udivení největším.

Celé město rozprávělo nyní o události v kostele a s velkou zvědavostí očekávalo se, co nyní asi Kristina podnikne. Každý o tom rozumoval a hádal, jen Kristina nepřemýšlela; k čemu? Byla odevzdána do vůle vyšší své, věděla, že byla poslána na zemi k působení něčeho, a věděla tedy, že úkol svůj bude konati vnuknutím. Sestry její se radily mezi sebou a pak přišly ke Kristině, a Maria vládnoucí domem a rodinou pravila: „Kristino naše, buď poslušna toho, co ti nyní povím. Varuj se lidské zvědavosti, nevyzývej jí svým chováním. Věříme ti, že vše, co jsi nám vy-

2*

pravovala, se ti do podrobna zdálo tak, jak jsi nám to vylíčila. Avšak byl to pouze sen. Nemysli, že máš nějaký zvláštní úkol konat. Konej pouze práce, které ti uvnitř domu uložím.“

Kristina pohledla tiše a pokorně na sestru a odvětila: „Podrobím se vůli tvé. Ale nezavírej mě do domu, kde mi úzko. Žízním po volném vzduchu. Miluji stromy, trávu, oblaka. Nech mě zase stádo pást tam v samotě u lesů.“

Maria a Martha byly zaraženy. Nevěděly proč, ale báły se něčeho neurčitého, něčeho, co si vysvětliti nedovedly v obmezené své všední střízlivosti, báły se prostě ducha, který svítil a zářil z Kristiny. Ale nevěděly o tom, Věděly pouze, že mají dobré přání, aby Kristina byla, jako ony byly, jako každý je. Styděly se za to její vypravování po jejím z mrtvých vstání, v které nevěřily. Bylo přece patrno, že Kristinina smrt byla jen zdánlivá. Jednoho dne se tedy sebraly obě sestry a šly do Lutichu, bylo tam blízko, a žil tam velice učený muž, šly k němu na poradu, aby měly utišené svědomí. Vždyť ten učenec znal celý svět a jeho složení a jeho účely, znal vše a nic mu nebylo tajné. Znal každé kolečko všehomíra a latinský jeho název, měl všechno vědění jako rozděleno do přihrádek svého osvíceného rozumu, jen narážku a vytáhl patřičnou zásuvku a doložil třeba ještě každý výrok svůj tlustou knihou, psanou na vzácném

pergamenu. K tomu slavnému muži tedy sestry se vydaly a vypravovaly mu vše, co se stalo s jejich sestrou Kristinou. Odpověď jeho byla jasná. Usmál se a řekl jim: „Dobře jste uhodly, celé vypravování vaší sestry je horečné blábolení, není-li to úmyslná lež. A z mrtvých vstání? To by bylo zázrakem, a zázraků není. Věda o nich neví. Nic podobného nepotvrdily naše výzkumy a dnes, ve století dvanáctém, stojíme na vrcholu vědy, dále a výš už nemůže nikdo. Slyšely jste o novém stroji k počítání myších chlupů? Kristina vaše byla, jak samy tvrdíte, jen zdánlivě mrtva. Chlad v kostele a snad i vůně kadidla ji vzkřísily. A to vznášení se do výše? Tomu vůbec nevěřím. Říkáte, že to na sto lidí vidělo? Moje milé, to vše byl klam obraznosti, jaká bývá u polekaných lidí, delusio imaginationis. Když zdánlivě mrtvá se pohnula v rakvi, ztratili jste všickni hlavu, zdálo se vám nejspíše, když vstávala na nohy, že roste do výše a tu hned se vám zase zdálo, že je u stropu. Obraznost! Klam! Něco podobného se dít nemůže, věda o tom neví. Ale ještě slovo o té vaší Kristině. Víte, co z ní a z jejího blábolení škaredě hledí? Povím vám to: je to pýcha duchovní a ta je trestuhodna. Buďte na ni přísny. Kým je, že by měla zvláštní úkol? Kdo ví, umí-li číst a psát a o latině se jí zajisté nikdy nezdálo! Hleďte, byste ponížily její pýchu. Smějte se jí. Také tím ji lze uzdravit, že ji povedete

mezi lidi rozumné, tak se nejspíše chorobné chmury její obraznosti rozptýlí.“

Sestry byly velice zkroušeny, zdálo se jim, že bude těžko s Kristinou jednati. Obdivovaly se však jasnému rozumu učence a jeho moudrosti a děkujíce slíbily, že se zachovají dle jeho vzácné rady.

Vodily nyní Kristinu, nutíce ji, do společností, ač je úpěnlivě prosila, by ji poslaly raději do samoty. Sestry nepovolily a krotká Kristina šla tedy tiše, kam ji vedly — ale sotva že bývala chvíli v prostoru, kde bylo více lidí pohromadě, začala úžasně blednout a padala do těžkých mrákot. Když se jí sestry doma ptaly, čím to je, odpověděla, že jí je nemožno býti ve společnosti lidských těl. Sama byla spíše jako světlým stínem než tělem, a i dlouhý, bílý, ač hrubý její háv bez ozdob zdál se celý světlem projasněn a jako bez tíže hmoty. Sestry nechtěly a nemohly rozumět, nutily ji tím více, čím více ve společnostech omdlévala, myslily, že podivný odpor její tak překonají. Pak, když viděly marnost svého počínání, rozhodly se, že ji uvězní na nějaký čas, zajisté že se jí tu zasteskne brzy po lidské společnosti! Zavřely ji tedy do odlehlé komnaty. — Byla jasná noc, svítila oknem na lože, kde Kristina ležela. Dívka vstala. Nesmírná touha po širém prostoru se jí zmocnila. Otevřela okno, hledící do sadu, a seskočila, ač patro bylo dosti vysoké, do bujné trávy. Sad zašuměl, vanutí, jarně

sladké, zdálo se, že věje se samých nebes, kde hvězdy se jiskřily. Kristině bylo, jako by křídla měla. Nevěděla sama, jak se stalo, že byla náhle na zdi zahradní a dole na ulici. Srdce její jásalo, ta tam byla úzkost žaláře. Celou noc těkala za městem, jako by plovala ve volném vzduchu. Ráno, když vycházelo slunce a když zvony hlaholily, viděli lidé Kristinu seděti na věži, v samém sousedství těch rozzvučených zvonů. Od té doby vídali ji vždy jen na výši, nad lidskými obydlími, kde proudil čistý, volný vzduch; sedávala na stromech nejvyšších, na vrcholku chrámu, kde holubi se slunili, sama jako divuplný pták, v tom dlouhém bílém hávu, s těmi bledozlatými, ve vzduchu vlajícími vlasy. Všechny zraky se k ní obracovaly a mnozí se na ni dívali s obdivem, druzí však se zlobou a hněvem a někteří s pravou hrůzou, neboť bylo jim jasno, že je Kristina ďáblem posedlá. Sestry její, které marně se snažily Kristinu vábiti zpět do domu, byly pohoršeny nadmíru. Styděly se za Kristinu a přidaly se s pláčem k těm, kteří horlili, že je Kristina posedlá. Brzy mělo toto mínění vrch v městě a našli se lidé, kteří na Kristinu si vyšli na lov jako na nebezpečnou zvěř. Vypátrali strom, kde ráda sedávala, tahali ji s výše jeho šumícího koše, spoutali ji a uvrhli ji v temný úzký žalář, kde sotva dýchat dovedla. Trpěla nevýslovně. Nikdo však neslyšel jediný její vzdech. Modlila se

tiše a byla vyslyšena: v noci otevřely se těžké železné dvéře vězení a vešel k ní jasný zjev. Sotva jej spatřila, spadly okovy s ní a Kristina vyšla pod širé nebe. Byla hluboká noc, nikdo na blízku. Ohlížela se chvíli, pak se rozběhla a lehká jako péro, které vítr nese, utíkala hbitě jako střela z města, daleko, bez zastavení, až kde se lesy tměly. Tam byla konečně volná jako pták! A jako pták spletla si Kristina na dubu hnízdo z větví a mechu a snivě jako pták zpívala tam chválu Hospodinovu při třpytu ranní rosy, v znoji poledne, při záři zlaté večernice. Byla opojena mlčením samoty, blahem volnosti, milosrdenstvím božím... Ale za několik dní napadl ji zrovna vlkem velký hlad! Nebylo nikde potravy, ani jediné jahody, ani jediného zrnka! Měla se opět přiblížiti lidským obydlím? Kristina chtěla raději hladem mroucí zůstat s Bohem svým v té krásné samotě, v tom hlubokém lůně tajnosti, než vydati se nebezpečí lidské krutosti za pouhou cenu chleba! Pozvedla tedy ruce a zraky k nebi a prosila, by podáno jí bylo úlevy. A hle, na starém dubě, kde hnízdila a zbožně Duchu chválu zpívala, vykvetla náhle velká růže, temná a krásná, a vůně její byla tak sytící, že ukojila úplně Kristinin hlad, a po devět neděl, po kterou dobu růže stále svěží a nezměněnou zůstávala, byla ta silná vůně Kristině dostatečným pokrmem a rosa její hojným nápojem. Kristina byla nevýslovně šťastna

v lese a netušila, co se kulo proti ní. Hledali ji totiž její příbuzní, a jednou, když usnula, byla lapena a opět jata do okovů a vlekli ji opět do vězení jako divou zvěř! Tenkráte zavřeli ji do komory bez okna.

II.

Sestrám bylo Kristiny líto, avšak myslily, že jednají správně a že ji vedou k dobrému, vedouce ji k rozumu, jak říkaly, a všickni rozumní lidé s nimi souhlasili a radili jim horlivě ku přísnosti ve prospěch nezkrocené, zbloudilé té dívky. Nedávali jí tedy téměř pokrmu a zavěsily dvéře pro jistotu řetězem. Zdály se jim ty dva zámky, které ji uzavíraly, ne dosti bezpečnými. Kristina potmě, na vlhké a studené dlažbě trpěla těžce. Nedbala však bolestí svého těla a jen rozjímala. S pláčem si pravila: „Co snáším, to je nejspíše pouze trest za vinu mou a neulehčí moje trápení nikomu, nesnáším, aby jinému bylo ubráno břemene. To, Bože můj, mě tíží! Proto tekou slzy moje, ne proto, že mám hlad a žízeň a že tělo moje jedna bolest! Vidím teď, čím jsem chybila! Utíkala jsem do samot — komu jsem tím prospěla? Byla jsem tak šťastna, a proto přece nevrátila jsem se na zemi, abych šťastnou byla! Hledala jsem, ač nevědomky, štěstí a to je hřích, to je hřích! Hledat štěstí jiných je povolání

naše, ne své štěstí vlastní, kterého dosáhnouti vůbec ani nelze. A že ho dosáhnouti nelze, to je Tvoje varování, Pane můj! O, vlož na mě břemeno ještě těžší, ať mě kruší Tvoje tíž, ale dle slibu Tvého ať jí ubude těm, kteří klesají pod tíhou utrpení! — V rukou Tvých je váha a míra, polož tedy, Milosrdný, na jednu mísku váhy své mou vůli a klaď na druhou spasné jiným utrpení moje dle váhy vůle mé!"

Sotva že Kristina tak pravila, ejhle, otevřely se dvéře jejího žaláře dokořán, zámky a řetězy padly bez nejmenšího lomozu na zem a Kristina vyšla. Též dvéře domu otevřely se před ní a stála chvíli tiše jako omámena pod širým nebem. Bylo hluboké šero; země a lidé a zvířata ještě spali, ale úsvit se už neurčitě hlásil k životu, už ho rodila prchající tma. Pohlédla Kristina k lesu, jak vznešen stál tam v dáli, jako chrám, který zve k pobožnosti a volá beze hlasu, tajuplným svým mlčením mocněji než hlaholem zvonů, bys do něho vstupoval! Kristina však nešla tam. Vždyť se dvéře zázračně před ní otevřely ve chvíli, kde hlasem se byla obviňovala ze sobectví, hledavši posud samotu. Bez dalšího rozmýšlení obrátila se tedy stranou, kde leželo město Lutich se svými hlučnými ulicemi, plnými lidského ruchu. Nebylo tam příliš daleko a přišla tam Kristina, jejíž krok byl tak lehký jako let ptáka, právě, když všechny domy se zardívaly radostí nad vzpla-

nutím ranní zory. Nikdo ještě nechodil po náměstí, kde se Kristina ocitla, a zastavila se u velkého kostela, který, ač stářím šedý, nyní v slunci celý zlatem politý se zdál zmládlý. Kristině zabušilo srdce a duše její, jak by tepny měla, bouřila horečně. Nesmírný, smrtelně mořící hlad, nevýslovně silná žízeň se jí zmocňovaly, ale byl to hlad a žízeň duchovní, mřela Kristina touhou po těle Beránka, který hříchy snímá. Dech nebyl prsům jejím nutnější, než v té chvíli duši její věčný chléb. Klesla na kolena, slzy se jí lily proudem z očí a smáčely tu malou, suchou, bledou její tvář. Neutírala svých slz a ranní slunce se v nich třpytilo jako v rose luh. Zaklepala Kristina na dvéře kostelní, byly ještě zavřeny. V tom okamžiku však se otevřely a Kristina vešla. Chrám byl prázdný, nebylo než kostelníka, který byl právě otevřel, a v šeru lodi stál kněz. Kristina letěla k němu, vrhla se mu k nohám, zachytila se za jeho roucho a zašeptala: „Lačním po chlebu nebeském! Hynu žádostí po něm! Zemru, nepodáš-li mi tělo Páně!“

Kněz hleděl na ni zaražen a polekán, ta průzračná tvář, ty horečné zraky ho zmátly. Neviděl tu velkou zář její rájem projasněné duše.

„Podej mi tělo Páně! Zaklínám tě!“ zvolala Kristina nyní hlasitěji a držela se ještě pevněji jeho roucha, jako by tonula.

Kněz nechápal. Byl jeden z lidí chladných. Nebyl nikdy cos podobného, jako tato žízeň po věčném, procítil, a byl slep pro zjevy, nesoucí se nad povrchem střídmosti.

„Je šílená?“ tázal se sám sebe a mráz mu šel tělem. Nevěděl, co je svaté šílenství, nevěděl, co jest opojení duchem, byl střídmý i v pobožnosti své, jak v životě. Vyrval jí roucho své z rukou a šeptaje postrašen: „Nemám teď chvíle, nemám teď chvíle!“ prchal od toho znepokojujícího zjevu, prchal z kostela a ohlédl se tam teprve z konce náměstí, jako by zjistit chtěl, že není pronásledován. Nebyl, jen ty zářící, záhadné zraky viděl ještě stále před sebou ve vzduchu, jako vídáváme obraz slunce, když nás oslní a když pak oči zavřeme. Když zašel za roh, viděl však zdáli vycházeti Kristinu z kostela. Ani netušil, jak bolestně vyčítavý byl její zrak, když jí odepřel, po čem tak zaníceně prahla a volala, a řekl si nyní, přemítaje: „Je to velká hříšnice, zajisté! Hle, utíká nyní z kostela! Nevytrpělo ji to tam!“

A pravda, Kristina letěla teď jako střela ulicí, směrem opačným, než kterým se bral onen kněz. Lidé začali teď už plnit ulice a všecko se dívalo s největším udivením za běžící dívkou, prostovlasou, bosou, bledou, se zraky záhadnými jako sen. Kristina však nedbala ničeho a nikoho, celá její bytost byla soustředěna v touze jediné. Přišla po-

sléze v odlehlejší ulici k malému kostelu. Byl otevřen dokořán, sloužila se tam mše svatá, na oltáři hořely svíčky. Jak klidně a jasně zářily jí vstříc, jako hvězdy na nebi! Vešla a padla před oltářem mlčky na kolena a vznášela ruce. Kněz, sloužící mši, jí lépe rozuměl než onen první. Sestupoval právě od oltáře k věřícím, již čekali přijímání. Podal Kristině svátost a přijala tělo Páně s nevýslovným blaženstvím. Zapomněla úplně svého těla, byla cele jen duší. Zapomenuté to tělo kleslo jako mrtvé na tvář a tak zůstalo ležet na dlažbě. Až lidem bylo úzko, bylo to tak podivné! Když odešel kněz od oltáře, obživla jaksi Kristina. Bylo jí, jako by kráčela nyní za určitým cílem, ale nevěděla kam. Vycházejíc z kostela, neutíkala už, vznášela se jako vůně. Za zjevem jejím, tak nezemským, dívali se lidé zase mlčky a potřásali zase hlavami. Kněz, jenž byl jí podal hostii, byl teď též už na ulici. Nevěděl proč, ale bylo mu, jako by musil čekat na něco, co by se mělo díti. Přistoupil k němu jeden z jeho soudruhů a oba šli mlčky za Kristinou. Hleděli na ni, když ji dohonili, a pak na sebe tázavě. Byla to dívka šílená? Byla svatá? Byl to člověk nebo zjev? Kristina, nedbajíc jich, šla spěšněji dále. Urychlili kroky a pospíchali za ní, šla nyní zase rychle a rychleji a konečně letěla, jako když ji vítr nese. Sluch její byl naplněn jakousi slavnostní hudbou a neviděla půdy pod no-

hama. Byla si vědoma, že duch ji k něčemu má, že Pán jí k něčemu pudí a nevěděla, k čemu. Byla plna velkého očekávání. V tom zasáhl ruch spěchajících kroků jejího sluchu a ohlédla se. Viděla ty dva muže, jak za ní uháněli. Zmocnila se jí velká úzkost. Chtěi ji snad znova lapit, znova věznit? Opět se postavit mezi ni a její dílo? Letěla teď jako bouří hnána a ti dva muži uháněli bez dechn za ní. Ani asi nevěděli, co vlastně počínají, ale dohoniti ji, dohoniti, ta myšlénka se jich zmocnila plnou silou bezsmyslnosti. Už byli docela blízko ní, když Kristina se náhle zastavila. Řeka Mosa valila se u její nohou, hluboká a široká, a temně, příšerně temně. Kristina stála okamžik bez pohybu a zaslechla hlas jednoho z těch dvou: „Konečně nám neunikne!“ — Kristina neváhala. Bylo jí nyní jasno, co činiti. Usmála se. Jista, jakoby nohu kladla na silnici, stoupla na proud a klidně, bez bázně kráčela po hladině vody, neomočíc si ani lem svého roucha. Bezpečně přešla řeku a posadila se na druhém břehu k odpočinku do vlnící se kolem ní trávy; ale ti dva kněží, stojící na druhém břehu proti ní tam, kde se byli zastavili, když vkročila na řeku, poklekli. Viděli nyní, že ne plamen šílenství, ale svatosti z ní tak silně šlehal. Zahanbeni odešli. Kristina povstala. Pudilo ji to dále. Věděla, že čeká na ni více, než to, co se bylo právě s ní stalo.

Nešla daleko, když uviděla pekárnu, tam byla vytopena pec, velká a vysoká, dusící znoj dýchal z toho ohnivého jícnu jako z výhně a mnoho lidí bylo opodál přítomno. Teď věděla Kristina, kam ji to pudilo. Věděla, že začíná to velké její dílo, pro které se byla vrátila z ráje, to snášení neslýchaných utrpení za jiné. Vyrazila ze sebe výkřik velkého nadšení. Lidé se ohlíželi, hleděli s udivením na ni. Byla v té chvíli nadzemsky krásná, krásou právě nezemskou. Lidé ustupovali a Kristina s druhým výkřikem jásavého nadšení vešla v rozžhavenou pec. Tu jala nesmírná hrůza všechen přítomný lid, někteří padali uděšeni k zemi, někteří si zahalovali tvář, ale většina stála jako obrácena v sloup a nemohla poděšené zraky od hrozného toho divadla odtrhnouti. Pec zářila jako žhavá sluj a Kristina v ní trpěla všechny ty nesmírné, šílené bolesti, které by každý trpěl na jejím místě. Svíjela se, jako by jí údy trhali, jako by se rozpadnouti musila na popel, a vyrážela nyní ze sebe děsuplné skřeky, které jí mučení její vyrvalo z hrdla, lapajícího křečovitě po zmírajícím dechu. Ale přes všechno její mučenické utrpení zůstalo tělo její nedotknuto, tak jako její šat. Vytáhli ji konečně vysílenou do krajnosti z pece, a kořist tak neslýchaných bolestí padla beze smyslů v hrozném svíjení do prachu. Byla jako mrtva.

To byl začátek plnění jejího úkolu. A nyní sledovala nekonečná řada těch utrpení

a muk za ty, o nichž věděla, že strádání její ukojuje strádání jejich. Nenalezla-li velký oheň, do něhož by se byla celá vrhla, držela nohy a ruce v plamenech tak dlouho, až mukou omdlela, a vrátily-li se jí smysly, trpěla hrozné následky svých ran bez reptání. Skákala do kotlů plných vařící se vody, a tělo její zůstalo bez porušení, nerozpadlo se, jen všechnu bolest svého umučení cítila. V zimě vrhala se do ledu v řece nebo v rybnících, a jednou zůstala v ledě docela po několik dní a nevyšla dříve, až když kněz jeden, kolem jdoucí a žasnoucí nad tím, co viděl, v největším pohnutí jí jménem Kristovým kázal, aby ustala od toho hrozného počínání. Dala se mlýnským kolem lámat a ležela pak jako rozdrcena dlouho na zemi, až údy její se samy sebou zase zacelily a nezůstalo stopy na nich po té kruté trýzni. Stalo se tenkráte, že odpravili za městem na vrchu loupežníky a těla jejich zůstala viset na šibenici. Kristina plakala dlouho nad tou popravou. „Kým jsme, že soudíme jiné?“ tázala se. „A nemá onen soudce a ti, kteří odpravili bratry své zbloudilé, snad větší vinu než ti odpravení?“ Lidé hrozili tenkráte Kristině pěstí za tak rouhavé řeči. Zůstala po celý den v horoucí modlitbě, v noci však vyšla v pokoře nejhlubší k té příšerné šibenici. Pocelovala nohy odpravených zkormouceně a v ponížení a sama se pověsila za vlasy mezi ty lotry, aby ve svém zavržení sami

nebyli. Měsíc svítil zsinalým světlem na strašné to skupení, vítr hvízdal mrazivě a kvílel jako zraněná zvěř a klátil mrtvolami a Kristinou mezi nimi visící divoce. Bílý její šat, jenž na sebe poskvrny nebral, a dlouhé její plavé vlasy, za něž přivázána byla, svítily zdaleka. Lidé kolemjdoucí byli jako přivábeni neznámým kouzlem a přicházeli blíž. Donesli zprávu o tom, co viděli, do města. Úžas byl všeobecný. Dva dni visela tak Kristina, lidé se přicházeli davem na ni dívat, volali na ni, ale nikdo nešel pod samu šibenici. Myslili, že je Kristina už mrtva. Když posléze přišli pochovat ty lotry, vysvobodili též Kristinu. Byla bílá a bledá, zdála se průhledná. Nepromluvila, když oči otevřela, jediného slova. Lidé před ní couvali, když vstala na nohy, jak před morem tknutou. Někteří házeli po ní kamením, byla jim jako některý z těch oběšených, s nimiž prý se objímala klátěna větrem. Odešla tiše do lesa, kde se skryla v houšti. Když se setmělo, opustila les a šla na starý, zapomenutý, smutný, polozapadlý hřbitov, před jehož vchodem pochovali ty popravené lotry. Leželi v nesvěcené zemi a Kristina vylila v modlitbě za ně proudy slz, aby z lásky její jim tak vysvětila hrob. Pak vešla na hřbitov a vnikla v dávné krypty, klesla tam v prácheň a rum a oplakávala krvavými slzami hříchy lidí, hříchy živoucích i těch dávno mrtvých. Což netvořily všechny ty hříchy lidstva jeden jediný, neko-

nečný řetěz? Kvílela k nebi o smilování pro živé i mrtvé, pro soudící i souzené — — — i pro sebe! — — —

III.

Takovým způsobem tedy žila Kristina. A všechno, co snášela, zdálo se jí málo. Kolik ubylo bolesti těm, za něž trpěla, kladla-li se muka její na váhu? Jak bylo to málo, málo! Byla by tělo svoje nejraději rozsápala na prvky. Pozorovala, že je jí spánek milý, odpočívala-li po řadě krutých zkoušek. To jí nespokojovalo. Vstávala tedy v klidných nocech a utíkala divým během ulicí. Tím poštvala na sebe všechny psy města. Jako zběsilí hnali se za ní v celých smečkách. Pádila pak bez dechu, v smrtelné úzkosti z ulice do ulice, ven, za město v širý kraj, do lesa a psi za ní, za ní, více jich a více, s hrozným štěkotem, jako tlupa ďáblů. Byl to hrůzyplný hon! Horký dech rozzuřených zvířat jí vanul v tvář, ostré jejich zuby jí vnikaly do těla a jako šílená, hrůzou a strachem, letěla dál a dále s vlajícími vlasy, které se za větve stromů chytaly a trhaly, bez dechu, do hustého trní, které jí maso rvalo s kostí. Bývala krví od hlavy k patě zbrocena a zjev její, když ji ráno někde našli, zbuzoval úžas a lítost. Ale jemné, průhledné její tělo se vždy zase zázračně rychle hojilo,

aby znovu a znovu snášet a trpět mohla. Byla lehká jako dech a bylo jí snadno po strmých skalách se vznášeti jako list, jejž vítr nese, a sedla-li na ratolest některého stromu, nesla ji jako ptáka, jen se tiše zahoupala. A často nyní nesla se Kristina opět na vysoké, šumící stromy, na vzdušné věže, na štíty chrámů a domů, neboť jen tak, když vysoko nad lidmi ve volném vzduchu dlela, plynula vroucí, vždy posilňující, vždy ji povznášející modlitba její v plném klidu z hloubi duše. Modlila-li se, tu změnil se celý její zjev, byla jako nebeskou slávou ozářena a zpěv její, byla-li duchem zpita, zněl divukrásně, sladkosvatě, nadzemsky čistě. Kdykoli duch ji plnou silou zachvátil, třeba i mezi lidmi, nedovedla v takové chvíli andělského nadšení státi na zemi, vznášela se pak povlovně nad ní. Přes to všechno nedovedli přece její příbuzní ji pochopiti, nebyli schopni povznášet se k vysokému názoru a trvali stále na svém slepém tvrzení, že je Kristina posedlá, neviděli Boha, neviděli ducha zářiti z těch nebesky čistých zraků!

Přemýšleli neustále o tom, jak tomu pohoršení učiniti konec. Sami stíhati nemohli Kristinu; jak mohli v noci za ní utíkati, když ji honili psi? Jak za ní stoupat na věže a stromy? Hledali ve svém bludu tedy pomoci u jiných. Našli člověka, který se jim nabídl za peníze, že Kristinu polapí a že jim ji přivede, aby ji znova v domě otcovském

3*

uvězniti mohli. Byl to člověk tak tupý, jak byl surový, a nestyděli se najmouti proti Kristině takto téměř kata. Obmezenost bývá vždy krutá.

Onen člověk dal se k vůli hamižnému zisku dychtivě po stopě ubohé Kristiny. Byla do samoty odešla, by se oddala rozjímání. Nemohl ji dlouho nalézti, to jej dráždilo. Zdálo se mu, že se Kristina skrývá, že se mu posmívá, a rozzuřil se surově. Ani mlčení lesů, ani sladký švehol ptáků, ani úsměv blankytu jej konejšivě nedojaly. Byl jako lovecký pes, který nemá smyslu než pro stopu laňky, již pronásleduje. K večeru jednou slyšel tichý zpěv, ne ptáků, byl to hlas lidský, byl spíše andělský, to však ten surovec nepozoroval. Šel za tím hlasem. Na pasece stál osamělý dub, lišil se temně od zlatého zarůžovělého nebe. Na silné větvi bělala se neurčitě postava. Byla to Kristina. Byla téměř průsvitavá a tak večerním červánkem ozářena, že byla zázračně krásná, krásou dojímavou až k slzám. Plížil se tupý kat k samému dubu a sáhl po ní. Neviděla jej, zraky její a ruce byly k nebi povzneseny a tichý její zpěv linul jí ode rtu jako šelest mladé břízy. Kat její byl sklamán, větev byla vysoká, nemohl dosáhnout a bál se, že Kristina nějak rozevře křídla jako pták a že mu uletí. Měl silný kyj v ruce. Popošel asi na tři kroky od dubu a pak mrštil vší silou kyjem po dívce, zasáhl ji pod

kolenem a zlomil jí kost. Zastenala jako raněný pták, nic hlasitěji, a spadla tiše do vysoké trávy, tiše a bíle jako vloček sněhu, jejž by onen dub byl setřásl. Ležíc v trávě, pokračovala ve zpěvu svého pádem přerušeného žalmu večerního, ale hlasem už slabým jako ten vánek v travách. Bolest ji přemohla a mdloba ji schvátita. Stromy stály kolem jako v hlubokém smutku, strnule, nepohnuly listem. Červánek shasl. Člověk zločinný byl též strnut. Bylo mu, jako by byl ránu do hlavy utržil. Ale vzpamatoval se přece, zasmál se dokonce nuceně, vzal dívku surově jako věc nějakou, hodil si ji na rameno, byla lehká jako péro, a donesl nevědomou, spěchaje smutně padající nocí, do dvorce sester. Zabušil na vrata, a když otevřely, pohlédl na ně nevlídně, s výčitkou, beze slova složil své břemeno na zem a odešel, aniž se ptal po oné mrzké mzdě. Když byl sám v temnu noci, zaplakal a divil se svým slzám. Byl úplně zmaten.

Sestry žalovaly a plakaly nad Kristinou, která oči neotevřela. Vidouce ji zmrzačenou, naložily ji ráno na vůz a vezly ji do Lutichu k lékaři. Ten ji znal dle pověsti. Škaredil se zle a mluvil cosi o zaslouženém trestu. Přece ji však nohu napravil a zavázal a řekl pak sestrám: „Zajisté že je ta dívka ďáblem posedlá. Nepřivážeme-li ji, unikne nám dříve, než se jí noha zahojí. Chcete jednat dle mé rady?“ Sestry přikývly smutně hlavou. Lékař donesl Kristinu do malé kobky, vzal silný

řetěz a přivázal posedlou ke kamennému sloupu, který nesl klenutí té prostory. Pak zavřel dvéře a zatáhl je ještě železnou závorou. V té kobce věznival zuřivé šílence. — Kristina o samotě nabyla posléze vědomí a hleděla kolem sebe v hustou tmu. Nahmatala řetěz, jenž ji kolem těla jímal, a mimovolně vyšel jí vzlyk z třesoucích se rtů. Sestry její byly ještě za dveřmi, v průjezdu domu, a naslouchaly. Martha slyšíc ten bolestný vzlyk, zaplakala. Vrhla se ke dveřím a zvolala: „Kristino, pro Boha, odpusť nám! Činíme vše jen k tvému dobru!“ Kristina odpověděla unyle: „Odpouštím!“ Maria táhla Marthu ode dveří, ta se však držela závory a promluvila opět: Pověz, Kristino,“ volala zavřenými dveřmi, „jaká je pohnutka tvého podivného jednání?“ Kristina řekla krátce a sladce: „Láska.“ Martha se zachvěla. „Kdo dává ti tu sílu velikou a podivuhodnou, že snášíš, trpíš a nezahyneš?“ tázala se. Kristina odpověděla: „Láska!“ „A co je odměnou tvou?“ řekla s proudem slz Martha. Kristina odpověděla: „Láska!“ — To slovo třikráte opakované znělo klenutým průjezdem domu jako zázračná ozvěna, jako zlatý trojzvuk nevýslovně mocného a luzného čaru. Zvonil tím trojzvukem kamenný průjezd jako stříbrné varhany. Martha plakala hlasem a zvolala: „Kristino věřím v tebe! S tebou v pravdě je Bůh a miluje tě!“ A třesoucí její ruce tahaly bez výsledku těžkou závoru.

Maria však byla pevná ve své suché střízlivosti. Odtáhla Marthu násilně ode dveří a zvolala na Kristinu: „Nejsem ukrutná, věř mi! Dovezla jsem tě sem do domu lékařova, by tě vyhojil, neb noha tvoje je přeražena. A samota jistotně uzdraví chorou tvoji mysl, jíž se zmocnil duch zlý a zavržený!“ — Kristina se vzpřímila u sloupu a zvolala silným hlasem v odpověď: „Lékařem mým jest Kristus sám! Chce-li, bych zhojena byla, budu jí i bez pomoci lidské. K němu se utíkám! On vládne mnou a žádný zloduch!“ — Strhla svoje obvazky a ejhle, noha její byla zacelena. Chválila toho, pro nějž jedině chtěla žít a zemříti, a necítíc tíhu svého žaláře ani řetězů, vzplanula mocně duchem, odhodila rázem pouto, silou nadlidskou vytrhla velký kámen ze stěny a stála náhle v průjezdu před svýma sestrama. Byla duchem zpita, nesla se šerem průjezdu k jasu dne, jak se duše její nesla k světlu světů všech. Před domem roztáhla ramena jako perutě, a tělo její, zářic jako hvězda, letěla ptákem do vzduchu. Letěla z města, koupána blankytem, vznášela se jako skřivan nad lesem, do jehož klína, vonného, tichého, stinného se pak spustila na vysoký strom, na planou to hruši, hořící bíle nesmírnou spoustou květů. Do sněhu třpytného toho lože zapadla jako skřivan do brázdy, a rajský spánek zavřel její víčka, bledá a jemná, jako těch bílých hruškových květů lupeny.

Maria a Martha zůstaly po zmizení své sestry v šerém průjezdu státi jako kamenné sochy, oči jejich byly jako oslněny velkým jasem. Z toho ztrnutí je vyrušil lékař. Když viděl vylomený kámen, když uviděl žalář prázdný, rozzuřil se velice. Lál sestrám a obviňoval je, že s jejich pomocí unikla Kristina z jeho vězení, lál tak silně a vášnivě, že se lidé sbíhali. Začal nyní lékař jim vykládati, co se stalo, a líčil jim nebezpečenství, které z toho pocházelo pro celé město, nebude-li Kristina zpět k němu uvedena, aby ji vyléčil. Hrozil, že celé peklo ďáblů se vyřítí na nešťastný Lutich, že to vše znamená vítězství Luciferovo nad zdravým rozumem lidským. Marthu, která se probírala ze svého úžasu a sestru svou hájila, označoval lékař co podvodnici, vydávající křivé svědectví, a chtěl, by byla ihned odvedena do vězení. Maria ji zachránila tím, že se přidala na stranu lékařovu, že vyznala, že i dle jejího náhledu vysvobození Kristinino pocházelo od démona. Tím se lékař poněkud utišil a byl spokojen, když se nabídlo několik lidí, že půjdou uprchlici hledat a že ji přivedou zpět. Maria prosila, by ji nevedli už do Lutichu, najdou-li ji, nýbrž do Saint-Trondu, do otcovského domu, a zavázala se svou ctí, že Kristinu bezpečně uzavře, aby již nebylo toho velkého pohoršení, kterým i ona tak mnoho trpěla. Nevěděla sama, co soudit o Kristině. Neviděla ještě Boha v jejím počínání, ale

náhled její, že to dílo samého pekla, začal se viklati. Sestry šly domů a mlčely po celé cestě. Marie byla jako omráčená a Martha se oddávala svému dojmutí a prolévala neustále slzy v tichosti. — Zatím šly dobrovolní biřicové z Lutichu k lesům a ráno podařilo se jim v samotě spící Kristinu v lůně bílých květů nalézti. Setřásli ji s plané hrušky a svázali jí ruce a nohy. Nevydala hlesu. Tiše se dala odnášet, jako oběť, kterou nesou na oltář. Co měla říci? Byla to zajisté vůle boží, že ji nalezli. Když Bůh ji tolikráte vysvobodil z vězení, nebyl by ji i nyní zachránil od zraků těch pronásledovatelů, kdyby to býti mělo? A což nebylo jejím úkolem, snášeti všechna protivenství? Ó, bylo to tak sladké spáti v květech na té výši pod jasným nebem! To bylo pro ptáky, ty okřídlené tvory, které jí připomínaly anděly, ne pro ni však! Přála si tedy v Bohu odevzdaně tu hroznou muku žaláře. A přání to se jí vyplnilo rychle. Přivedli ji ve velkém spěchu do Saint-Trondu dle přání Marie, ale nevedli ji do otcovského domu, jak slíbili. Odepřeli sestrám, když o to znovu prosily, a i Maria nyní trpce plakala, když Kristinu do temné šatlavy městské zavřeli. Otcové města vzali na sebe, pomstiti čest své obce a vyhojiti Kristinu, aby v celém městě se už nikdo za ni a její bláznovské počínání zardívat nemusil. Přivázali ji k těžké dubové lavici tak, že sebou ani hnouti nemohla, a krmili ji jako

psa: házeli jí tvrdé kůrky, které už nikdo nechtěl, a dávali jí tak málo vody, že ten tvrdý chléb v ní ani omočiti nemohla. Nesměla Kristina lidské tváře viděti a nesměla lidského hlasu slyšeti. Toužila po samotě? Nuže, měla ji. —

Kristina snášela tiše, jako vždy, ale tentokráte podléhalo její tělo a byly chvíle, kde se cítila opuštěnou i Bohem. Stonala těžce a trpěla nevýslovně. Celé její tělo bylo jako v rozkladu a nemohla už ani vody polykat, ač ji palčivá žízeň trápila. A ti lidé byli tak bez citu a srdce, že se nyní ze zvědavosti na ni úzkým oknem jejího žaláře dívat chodili, kudy se mřížemi sem tam některý bledý paprslek slunce k ní vkrádal. Viděli nesmírné její utrpení a viděli nebeskou její sladkost v té muce — a přece se nikdo nad ní neustrnul a čekali jen netrpělivě, jako na zábavu, kdy ten zlý démon, kterým byla posedlá, z ní vyletí.

Jednou však šla žena milosrdná kolem žaláře, pohlédla soustrastně oknem a zdálo se jí, že Kristina umírá. Pozvedla hlasu svého a mluvila tak káravě a důrazně k davu, který se kolem tvořil, že prosadila, aby se dvéře otevřely a stála na tom, by se Kristině poskytlo pomoci.

Zatím doběhl někdo k sestrám, které se uzavíraly v dům a lidem se vyhýbali, a řekl jim: Kristina umírá! Letěly k žaláři. Dvéře byly nyní otevřené a všechno

se tlačilo na práh, sotva že je zvědavý dav propustil. Maria a Martha zvolaly v úzkosti: „Sestro naše! Sestro naše, promiň nám!"

Tu pozvedla Kristina hlavu a v tom okamžení ji oblil Bůh velkou glorií! Ejhle, náhle vykvetly kolem ní z tvrdé dlažby velké lilie na vysokých lodyhách, byly čistší nad sníh, světlo zářilo z nich jako z hvězd, tak že celé vězení se kmitalo jak vzácný drahokam, vůně nebeská plnila celý dům a cosi jako stříbrná rosa začalo pršeti z lilií, padalo na rány ubohé trpitelky a ty se zacelily zázrakem a tělo její zasvítilo jako plný měsíc. Pouta její spadla a Kristina vstala a zapěla chválu Kristovu hlasem jako zlatého zvonu. Tu padali všickni, přemoženi konečně, na tváře a sestry její líbaly jí šat a ruce a prosily, by za ně orodovala u Boha. Objala je a políbila je na čelo a vedly ji v pokoře ze žaláře. Když vyšla na náměstí, snesl se oblak bílých orlů z jasného modra k zemi a náhle byla Kristina, ani nevěděla jak, na tom živém, pohyblivém mraku, který nyní vzhůru vířil a ji odnášel... Daleko za městem spustil se na pustý, vysoký vrch, travou porostlý, odkud bylo vidět od bran růžového východu ku zlatým prahům západu, od azurného jihu k bledému severu, a tam spočinula tedy Kristina. Ó, nevýslovná slast! Opojovati se prostorem a sluncem! A byla sama, sama, sama jen s Bohem svým!

Od té doby byla Kristina volna a nikdo

už jí nestíhal a nikdo už nevěřil, že je zlý démon v ní, a považovali ji konečně za vyvolenou Bohem.

IV.

Pověst Kristinina se nyní šířila hlučně i do dálky. Neodpočívala dlouho na hoře, kam ji orlové odnesli, sešla se slunných výšin k příbytkům lidí a oddávala se znova mukám za jejich hříchy. Stala se nyní přes všeobecnou úctu k ní přece jen předmětem pouhé zvědavosti a našlo se vždy množství diváků, chodících za ní pro necitnou zábavu. Kristina to poznala brzy a velké hoře jí z toho vzešlo. Modlila se k Bohu, by od ní odvrátil to zlo, by z počínání jejího nepovstal hřích u jiných, by nebylo i škody některým z bližních z jejího utrpení, které přece bližním těm prospět mělo! Prosila o znamení, o pokyn, co by si počíti měla. Prosila o větší, o silnější ještě lásku, plamennější, požárnější. A zdálo se jí náhle, že vůbec lásky v ní nebylo. Tělo její bylo rozsápáno, ovšem, ve službě bližních, ale duše její? Kde byly její rány? Kde byly plameny, které by ji šlehaly, tu duši mrazivou? Velké leknutí se jí zmocnilo, myslila, že je zavržena. Volala k Bohu v nesmírné bolesti, modlitba její byla jako bouř, a požár lásky, o který prosila, se v duši její roznítil sopečně, tak silně, že i tělo její bylo zachváceno svatou jakousi horečkou. Beze smyslu, neschopna po lidsku mysliti, vyskočila nevě-

domě se země a letěla v šíleném běhu, nevěděla kam. Letěla ulicí, přišla k otevřenému kostelu, kde stála velká, hluboká křtitelnice. Kristina nevědouc, co činí, se tam vrhla celá. S úžasem ji vytáhli ze svěcené vody a Kristině se vrátila nyní plně rozvaha. Cítila se náhle klidnou a bylo jí, jako by cesta nová a určitá se před ní otvírala. Od té doby snášela už lidskou společnost a neutíkala se už ani na věž, ani na vysoké stromy, a způsob jejího vnějšího života podobal se nyní více způsobu lidí ostatních. Bydlila nyní mezi lidmi, ale nejídala téměř ani nepila, stačilo jí skorem úplně tělo Páně, ukojilo hlad a žízeň nejen duchovně, ale i tělesně. Cítila po přijímání i sílu hmotnou i nevýslovnou radost vnitřní. Sestry její vydaly jí nyní dědictví po rodičích a Kristina rozdala je mezi chudé. Nezůstalo jí nic, než to roucho, které tělo její krylo. Žebrala u dveří těch, již byli zatvrzelí, a brala hřích jejich tvrdosti na sebe a cítila za ně kajicnost a všechna muka, která kajicnost přivádí na hříšné a hleděla zároveň obměkčiti srdce těch zlých, aby almužnou svou byli Bohu libější a aby přivedeni byli k nenávisti neřestí svých. Chtěla je tak nejprostší cestou k Bohu přivádět, neboť zdálo se jí, že milosrdenství božího dojde především ten, kdo milosrdenství koná proti svému bližnímu. Vžila se Kristina úplně v hrůzu, kterou hřích vinníkům způsobiti by měl, a snášela tak rány v duši nevýslovně bolestné, prolévala

slzy horké jako jiskry, a vzdechy její byly srdcervoucí. Muky její duchovní byly rovny těm, jež zkoušela ohněm, mrazem a chorobou. Ale jaké bývaly často její odměny! Co zbouzela ryzí kajicnosti u hříšných, co spasila zbloudilých!

Stalo se, že jednou pozdě na večer pocítila nesnesitelnou žízeň, zdálo se jí, že zahyne. Tušila, že ne marně toto trápení na ni doléhá. Chodila ulicemi v očekávání. Přišla k domu, jehož okna byla dokořán otevřena, světlo mnoha lamp se lilo do tmavé ulice a zároveň vycházel odtamtud hluk a smích, tak surový a pustý a cinkot číší mísil se do té vřavy. Pamatovala se, komu dům onen náležel. Byl to člověk tvrdý a hrdý, jenž se vynášel, že nikdy ještě soustrasti s nikým nepocítil, člověk ten pouze hýřil a páchal křivdy. Šířil kolem sebe hrůzu a nikdo se neosmělil jej osloviti. Ti, kteří s ním hýřili, třásli se před ním a smích jejich a veselost byly vylhány a vynuceny báznÍ. Byli to vesměs lidé nízcí a zavržení. Kristina vzhlédla k oknům, omdlévajíc téměř už samou žízní. Vzchopila se a vešla do domu, měřila rovnou cestou do skvělé hlučné síně, kde se odbývala divoká pitka. Bledá a smutná stála na prahu. Když ji zahledli, byli zjevem jejím zaraženi. Kristina šla klidně až před samého hostitele a hleděla mu přímo bez bázně do zraků. Mračil se na ni. Znal ji z ulic, kde ji vídal. Byl o ní slyšel a posmíval se pověsti o její

svatosti. Přišla jej nyní snad napomínat? Mimoděk se divil její smělosti. Chladně však a tvrdě a opovržlivě se tázal: „Co chceš?“ Čekal káravého slova. „Pít!“ řekla Kristina prostě a pohleděla na tvrdého muže svým krotkým zrakem. Tu ozvalo se v jeho nitru něco neznámého, neurčitého, tak podivného, že se začal třásti. Zastyděl se za to zbabělé hnutí, ale nedovedl říci surového slova. Sklopil zmateně oči a ruka jeho, chvějící se slabě, podala jako sama sebou, bez jeho vůle, bledé prosebnici číš. Byla to první jeho almužna! Kristina omočila rty, vrátila mu číš s úsměvem vděčným a pravila: „Ukojil jsi žízeň mou, odplať ti Bůh!“ — Bylo cosi snivého v tom hlasu, šlo to zatvrzelému člověku divně k srdci. Odplať ti Bůh! To slovo nebyl posud slyšel! Nutil se však do smíchu a pravil: „Jak to, že neštítila jsi se napít z poháru hříšníka? Což nejsem zavržen?“ Položila mu ruku na rameno, zahleděla se nevýslovně vážně do jeho smělého zraku a pravila: „Jsem hříšná též a tebe soudit nemám práva. Říkají o tobě, že jsi zlý a Bohem zavržený. Nevěř jim! Čtu v očích tvých a pravím ti, cokoli o tobě se tvrdí, vím, žes povolán, bys konečného odpuštění dosáhl pro velkou kajícnost a zkroušenost v hodině své smrtelní!“ — Kynula mu rukou. Byl bledý jako stěna. Hosté jeho chtěli se smát, ale cosi v jeho zraku jim pravilo, že je pro ně lépe, aby mlčeli. Když Kristina vyšla ze síně, vstal od stolu a šel

do své ložnice. Tam zmocnil se ho křečovitý pláč a z duše jeho plynula krvavě kajicná, požárně horoucí modlitba. Ráno jej našli mrtvého, na tváři jeho však byl úsměv, jakého nikdo na něm nebyl posud uviděl.

Kristina byla toho dne šťastna, neboť kajicnost umírajících způsobovala jí vždy radost bezmeznou, radost tak velikou, že bylo někdy divu, že jí nezemřela. Mluvívalo-li se o některém umírajícím v Kristu, zářívala tvář její takovou krásou, že to bylo k nepochopení. Radost byla však u ní věcí velice vzácnou, bylať výjimkou. Vídali ji lidé obyčejně jako umírající kráčeti a vídali denně trpký její pláč. A nebylo divu, neboť zjevoval jí Bůh všechnu bídu duševní těch, kteří denně v hříchu umírali. Trpívala strašně, bolest její nad těmi, kteří ve hříchu trvali, bývala tak prudká, že ti, již to uviděli, to ani snášet nemohli a nezůstal nikdo bez hlubokého dojmutí, jenž ji tak strádat viděl, ba i mnohý zatvrzelý byl bolem jejím změněn a dobru získán. I pouhý její zjev nutil k přemýšlení, bylo, jako by vzduch kolem ní byl čistší a prach ulice před ní jaksi couval. Roucho její hrubé, bylo bílé a bílý byl její plášť, halící ji od hlavy k patě. Chodívala bosa. Ale ani na nohou jako na rouše a na plášti nebylo skvrny.

Zavítala nyní často do kláštera Svaté Kateřiny, nedaleko rodného svého města. Klášter ten byl chudý a sestry byly prosté.

Rozmlouvala s nimi o Kristu. Poslouchaly ji jako hlas vanoucí ze dna věčnosti. Přicházívala někdy do takového nadšení, že slova více nenalezla, a tu stávalo se, že ji zachvátila mdloba a že zůstávala bez vlády údů svých — ale v takové chvíli bylo v hrdle jejím slyšeti podivuhodnou, nikdy nikým dříve neslýchanou harmonii zvuků přímo nadzemských! Nikdo smrtelný to nedovedl chápat a nedal se ten způsob zpěvu napodobit ani popsati. Bylo to stoupání a padání zvuků jako v hudbě a bylo cosi jako slova v té rajské melodii, ale byla-li to slova, nedovedl je nikdo chápati. A v takové době nejmocnějšího vytržení, když za toho vnitřního, tajůplného hlaholu jako urvaný květ beze smyslů na zemi ležela, nevycházel nejslabší dech ani z úst jejích ani z nozder a zvučela jen stále ta sladká a vznešená hudba v jejím hrdle, jako v andělském nástroji. Když se jí pak pomalu život vracel a dech, otevřela víčka a zdála se jako zpita duchem a volávala vášnivě: „Chvalme společně dobrotu Kristovu, jevící se v jeho zázracích! . . .“ A začala zpívat po zvyklém, po lidsku, a zpěv její jako proud trhal duše sester klášterních za sebou do výše a celý tichý klášter zazněl pak posvátnými chóry. Mezitím se Kristina vždy úplně uklidňovala, ale zároveň bledla a bylo, jakoby se teď teprve zbouzela. Sestry dozpívajíce počaly pak jí vypravovat, co se s ní před tím dálo, a hleděly na ni jako na tvora

vyvoleného Tvůrcem. Tu zardívala se Kristina do temna, jevila zmatenost a mlčky prchala z kláštera. O samotě cítila pak velkou trpkost a pravila: „Proč diví se kdo nade mnou, proč ne nad Bohem? Ó, světe nešťastný a bídný, že neznáš Stvořitele svého! Proč mu nesloužíš? Kdybys viděl u jiného jen část dobroty, podobné dobrotě jeho, miloval bys toho jiného! Ale od Něho se odvracuješ! ... A plakala s hroznými výkřiky, stenajíc, že svět svého Stvořitele neznal.

V.

Jednoho dne přišel poutník zdaleka do města Saint-Trond a vyhledal Kristinu. Pravil jí: „V hlubokém lese daleko odtud žije poustevnice prorockého ducha, jméno její jest Inetta. Posílá mne k tobě, bych ti řekl: Přijď ke mně! Volá tě sem Pán, neboť mnoho je zde duší v okolí, potřebujících pomoci tvé a mnohou velkou věc zde vykonáš pomocí živého Boha!“ — Kristina cítila, že volání ono pochází s výše, a neprodleně se dala na cestu. Inetta žila až na německé hranici, v krajině, jež sluje Los. Vyhledala ji Kristina a pobyla tam celých devět let, a jak jí bylo předpovídáno poustevnicí, vykonal Bůh jí, Kristinou, mnoho podivuplných věcí za tu dobu. Nedlela Kristina ustavičně v poustevně, chodila mezi lidi, kde působila svatě a kde svatě a těžce strádala, a vracela se pak vždy zase do lesa

k Inettě zpět. Ne příliš daleko od toho hlubokého hvozdu byl klášter s velkým kostelem, kam Kristina na jitřní chodívala. Ta budova, šerá a zvučící, plna tlumených paprsků, procházejících planutím malovaných oken, plná tajuplných ozvěn, jímala Kristinu podivně a plnila ji hlubokým čarem. Vzbouzela v ní přívaly zvláštní posvátné básnivosti. Někdy se stalo, že zůstala Kristina někde v temném koutě pohroužena v modlitbě tak hluboce, že o svém těle nevěděla a zapomněla na odchod, neviděli ji a zavřeli ji v chrámu. V prázdném, zavřeném, noční tmou už zatopeném kostele nabývala pak teprve zase pozemského vědomí. Tu chodívala po celou noc po šerých lodích, osvícených pouze matným světlem věčné lampy, a zpěvnost její se rozpoutala. Zpívala tu písně svoje, tak svatolahodné, že se podobaly zpěvům andělů, a zpívání její bylo tak podivuhodné, že bylo nad hudbu všech nástrojů, nad líbeznost všech hlasů smrtelných, a nebylo nic, co by krásnějšího bylo kromě oné harmonie cizočarné, která se jí extaticky kdys ozývala v hrdle, když v klášteře Svaté Kateřiny ve vytržení nadlidském zemského vědomí ztrácela.

Jednou v noci, když Kristina tak rajsky sladce Boha chválila, jel kolem toho kostela Ludvík hrabě Losský. Zaslechl tu zpěv a dojmut v hloubi duše, nehnul se s místa, až když ráno svítalo a Kristina unaveně ustala. Od té doby lákal Ludvíka ten kostel

4*

čarem neodolatelným. Zajížděl tam často, i v noci, ale onen zpěv už nikdy neuslyšel. Z rána jednou přišel na mši svatou, a když vycházel lid, byla Kristina mezi ním, bosa, v svém bílém plášti, se zraky plnými nebe. Zjev její zarazil Ludvíka, tázal se, kým jest, a slyšel nyní celý podivuhodný děj jejího života. Ludvík hrabě Losský nebyl člověkem dokonalým, ale na dně duše jeho dřímala touha po čistším a vyšším životě, než byl dosud život jeho. Zamyslil se hluboce, a kostel onen blízko lesa jej vábil od toho dne ještě víc a ještě mocněji —

Jednou odpočíval pod jeho portykem. Den byl teplý a v stínu bylo milo. Ludvík zdříml. Nedaleko něho bylo několik z jeho ozbrojených lidí. Kristina přišla do kostela a viděla u dveří hraběte, ponořeného ve spánek. Přiblížila se tiše a sklonila se nad ním. Pozorovala jej chvíli, dojmutí se jevilo na její tváři, pozvedla ruce a oči k nebi a šeptala lahodně: „Ó pane, jak jsi krásný!" Odstoupila o krok a podepřela zamyšlenou hlavu o sloup. Ludvík se zbudil a hleděl na ni mlčky. Jeden z jeho lidí však pravil: „Pane, zaslechl jsi, jak ona zbožná žena tě chválila?" Pohlédl pokorně na ni a odvětil: „Vím, koho chválila. Ne mě, ale Pána svého, jenž jest na nebi, jenž stvořil vše, co je krásné, a sám září krásou nejvyšší!" Kristina přikročila k němu blíž, zahleděla se do jeho zraku a pravila: „Pravdu jsi děl. Však, pane, rci, proč jej

tedy nemiluješ?" — Ludvík mlčel a svěsil hlavu, od onoho dne však začal Krista do opravdy milovat. Slovo její, tak prosté, vznítilo silnou jeho lásku. Od té doby byla Kristina jeho rádcem, byla jako jeho milující matka. Jednal-li nespravedlivě, byla hluboce zarmoucenou, dopustil-li se hříchu, šla přímo do jeho paláce a kárala jej. Ludvík se stal téměř dokonalým jejím vlivem. Dvě léta trvalo to svaté přátelství, tu rozstonal se hrabě těžce a zdálo se mu, že přišla jeho hodina. Poslal za Kristinou a prosil ji, by s ním zůstala až do konce. Když přišla, sebral síly své, klekl před ni a s pláčem se vyzpovídal ze všech hříchů svých. Kristina pravila: „Proč zpovídáš se mně? Což ti mohu odpouštěti hříchy tvé?" Ludvík odvětil: „Vím dobře, proč jsem jednal tak. Chci, aby srdce tvoje se ustrnulo nade mnou a aby modlitba tvoje za mě byla tím vroucnější, čím více nahlídneš, jak jí třeba mám!" Kristina zůstala s ním v poslední jeho hodině. — Rozjímala nyní o hříších jeho a zarmoutila se hluboce. Věděla, že vešla duše jeho do očistce, a lítost její nad jeho utrpením byla nesmírná. Modlila se tak vroucně, by jí dovoleno bylo, aby s nebožtíkem snášela za jeho viny, že cítila určitě, že modlitba její byla vyslyšána. V noci, když usnula, zjevil se jí matný stín Ludvíkův a vznášel ruce k ní, a Kristina byla blažena, že mu říci mohla: „Jdi a snášej, co ti usouzeno! Velká milost se stala mně i tobě!

V těle svém ještě jsouc, smím trpěti s tebou, který těla svého už zbaven jsi, a polovici tíže tvých trestů jsem vzala na svá bedra!" — A dlouho potom bylo na ní viděti, jak trpí hluboce. Chodila po místech, kde byl Ludvík někdy hřešil, a myla je svými slzami, a tam, kde se byl kdy pošetile radoval, dlela dlouho v těžkém zármutku.

Když velkou tu zkoušku přestála, šla Kristina v nejhlubší samotu a přicházela jen mezi lidi, když ji pohnul Duch, by někomu k spáse svou pomocí přispěla. Přišla-li ze své samoty, neodvážil se nikdo na ni promluviti, ba ani ji pozdraviti jako tvora sobě rovného, taková výsost byla v jejím zjevu. Byla tak jiná než všickni lidé ostatní! Bylo těžko rozsouditi o tom jejím zjevu, je-li tělem nebo pouhou duší. Celé její tělo bylo tak nad míru zduchovnělo, že se země téměř už ani nedotýkalo, a stín jeho v slunci nemohl nikdo beze zmatku a strachu spatřiti, byl světlý jako den a přece bylo lze jej rozeznat a hrůza věcí nepochopitelných zela z toho stínu — —

VI.

Léta plynula a Kristina cítila jakousi neurčitou touhu, by pouť její se chýlila už ke konci. Nebyla však onoho svého přání vědoma, neprosila nijak o úlevu. Byla stejně ještě odhodlána trpěti a snášeti za jiné, jako na počátku svého poslání. Zdálo se jí jen, že

svítá v ní tušení, že se brzo vrátí ke Kristu, a sklonila hlavu šeptajíc: „Ó nekonečná lásko!“ Bála se radosti, kterou jí to tušení způsobovalo. Což by to nebylo oddávati se myšlénce o vlastním blahu svém? A to nesměla. Vzpomínala raději povinnosti své, hledala v paměti, kde na ní bylo jaké viny, kde kdy někoho snad zanedbala. Vzpomněla též sester svých a odhodlala se opustit svou dlouhou samotu a vyhledati je. Vítaly ji s nadšením. Martha a Maria žily zbožně, tiše a pod vlivem své sestry dosáhly vyššího stupně dokonalosti. Martha, dle příkladů své sestry Kristiny, rozdala nyní jmění svoje a uchýlila se pak do kláštera. Maria zůstala dále v domě svém, ale dvéře její byly otevřeny všem strádajícím. — Kristina žebrala svůj chléb v Lutichu a v Saint-Trond a působila tam, jak před svým pobytem v cizně. Přicházela nyní však častěji po kláštera Svaté Kateřiny, kde řeholnice ji vždy s uctivou radostí vítaly. Bývala tam i několik dní, neboť tělesné síly její ochabovaly velice, a potřebovala klidného kouta, kde mohla oddechnout.

Jednoho dne pokárala sestry. Stalo se totiž, že jedna z klášternic odešla navždy z posvátného domu, nemohouc vyhověti slibům svým, lákána světem. Bylo z toho pohoršení, a sestry pravily s trpkostí: „Co konečně je mezi ní a námi společného, když chtěla zkázu svou?“ Kristina se vzpřímila, tvář její byla přísná a oči byly plny slz a plamenů, pra-

vila: „Vy nevážíte si duše její, vám nezáleží na její zkáze, ale ta její duše nebyla věcí tak nepatrnou pro Krista, když za ni krev svou prolëval a za ni zemřel!"

Činila velké a těžké pokání za odešlou sestrou, tak těžké, že byla jako bledý stín, když posléze vrávorajícím krokem vyšla z kláštera, by sedla na slunné místo, hledajíc pokřání. Šla pak do města, tam ale padla slabostí a pobyla den a noc pod střechou svého otcovského domu. Na úsvitě vstala a jdouc kolem kostela již otevřeného, vešla. V soumraku lodi vrhla se tam na dlažbu a plakala tiše. Kněz, byvší náhodou na blízku skryt za sloupem, slyšel ji cosi šeptati a zvědav, zůstal na svém místě, aby naslouchal, co mluví. Byla tak divně vzrušena! Vstala a vrhla se s takovou prudkostí na tvář před blízkým oltářem, že bylo div, že slabé její tělo se neroztříštilo. Bušila si pěstí do prsou a do hlavy a jala se polohlasitě svoje ubohé tělo oslovovati.

„Bídná, neblahá hmoto," zakvílela, „jak dlouho ještě hodláš mě nešťastnou mučiti? Jakou hru to se mnou tropíš? Jaký tobě z toho zisk, že tak dlouho nebohou mou duši držíš? Jak dlouho, vinou tvou, budu ještě přítomnosti Kristovy postrádati? Kdy mě pustíš, aby duše moje se mohla, volna, vrátit k svému Stvořiteli? Běda tobě a běda i mně, která jsem tak dlouho a tak pevně k tobě vázána!" — A opět se tloukla do prsou. Pak

se zamlčela a promluvila zase za chvíli, bylo to tělo její, které odpovídalo duši. „Duše nešťastná," zvolalo, „rci raději, proč ty mučíš mne? Ne já tebe, ty mne se držíš, a co láká tě do takového příbytku? Proč mi nedovoluješ, bych odpočívalo, vrátivši se do země, až do dne soudu, kde ti opět odevzdáno budu? Proč nevcházíš sama v lůno věčnosti, bys odpočívala též a slastí ráje se kojila? — —" Kristina plakala a stenala. Umlkla však a zůstala pohroužena v hlubokém rozjímání. Posléz pozvedla hlavu, tvář její byla jako světlem proniklá. Vzala nohu svou do ruky a líbala ji vřele a zvolala: „Ó tělo moje milované, proč jsem tě udeřila? Což nebylo jsi poslušno mi ve všech dobrých skutcích, jež jsem na rozkaz boží podnikala? Rádo jsi snášelo a mělos trpělivosti ve všech utrpeních a vítalo jsi všechny rány, které ti přisuzoval duch!" A opět líbajíc své nohy, pravila: „Měj ještě strpení, tělo moje dobré a milé, konec muk tvých zajisté blízký jest. Hleď, bude ti tak sladko! Obráceno v prach podřímneš tak dlouhým snem! Pak zazní trouby strašného soudu a budeš vzkříšeno a budeš zkázy prosto a shledáš se se mnou opět radostně, neboť nebudu ti více družkou smutnou!..." Tak pravila Kristina, hladíc tělo své, a pojala ji podivná jakási dřímota a v hrdle jejím se ozvala ta zázračná harmonie zvuků nadzemských, jíž nic na světě nebylo podobného, a vnitřní radost Kristi-

nina byla tak nesmírná, že se zdálo, že tělo její se už rozplývá... Jak zázrakuplodný, nad všechen odiv odivný jevil se boží duch v té vyvolené světici!...

Ode dne té rozmluvy těla s duší stalo se celé bytí Kristinino ještě duchovnější než dříve, už jako by těla u ní nebylo. Meškala-li u sester v klášteře Svaté Kateřiny, nepřijala už sousta, ani sednout již nechtěla a nějak se už země ani nohou nedotýkala, byla neustále jako nad ní nesena. Stačilo jí úplně, zdřimla-li na krátkou chvíli, to ji posilňovalo tak, že mohla se opět vydat na cestu do samot, kam ob čas toužiti nepřestávala. Na tváři její však teď už nebylo nikdy úsměvu. Chodila. modlíc se, v stálém smutku, neboť více než kdy jindy tísnil ji hřích světa a malá jeho láska. Zaplakala často hlasem nad tím, jak láska mizí ze světa křesťanského. Po takovém pláči silném zmocňovala se jí pak dlouho trvající unylost a ponořovala se do tak hlubokých rozjímání, že nevěděla, co se kolem ní dělo, neslyšela a neviděla, a bylo marné ji chtíti probouzet z té nepřítomnosti smyslů všech, ať sestry klášterní sebe horlivěji se o to pokoušívaly.

Jednoho dne ucítila Kristina takovou tíž, že věděla, že už nepovstane, lehne-li. Obrátila tedy kroků svých do kláštera Svaté Kateřiny. Dům byl zavřen a neslyšely ji zvonit, ale Kristina vešla zavřenými dveřmi. Sestry hleděly na div ten s úžasem, nechápaly, že

tělo, dotknuto Pánem, prošlé branou smrti, má jiné zákony než hmota ostatní. Nedovedly v podivu ani promluviti a vítaly ji mlčky v pokoře. Kristina pravila jim: „Tělo moje tíhne k prachu, z kterého povstalo. Prosím vás o poslední almužnu, o místo, kde bych složila svou pozemskou tíž.“ — Vedly ji do odlehlé komnaty, tiché jako hrob, ale plné zlata slunce a vůně ze sadu. Tam připravily jí nízké lože. Snesla se tam Kristina jako list, který se stromu sprší. Jak dolehla, zmocnila se jí nemoc. Nepohnula Kristina už údem jediným, jen oči její bloudily, zazářily podivukrásně a svatě a jasně. Ležela tak tři plné neděle, pak žádala tělo Páně a dobrodiní a taje posledního pomazání. Když odpočívala po tom svatém výkonu, neskonale šťastna, poklekla jedna z řeholnic, sestra Blažena, vedle ní a sepnouc ruce, pravila: „Ó vyvolená holubice Páně, slyš mou horoucí prosbu. Ty stála jsi už před Kristem a milost jeho na tebe zazářila z hloubi věků. Ó, rci mi, co mám činiti, bych někdy, jako ty, před svatou jeho tváří stála? Ó, odpověz mi!“ Kristina neměla už sílu promluviti. Sestra Blažena prosila snažně: „Dej mi znamení, že mne slyšíš a že mi odpovídat chceš!“ Kristina kývla slabě hlavou. Sestra Blažena zazářila radostí. „Ó, vyvolená,“ zvolala, „buď blahoslavenou! Zavolám sestry, shromáždíme se kolem tebe, umírání tvoje, zajisté, Bůh oslaví velkým zázrakem! A ty v přítomnosti

všech dej mi pak, sebravši sil svých, odpověď na mou otázku! Prospěch z ní bude takto majetkem nás všech!" Unavená víčka Kristinina se tiše zavřela a Blažena, považujíc to za znamení souhlasu, vyšla z komnaty, by družky svoje svolala. Sotva odešla Blažena, vrátila se Kristině síla tak dalece, že jasně myslit dovedla. Poslední slova řeholnice jí zněla ve sluchu. Hrdlo se jí stahovalo lítostí, a poslední slza kápla jí z očí na zsinalou už tvář. Tiše prosila v duchu Boha: „Pane, dej mi zemříti v pokoře a tichosti tak, jak jsem se snažila Tobě sloužiti! K čemu žádají lidé zázraků a slávu zázraků? Což nemají slova tvá, ó Kriste, králi ráje!"

Bůh slyšel ona slova a vyplnil je v neskonalé milosti. Jen že Kristina domyslila, skonala tiše a krásně, jako hvězda když zapadne, sama, beze svědků, krom Boha a jeho andělů . . .

Blažena a její družky se spěšně vrátily a vejdouce se zarazily. Ležela Kristina mrtva na loži a oči její byly zatlačené, roucho uspořádané rukou nevidomou. Sestry poklekly bez hlesu, ale Blažena vrhla se vášnivě na tělo zesnulé a zvolala velkým, vyčítavým hlasem: „Kristino, proč jsi odešla, aniž bys mi s Bohem dala? Pohrdala's naší modlitbou? Ty odešla jsi v ráj a na otázku mou jsi neodpověděla! Ty jsi svůj nesplnila slib! Běda! Běda!" — A vzala mrtvolu za obě

ruce a zatřásla jí, jako by ji vzbudit chtěla, a zvolala divoce: „Nikdy neodepřela jsi mi žádného přání v životě a pravila-li jsem ti, čiň to neb ono, uposlechla's ve velké své pokoře! Nuže, poslechni mě i teď v mé úzkosti! Zaklínám tě a prosím tě vší silou duše své a jménem Krista Spasitele, jejž jsi po celý věk tak vroucně milovala, slyšíš? Zaklínám tě jménem jeho, poslechni mě v tomto velkém okamžiku! Ty můžeš vše mocí toho, před nímž nyní stojíš za prahem pozemským, nuž tedy, zaklínám tě Bohem po třetí, vrať se z hloubi blaženosti zpět na rmutnou zem, na krátký okamžik a odpověz mi na to, co jsem se tě tázala před náhlým skonem tvým! . . .“

Blažena, ve vytržení svém bledá a hrozná, s vytřeštěným zrakem, zatřásla opět mrtvolou a družky její byly jako kamenné, mráz jim šel tělem, vlasy se jim ježily a oči jejich upíraly se v němém úžasu nepohnutě na klidnou tvář zesnulé. Bylo ticho jako v hrobě v komnatě; tu nesl se slabý vzdech prostorem, zavanul ode rtů zemřelé, vzdech druhý, dlouhý a hluboký se ozval zase od těch zbledlých rtů, a oči Kristininy se pomalu otvíraly. Sestry vykřikly hrůzou, Kristina však vymanila ruce své, které Blažena posud držela. Slabý její hlas, plný utrpení a bolesti, zaševeli1, a ozvala se tichá slova: „Ó Blaženo,“ zašeptala Kristina, „proč mučíš mě? Blížila jsem se Pánu a taháš mě zpět od nej-

vyššího blaha v dávnou bídu mou! Ó, nedrž mne a nech mě odejít!“

Blažena klesla na kolena, přemožena velkou bolestí a zašeptala: „Promiň mi! Však pověz, než se vrátíš v ráj, jak spasím duši svou!“ Kristina zazářila nevýslovnou krásou duchovní a pravila: „Sestro moje, proč se tážeš mne? Což neřekl ti to Kristus sám, tobě i nám všem? Miluj! Toť zákon jeho jediný! . . .“

Oči její se opět zavíraly pomalu a ode rtů jí zmírající tato slova plynula:

„Lásky, lásky víc! . . .“ A oněměly svaté rty a zemřela Kristina po třetí a vešla konečně v nesmrtelnost na věky, mezitím, co sestry klášterní se polohlasem, jako ve snu kolem lože modlily. „Kristino, ty vyvolená,“ modlily se šeptem tlumeným, „oroduj za nás, by více lásky bylo mezi námi! By lásky bylo víc ve rmutné době rozbouřených záští, v pusté době, plné temných nenávistí! Lásky, lásky víc! . . Amen, amen!“

EVADNA.

Já, Phlegon z Trall, tě zdravím, příteli, a podávám ti ve velkém ještě rozčilení zprávu o události prapodivné, která pobouřila právě celé naše město.

Že žijeme v době zvláště pamětné, neobyčejné, každý soudný z nás určitě cítí. Jsme na rozhraní dob zapadajících, umírajících a doby nové, vycházející z rumu a popela světa právě se hroutícího. Žijeme v agonii doby příliš sestárlé. A jak člověk v posledních chvílích, když duch jeho už na polo uvolněn jest, více vidí a cítí v dotyku už s mysteriem nadsmyslným, poněvadž zatemňující závoj smyslů už padá, padá — tak i dokonávající náš věk v agonii své, otvírá široce zraky nadsmyslné (lze-li takto mluviti) a prorocké pravdy jeví se mu co jasná tušení, a co bývalo více méně skryto — zášlehy věčné pravdy, tak marně mudrci všech dob hlásané, vynořují se jako horečně z jeho nadsmyslně vzrušeného vědomí. Ano skonávající

náš svět má horečne, ale prorocké sny. Duch proniká teď hmotou silněji než kdy. Úkazy, nám slepě tápajícím přepodivné, jeví se na všech stranách a mluví nám o tajemstvích, posud nechápaných. Věci neuvěřitelné dějí se, mátohy chodí světem a naplňují hrůzou a podivem lidstvo. Nová učení ozývají se ze všech úhlů světa, vanou jako silné větry z dálných končin i z blízkých. Slyšel jsi o Nazarénech a jich mistru, skonavším prý potupně na kříži. Zvěst o něm je velice, ba až k slzám dojímavá a co učil, pokud tomu rozumím, zdá se mi hluboké a velké. Mluvíval prý též, jako dávní mudrci řečtí, o nesmrtelnosti duše, o bytí nezávislém na žádném těle, o bytí, jež bylo snad před životem na zemi a po něm trvá. Řekl prý, rozumím-li dobře, že nikdo nezrodí se člověkem, nebyl-li už před tím vůbec v jiné obdobě, nebyla-li totiž duše jeho už dříve, než osoba jeho pozemská. Je-li tedy zrození samourčeným příchodem bytosti mimolidské na zem, je zjevení se takové bytosti po ukončení života jejího zde těla věcí docela úrovně možnou a snadnou, a závisí snad pouze na vůli její nebo na příčině mocně na její vůli či touhu působící.

Co ti dnes v tomto listu vypravovati hodlám, je jeden z důkazů uvedených mnou právě tvrzení. Slyš tedy, co se v Trallech událo.

Pamatuješ se zajisté ještě na bílý onen dům s půvabným portikem, štíhlým sloupovím

korinthským a s krásně tesanými festóny v mramorovém vlysu, ležící na mírném pahorku v staré, stinné, velké zahradě, shlížející se v jasných vodách Eudonu s pozadím Messogisských hor, kde temně amethystové stíny dolin s růžovým zlatem slunných svahů se střídají. Pamatuješ se? Mnohdy šli jsme kolem, když jsme bloudili za městem v čas tvé návštěvy zde u mne. Ptali jsme se jednou mnohomluvného pastýře, pasoucího stáda na lukách, komu onen dům patří, a ochotně nám odpovídal, že jakémusi Nikodorovi, boháči z Korinthu, pocházejícímu prý ze staré, eupatridské rodiny athénské. Nevím už, co všechno nám tenkráte vypravoval, nedbali jsme, otázka naše byla planá, více nás zajímal dům a jeho poloha, krása toho rodinného sídla, než jeho majitel. Poslouchali jsme pastýře jen na polo a procházeli jsme se, rozmlouvajíce o věcech důležitějších, dlouho, až do pozdního večera, a vraceli jsme se unaveni do Trall. Hned na kraji předměstí u řeky vešli jsme do prosté krčmy, sedli venku pod starou, bohatou révu ke kamennému stolu a okřáli jsme vínem, jež nám majitel krčmy ve starobylém kráteru s chladnou vodou mísil a do hliněných číší naléval. Pamatuješ se, jak nám mladý ten muž byl nápadným sličností tváře a postavy a ušlechtilostí mluvy a chování?

Divíš se asi, proč ti takové nepatrnosti do paměti volám? Nuž, proto, že divnou

5*

náhodou událost, o níž ti právě píši, se takřka mezi těmi dvěma domy dála proto, že oba ti muži, Andronikos, náš krčmář, i pyšný eupatrid Nikodoros a jeho rodina jsou protagonisty v podivné tragedii, s níž tě seznámiti chce můj list.

Nevím, kde a jak Evadna, dcera bohatého, urozeného Nikodora, poprvé uviděla Andronika, našeho krčmáře v předměstí v Trallech, od jehož prahu jsme se tenkráte spolu na zpívající řeku a na bloudící stíny na horách dívali. Nevím tedy, jak se seznámili, mohu ti jen říci, že se zamilovali tajně láskou blouznivou, vášní hlubokou a závratnou. Evadna obzvláště, zdá se, neměla již smyslu pro celý svět, mimo vášeň svou. Žila láskou svou jak dýcháním vzduchu, a jako nelze žíti beze vzduchu, tak beze své něhy žíti nemohla. Nebyla již svou, jen jeho byla, v bytosti jeho kotvila a tlukot jeho srdce byl tepnou jejího bití.

Schůzky s Andronikem byly jedině tím možné, že si Evadna svou bývalou chůvu Epikastu získala, která ji slepě, oddaně a ne dosti moudře milovala. Cokoliv si Evadna přála, bývalo vždy pro Epikastu prvním a jediným zákonem, a nerozvažovala nikdy, bylo-li to dobré či zlé. Není nejmenší pochybnosti o tom, že chůva prostředkovala mezi oběma milenci, a jejími výmysly se podařilo dlouho v úplné tajnosti skrytou lásku obou těch mladých lidí udržeti. Dověděl jsem se,

že Andronikos pomocí chůvinou vnikal občas v noci do té velké, čarovné zahrady, prostírající se kolem domu Nikodorova. Tam bloudili pak milenci pod starými sykomory, sedávali u jasných pramenů, bublajících v bujné trávě při svitu tichých hvězd, tam slibovali si věrnost věčnou, jak milenci činívají, objímajíce se a líbajíce se na ústa a na oči. Oddávali se snadně klamu, že tiché, hluboké, snivé jejich štěstí po celý život potrvá. Tu však stalo se, že netušící Nikodoros a žena jeho Theoxena dceři své jednoho večera, sedíce u krbu, o sňatku mluviti se jali. Chystal se mladý, sličný a bohatý příbuzný z Korinthu na cestu do Trall, s účelem, získati si Evadnu za ženu. S úsměvem a sladce hovoříc, sdělovala nyní Theoxena s dcerou svou tu vítanou zprávu a Nikodoros kladl svému dítěti ruce žehnaje na hlavu.

Evadna neodpověděla jediného slova. Němou hrůzu, jevící se na zbledlé její tváři, vykládali si rodiče pouze za překvapení, strach panenský, jenž je sice dojímal, ale přece jen úsměv na rty jejich lákal.

Líbali znova své dítě, objali Evadnu ještě něžněji, domlouvali jí, by se uklidnila, pravíce jí, že ji nikdy k sňatku nutit nebudou a že nebude-li se jí nápadník její líbiti, až jej uvidí a sezná, s toho v tichosti ujednaného sňatku stejně tiše zase sejde.

To dodalo Evadně odvahy a sbírajíc své síly, pravila rodičům třesoucím se hlasem:

„Mluvili jste, ó drazí, se mnou upřímně a nepokrytě, jak mohu tedy jinak s vámi mluvit, než stejně upřímně, beze lži a pokrytectví? Myslíte, že mluvíte s dítětem nezkušeným a nevědoucím. Mýlíte se, mluvíte se ženou, která ví, co je láska, její blaho, a která nyní tuší, co je její žal."

Překvapeně se dívali rodiče na Evadnu, očima široce podivením otevřenými; dívka však nedbajíc, mluvila klidněji a pevněji než na počátku takto dále:

„Nestejné bývají osudy lidí, jako hloubka a objem jejich pocitů. Láska velká, silná, obsahující v sobě celý význam života, zůstává mnohým, ba snad většině lidí neznámou. Láska bývá jim žertem, sladkou hříčkou, nebo pomíjejícím snad vytržením, třeba silným na jistou dobu. Jiným je ale láska osudem jediným, obsahujícím a soustřeďujícím celý život, celý svět v sobě. Jsou lidé tací jakoby poznamenáni bohy od počátku, od zrození. Osudná byla láska Fedře, osudná byla Heleně trojské, Ariadně, Sapphě. Cítím, že osudnou bude i mně."

Nikodoros a Theoxena, slyšíce Evadnu tak mluviti, jevili úžas až němý a po delší teprve chvíli pravila matka:

„Myslím, co's nám právě pověděla, že nebylo než ohlasem řečí slyšených neb vyčtených, kde bys ty, pouhé dítě, nabrala podobných zkušeností? O vášních velkých a mocných jen tomu pouze lze mluviti, kdo

je zná, kdo je procítil, prožil. Tobě je svět vášní, ba život sám knihou, o níž sice víš, ale v níž jsi nečetla a čísti ani nedovedeš."

Evadna vzpřímila se a odpověděla s velkým tím klidem, jejž nám dává zoufalost a rozhodnutí k boji už nevyhnutelnému o samý život neb o to, co nám nad něj dražší:

„Já mohu," pravila, „smím a musím mluviti, jak jsem právě mluvila. Znám bezedno a vrchol vášně, neb vězte, že miluji, že miluji silně až k smrti. A ten, jejž miluji, nebude vám nikdy vhod a budete mi bránit, bránit, ovšem že marně. Je z těch, jež nazýváte z rodu nízkého. Je chud a neznám, a mnohý jej má v opovržení, protože lidé opovrhují nesmyslně a bez příčin, jak bez příčin a nesmyslně ctí a se koří v tupé jen slepotě. Ale vězte, že staré předsudky neuznávám. Jako Nazarénům platí mi člověk jen co člověk. Vězte, že odpor váš bude marným. Dala jsem se cele, samochtíc, duší a tělem tomu, jejž miluji, dala jsem mu vše, co mám — sebe, jsem jeho tak, že kdybych i chtěla se mu odejmouti, nemohla bych už. Hodí-li někdo sůl do řeky, může ji opět vylovit? Rozplynula. A tak i bytost moje pronikla bytost jeho a jeho mou, jest on ve mně, jak já v něm, nikdo rozloučiti nás už nemůže, i kdyby hory a moře a celá širá země mezi námi ležely."

Stáli rodiče jako zkamenělí, konečně zvolal otec, chvěje se na celém těle a bodaje

nepokojné zraky v bledou, ale klidnou její tvář:

„Pověz nám jeho jméno!

Matka toho jména nedbala, zahalila si líc a plakala tiše. Evadna ji objala a mlčky líbala ji něžně.

„Jeho jméno, jeho jméno!“ opakoval otec s rostoucím hněvem a zatínal pěsti.

„Ano, pověz jméno toho bídníka, jenž nám tebe ukradl tak podle!“ ozvala se teď i matka.

Evadna uražena, odstoupila od ní, hleděla smutně na oba rodiče, zamyslila se a pravila pak:

„Neukradl vám dítě vaše, tak málo jako rostlina krade rosu, jež s nebe na ni prší. Jako rosa padla láska moje na životem rozsmutněné, po blahu čisté něhy práhnoucí jeho srdce a pilo rosu mého milování co samých bohů dar. Ano, samými bohy puzena, již se ozvali v mé duši, dala jsem se mu dle vůle své co volný tvor, určujíc sama osud svůj, tak dalece, jak osud v moci nás smrtelných.“

„A jméno jeho?“ tázali se rodiče jedním dechem.

„Povím vám je a přivedu svého ženicha,“ odvětila Evadna, „uvidím-li vlídnost ve vašich zracích, uslyším-li smírnost ve vašich hlasech. Povím vám vše, uvidím-li, že se mi podařilo vás přesvědčiti o právu svého srdce a volnosti své volby. Přísahejte mi při stygických

božstvech, že ani jeho, ani mne pro lásku naši pronásledovati nebudete, a dovíte se první a poslední a ráda povím vše, neboť tížilo mě ukrývati se před vámi a tajiti své štěstí nesmírné."

„Tajila jsi nám svou hanbu," zvolal otec, „protože jsi cítila, jak těžce jsi se provinila!"

Evadna odvětila: „Nevím o hanbě žádné a jediná příčina mého mlčení bylo vědomí o předpojatosti vaší a těch, již s vámi stejně soudí a cítí."

„Pověz konečně jeho jméno!" naléhal netrpělivě Nikodoros.

„Nesložili jste posud přísahu, již jsem na vás žádala," odpověděla Evadna.

„A neuslyšíš ji!" hněval se otec. „Vypátrám tvoje tajemství, a běda jemu — a snad běda tobě!"

Schýlila hlavu a mlčela dlouho. Pak pravila:

„Vidím, že páska, jež nás tak těsně spojovala v sladké něžnosti, je náhle přervána a na vždy snad! Nepřátelsky mi stojíte tváří v tvář. Smutný a bolestný je to pro mě boj. Ale povedu ochranu své lásky mlčky. Láska moje k vám neutrpí škody, i kdybyste mi ukřivdili těžce. V pokoře líbám ruce vaše, jež mi tak dlouho žehnaly — ale lásky své se neodříkám proto a na něm zrady nespášu. Ni slova více s vámi nepromluvím o něm, ale vězte, že věrnou mu zůstanu do posledního

dechu, a usmrtíte-li mě, zůstanu mu věrna i za hrobem, neb milování moje, vím to, nepřemůže ani hrob."

Mlčela. Rodiče mlčeli též. Smutně a jaksi omráčeni se rozešli všickni po domě, lehajíce na bezesná lůžka svá. Noc byla hluboká a tichá, a ráno, když Evadnu hledali, nebylo jí už v domě, zmizela beze stopy.

Netřeba ti pověděti, příteli, uhodneš sám, co i rodiče její hádali, totiž, že se utekla Evadna k svému milenci. Přišla k němu v hluboké noci, zaklepala na jeho dvéře, šeptajíc jeho jméno, a když překvapen otevřel, vklouzla jako stín v chudobnou jeho komnatu. Hleděla mu do očí, nebylo světla třeba, svítily ty oči jako hvězdná zář. Položila mu ruce na ramena a pravila: „Už není pro mě návratu domů. Nemám více rodičů ani přátel. Mám však tebe a to je více než vše ostatní. Běda ale nyní mně, není-li láska tvoje stejně silná lásky mé!"

Andronikos byl uchvácen jejím milováním, tak velkým a vážným, její obětí, její odvahou a prostou velikostí jejího postupu. Proléval slzy radosti. Věděli oba, že by bylo nemožno skrývati se dlouho v tom chatrném domě, tak blízko sídla Nikodorova, a prchli bez meškání z Trall.

Nejdříve do hor. Pak chtěli dále slunci vstříc. Toužili do hloubi Asie, k národům neznámým, v kraje báji rovné, do měst snům podobným, o jejichž jsoucnosti věděli jen

z ohlasů neurčitých pověstí. Tam, hádali, že roste smavý štěstí květ. Kde se slunce rodí, tam, zdálo se jim, že život přeludový, extatický, tajuplný, krásný a věčně jasný jako ranní zora, v níž se slunce koupá.

V domě Nikodorově však zavládl nyní smutek zoufalý. Hledáno po celém městě a celé město se bouřilo a rozčilovalo, neboť Nikodoros z Korinthu byl všeobecně znám a vážen, a každý jevil tedy účastenství buď opravdové, buď líčené. Doleháno na otroky a služebnictvo v domě, obzvláště na chůvu Epikastu, a ta, rozhorlena, že Evadna bez jejího vědomí, na vlastní vrub se odhodlala k činu tak rozhodujícímu a smělému, prozrazovala nyní opatrně, hájíc svou vlastní osobu, že vídala prý někdy Andronika podezřele kolem domu bloudit, že teď se jí zdá, že jisté záhadné pohledy Evadniny platily tomu mladému muži, že by tedy možno bylo, že by ten nízkorozený člověk byl tajným Evadniným milencem. Proklínala pokrytecky svou vlastní slepotu, ale jak mohla prý na něco podobného hádati? Bránila prý takovému podezření úcta její k domu eupatridskému a vysoké mínění prý, jež měla vždy o své neblahé, zbloudilé, ztracené Evadně.

Hněv a bolest nešťastného Nikodora a jeho ženy dostoupily vrcholu, když na jevo přišlo, že by bídný krčmář z předměstí mohl býti svůdníkem jejich dcery, a nechtěli tomu věřiti; avšak když se zjistilo, že Andronikos

v tentýž den, co Evadna, zmizel z Trall, tu nebylo už žádné o té hanbě pochybnosti.

Nikodoros jal se nyní s velkou horlivostí svou zbloudilou dceru hledati, nešetřil svých pokladů, vysílaje špehy do dálky i v okolí, nešetřil svých sil, vydávaje se sám na cesty. Minuly však měsíce a po Evadně nebylo ani slechu ani vidu. Když se ale rodiče užuž vzdávali naděje veškeré, tu zavítal z nenadání jakýsi frygický kupec do Trall a když uslyšel, co se v domě Nikodorově, jejž znal, bylo událo, začal vypravovati, že, nevím v kterém místě, na samých hranicích Karie náhodou viděl mladou ženu s Andronikem, jejž dle tváře taktéž znal, a že tedy myslí, že ta mladá žena snad byla Evadna. Byl ji v dětství jejím často viděl, a nyní, když celou událost znal, zdálo se mu téměř jistotou, že to byla ona.

Nikodoros nerozvažoval dlouho, neodkládal, nelenil, vydal se na cestu a ukázalo se, že se kupec nemýlil. Nikodoros vypátral pomocí špehů domek Andronikův v malém městě karském a za nepřítomnosti jeho vnikl s najatým lidem v příbytek, zmocnil se svého dítěte a přivedl Evadnu mocí zpět do Trall, kde se jeho dům pro ni proměnil ve vězení. Byla nyní Evadna přísně střežena, ale jinak byl život její bez tvrdosti se strany rodičů. Nečinili jí žádných výčitek, nehledali pomsty na Androniku, jenž se za nějakou dobu též do Trall a do svého domu vrátil. Bránili pouze, ale to s velkým důrazem, Evadně, by

se scházela se svým milencem, neb aby jej, třeba jen zdaleka uviděla. Hleděli prosbami a slzami si lásku a poslušnost její získati, prominuli jí všechnu hanbu, slibovali jí všechnu volnost, jen odříkání se toho, jejž s láskou nezměněnou stále milovala, na ní žádali, Evadna nebyla necitelna k jejich slzám, chápala jejich bolest, znajíc názor jejich životní, nikdy však uznati nechtěla, že by se byla dopustila zlého činu, a nenahlížela, že by hanbou bylo, milovati dle pudu svého srdce. Nikdy, ani zdánlivě slibovati nechtěla, že by se Andronika kdy vzdávati mohla, a přímo rodičům pravila, že jen násilí jejich ji od toho zdržuje, by se opět k milenci svému vrátila.

„Zdá-li se vám hanbou," řekla, „bych s Andronikem žila mimo manželství, proč tedy mému s ním spojení zabraňujete tak tvrdě?"

Všechen jejich odpor, všechno rozumování, všechno přemlouvání zůstalo marné. Tu rozhodl se Nikodoros, že statky svoje v Karii, dům svůj v Trallech prodá a že se postěhuje s rodinou svou zpět do Korintha, do své vlasti. Doufal, že Evadna tam spíše zapomene, že ve vzdálenosti od míst, plných upomínek, osudná láska v mučeném jejím srdci oslábne a zhasne konečně. Trvalo však delší dobu, než dům a statky našly kupců, a mezi tím časem skutečně se Evadna začala tišiti a uklidňovati. V noci už nebyl pláč její v domě

slyšet, nářek její už nezněl chmurně z ticha komnaty a volání jména Andronikova nebudilo již pustou, posmívavou ozvěnu sousedních skal. Za to však dívka úžasně bledla a očividně chřadla. Oči její, plny nyjícího lesku, staly se příliš velkými pro obličej její stále se tenčící, vlasy její tížily téměř průhledné její čelo tak, že musila je rozpustit, a splývaly jí tak k nohám, jako pohřební temný, vonný závoj hyakyntový. Klesala tiše jako zlomený květ, trpěla dojemně jako chorý pták. Vodili ji nyní denně do rozsáhlých zahrad, prostírajících se od řeky k horám. Zdálo se, že jí to úlevou, ležet v trávě pod stromy, na nichž ovoce zralé vonělo, hleděti k průhlednému nebi podzimnímu, jímž dlouhé řady ptáků veslovaly do neznámých dálav. Hleděla tiše vzhůru nebo před sebe se zlomky tiché, smutné nějaké písně na rtech a sledovala s podivným úsměvem pád uzralých jablek a hrušek s přetížených větví v trávu vysokou a vlnící se jako voda. Nejraději však se vlékala do hloubi sadů, kde se tměl cypřišový les. Cesta byla tam vydlážděna bílým někdy, nyní však věkem žlutým už jako stará slonovina mramorem, prožíraným rudými lišejníky, jakoby byla cesta pokropena zatemnělou krví. Dlouhá řada smutečních těch stromů končila u porfyrové skály, do níž vytesáno bylo asi pět širokých, rozdrolených schodů, vedoucích ke sluji pohřební, uzavřené bronzovými vraty, zelenajícími se ušlechtilou rzí.

S výše schodů bylo zrakům lze blouditi do houště starých, zkroucených, kmetských už stromů, kde pod klenutím jejich větrem polámaných větví se zelenavě černají stojaté tůně zanedbaných vodojemů. Na rozdrolených těch stupních sedávala nyní Evadna po celé dny. Opírala hlavu o bronzové dvéře skalní hrobky, temné její vlasy, dlouhé řasy její volné, jemné, egyptské kalasiry barvy chorých tyrkysů a temnorudých jejích závojů, plynuly jedním proudem jako rozlitý po kamenech starých schodů a chorá její bledost svítila v přítmí cypřiš z tekoucích rouch a vlasů kouzlem mátožným. Nevýslovná touha kmitala a doutnala jí ve zracích, zastřených jakýmsi mysteriem. Zraky ty těkaly s trapným nepokojem neb se upíraly nehybně do prázdna. Evadna neodpovídala už na žádnou otázku, zdálo se, že neslyší, brzy nedotýkala se už ani pokrmu ani nápoje, malý zarůžovělý plamen ukázal se jí na průhledných lících, slabost její byla úžasná a dlouhé mdloby ji uchvacovaly. Nosili ji nyní jen už do zahrad a slabým pohybem ruky naznačovala jim, kam si přála, by ji položili. Bylo to vždy na stupně vedoucí k hrobce. Když tam jednou procitla po dlouhé mdlobě, zvolala matka její zoufale:

„Nebylo by lépe, dát ji Andronikovi, než viděti ji takto umírat?"

A zatřásla Nikodorem jako stromem, čekajíc, by od mlčících jeho rtů spadlo slovo spásy jako s větve blahý plod.

„Buďsi!“ řekl Nikodoros váhavě a slzy padaly mu z očí.

Evadna usmála se smutně a šeptala pouze: „Ó, lásko, lásko! Nejsi ty největší z utrpení všech? Milovati — toť nekonečně strádati!“

Zavřela oči. Zdálo se, že náhle usíná.

„Zítra zavoláme Andronika!“ řekl Nikodoros, kloně se nad ní. Na ústech jejích chvěl se slabý chropot. Zaševelila rukama a dlouhým rouchem z tenkého byssu barvy chorých tyrkysů vlnil se silný záchvěv, natáhla tělo po celé jeho délce a sunula se tak se schodů bez vlády. Zachytli ji. Obličej její byl celý změněn. Byla mrtva.

Byla mrtva! Marně činili pokusy ji vzkřísiti, marně volali ji nejsladšími jmény, marně rvali si Nikodor a matka a chůva Epikasta vlasy a bili se do prsou a trhali roucha svá, neotevřela už velké svoje zraky, unylý její hlas už nevolal Andronika v smrtelné touze, průhledné její ruce se už nespínaly v němém smutku!

Když nabyli rodiče poněkud rozvahy před nezměnitelností osudu, rozhodli se, že Evadnu pochovají ve vší tichosti v noci. Nechtěli, aby zvědavci přišli bolest jejich urážeti planými otázkami, líčeným smutkem a bezcitnými poznámkami o osudné lásce zesnulé.

Příšerně zaúpěla vrata staré hrobky na rezavých stěžejích, když při svitu sporých lamp se blížil tichý pohřeb neblahé Evadny.

Jak ty stromy němě po cestě k nebi čněly! Jak ty zčernalé vody zpod černějších ještě stínů fantomicky se jevily v celé nepochopitelné své noční tajemnosti! A ta sluj, jak zela smrtně! V jejím šeru, ležíc ve své říze z tkanin z Amorga, bílé s krokosovými odstíny, ve svých dlouhých závojech, třpytících se stříbrnými tečkami, zdála se Evadna nadsmrtelně krásná, dotknutá velebným polibkem smrti, ozářena mučednictvím bezedné své lásky. Dusili všichni přítomní šílený, zoufalý svůj pláč, jakoby se obávali, že ubohou žertvu probudí k novému, nekonečnému strádání. Vyšli v tichou, mračny smutnou noc, zavřeli těžká vrata hrobky a vlékli se do domu zpět, jenž uzavřen a tich se nyní zdál úplně vymřelým.

Pozdě večer sledujícího dne po pohřbu zavíral Andronikos svou pustou krčmu. Byl chorobně bled a k smrti smuten. Byl nyní úplně zchudl. Z počátku, když se vrátil po uprchnutí s Evadnou, byl tak obtěžován zvědavci, když pověst o jeho dobrodružství se městem šířila, že mu nezbývalo než nevlídností odpuzovat dotěravce. Stal se tak divokým a pochmurným, že se mu brzy lidé se strachem až pověrčivým z daleka vyhýbali. Říkalo se, že zná zlá kouzla a zaklínání a těmi že prý neblahou Evadnu byl k sobě strhl, by ji zničil. Krčma jeho, z počátku tak obléhaná, pustla a pustla. Andronikos nedbal. Co záleželo mu na lidech všech, na úplném zchudnutí, na hrozící mu bídě. Bolest větší

vřela mu v srdci. Láska jeho jej zžírala, chřadl jako Evadna. Byl by se pustil do neznáma, bez cíle, bez zastavení, kdyby jej blízkost její nebyla držela vší mocí v chatrném jeho domě. Přes všechny marné pokusy, se jí znova přiblížiti, nevzdal se přece nikdy úplně naděje, že ji opět uvidí, že ji opět k srdci přivine, že s ní opět uprchne, a tentokráte že bude jeho na vždy. Myšlénky ty jej neopustily ani na jediný okamžik a byly s ním i tenkráte, když bez nejmenšího tušení o její zatajené posud smrti, pozdě na večer sledujícího dne po pohřbu, dům svůj zavíral.

Vešel do komnaty, postavil hliněný svůj kahan na hrubě tesaný stůl. Amfóry, opřené o stěny, vrhaly temné stíny do prázdné téměř komnaty, neveselo bylo tam, chmurno, zdálo se mu, že ty stíny mu padaly na srdce. Andronikos bral se k svému lůžku, chtěl se tam vrhnout, hledaje úlevy ve své zoufalé opuštěnosti, ač věděl, že bude sotva spáti. Tu pojednou slyší tiché zaklepání na dvéře. Nesmírná radost jej uchvátila tak, že se tlukot jeho srdce zastavil. Takovým způsobem klepávala jindy Evadna, když se jí podařilo utéci z otcovského domu a k němu zavítat. Po okamžiku té vášnivé radosti napadl ho náhlý strach, že jej sluch jeho snad klamal. Zdálo se mu, že by to nepřežil, kdyby otevřel dvéře a neviděl před sebou než truchlou noc a prázdnotu ulice! Přece šel váhavým krokem otevřít a pozvedl kahan, jenž se mu chvěl

v ruce. Pozvedl světlo: byla to ona! V nádherné říze stála ve svitu měsíce, bílá, tichá jako vysoko vyrostlá lilie. Vlasy její byly propleteny věncem z pozdních květů podzimních, dlouhé, modravé, stříbrotřpytné závoje plynuly jí od temene hlavy a oči její plály snivěji než kdy před tím a úsměv její smutný jevil nevýslovnou něhu.

„Evadno! Evadno!" bylo vše, co Andronikos šeptem ze sebe vypraviti mohl. Vzal ji za ruku. Vzlyky se mu draly z hloubi prsou na rty. Vešla tiše do komnaty a Andronikos chvěje se na celém těle zavřel dvéře.

„Kdyby přišli za tebou!" vypravil ze sebe v nesmírném strachu; myšlénka, že by mu opět odňata býti mohla, jej krušila.

„Netuší nikdo, kde jsem," řekla tiše hlasem poněkud jednotvárným, jakoby ze sna mluvila. Položila mu ruku na prsa a dodala: „Nikdo mě tobě nyní už nevezme."

Sedla tiše k stolu, kam Andronikos kahan postavil. Bouře dlouho, dlouho zadržených slz jej zchvátila, jako zlomen padl jí k nohám, objímal její kolena a líbal stříbrné třepení, zdobící lem její vzdušné, dlouze plynoucí kalasiry.

Evadna sebou dlouho nehnula, byla jakoby pod tíží nejbolestnějších svých upomínek němě trpěla, pak se sklonila k němu, vzala obě jeho ruce ve své chladné dlaně. Mlčela ještě, ale nesmírné štěstí začalo se

6*

nítiti v jejích velkým smutkem zamlžených zracích.

„Ty's tolik strádala! Vidím tvé oči jen závojem sotva uschlého tvého pláče!" řekl spínaje ruce.

Kývala tiše hlavou. Klonila se níž a políbila jej na ústa. Andronikos povstal a celoval ji vášnivě. V tom okamžení zaslechli za dveřmi utlumený jakýs výkřik. Evadna sebou zachvěla a vztyčila hlavu, hledíc tázavě na něj,

„Zaúpěl pouze noční pták!" tišil ji Andronikos.

Evadna shasila kahan, závoje její se shrnuly, pás její řízy povolil a spadl jí k nohám a Evadna klesla svému milenci se vzdechem, třesouc se vášní, na prsa.

Nebyl to však noční pták, jenž zaúpěl za dveřmi na ulici, byla to chůva Epikasta. Od smrti Evadniny byla v stálé horečce, byla pološílená bolestí a těkala neustále po domě a po zahradě jako zavřená v kleci zvěř. Bylo jí nyní napadlo, že poví konečně Andronikovi, co se bylo stalo. Chtěla, by s ní plakal a naříkal, byla by chtěla celý svět viděti v slzách a v zoufání. Přišla k domu Andronikově, uviděla světlo skulinou chatrných dveří, přiložila mimoděk oko, než zaklepala — a úžas! Spatřila v komnatě samu Evadnu, tak, jak ji byli pochovali. Tu zchvátila ji poloviční mdloba, temně vykřiknouc zavrávorala ode dveří zpět. Nepadla však, po-

padla se za hlavu v nesmírné radosti. Evadna byla živa! Vyšla z kobky pohřební, nebyla mezi stíny! Chtěla radost svou hlásati do celého světa. Jakási šílená radost zaujala náhle místo šílené její bolesti. Běžela nesmyslně ulicí, volajíc: „Žije, žije!“ Jako střela letěla do domu svých pánů, trhala Theoxenu s bezesného lůžka, stále volajíc: „Žije, žije!“ Myslili, že je smyslů zbavena. Chtěli ji chlácholit. Kuse, nesouvisle vypravovala vše.

„Je v jeho domě! Oči moje ji viděly! Sedí za jeho stolem! Nezemřela! Žije! žije!“

Nechtěli věřit, ale šílenství její bylo nakažlivé, i Theoxena začala teď bezsmyslně: „Žije, žije!“ volati, věříc více divé radosti svého náhle doufajícího srdce než svého rozumu.

Chůva ji táhla za ruku a běžely obě bouřivým během jako zběsilé menády z domu. Bouřily ulicí, klopýtaly na prahu krčmy a Epikasta zaklepala na dvéře. Neozval se nikdo. Naděj ubohé Theoxeny klesla náhle.

„Klamala's mě!“ řekla bolestně, podpírajíc hlavu o zeď.

„Hleď skulinou, je široká!“ Odvětila Epikasta, a Theoxena poslechla. Lampa nehořela, ale zsinalý svit měsíce proudil odněkud se stropu v tichou komnatu. Theoxena viděla třpyt nádherných závojů a pasů ležících na zemi, a Evadna sama spočívala na loži, tak bílá jako měsíc, jenž ji ozařoval. Luzná hlava

její podpírala se o jeho rameno a tvář její, čarná jako bledý květ, zářila zázračně z temna rozpuštěných vlasů. Sladká dřímota vanula Evadně a Andronikovi hluboký mír v uspokojené duše a v ztichlé smysly.

V nesmírném radostném rozčilení volala Theoxena nyní hlasitě dceř svou jménem. Evadna se zbudila, vstala prudce, halila se polekaně těsněji ve své nesrovnané roucho a začala si dlouhé vlasy na temeni hlavy nejistou rukou uzliti. Andronikos, též zbuzen, mnul si podiveně oči. Zatím byl Nikodoros ženu svou dohonil, běžel za ní, by ji vedl zpět v příbytek, pokládaje vypravování chůvino za pouhé blouznění. Stál nyní před krčmou, kde obě ženštiny s velkým křikem tak silně se o dvéře opíraly, že veřeje povolily. Otevřely se s rachotem, proud měsíčního světla lil se do komnaty, a viděl Nikodoros i Theoxena nyní na vlastní oči určitě, že chůva nebyla blouznila.

Oba rodiče se vrhli na kolena k Evadně a spínali ruce v pláči.

„Buď žehnána, buď žehnána, ty žiješ!" volali a začali jí roucho, ruce a nohy líbat. Ale Evadna nejevila nejmenší radosti, obličej její zsinal úžasně, oči její hasly a posléze pravila hlasem nevýslovně smutným, prosáklým nejtrpčím pláčem a přerývaným hlubokými vzdechy: „Ó, matko, otče! Proč pronásledujete mě až za hrob v stálé krutosti? Síla mé lásky přemáhala i odvěký pořádek pří-

rody, sama smrt před mocí mé touhy a před silou mého chtění couvala! Jen tři dny života s ním, jenž jest duše mé duše, a byla jsem vrácena slunečnému svitu! Vy ale zmařili jste takto vše! Ví, že držel mátohu v náručí, mátohu chvějící se na rozhraní života a smrti! Je veta, veta, veta! Tak podruhé jste mě tedy zabili!" Zaúpěla, že jim srdce žalem pukalo.

Andronikos byl obrácen jako v sloup. Tělo jeho se křečovitě chvělo a z očí svítilo mu příšerně šílenství.

Evadna zakryla si obličej rukama a padla na zem jako kámen. —

Ještě v tu samou noc šířila se podivná zvěst o té hrůzyplné události městem, neboť nářek rodičů, chůvy a Andronika zbouzel celé okolí. Proudy lidí valily se brzy ulicí, tlačily se tam až do samého rána, každý viděl na vlastní oči děsivý ten zázrak. I já byl přítomen. Šli jsme pak do hrobky. Tam na místě, kde byli pohřbili původně Evadnu, ležel pouze železný prsten, někdy dar ubohého Andronika, drahá Evadně památka, již vždy u sebe věrně nosila. Vrátili jsme se opět k mrtvole, ležící nyní na lůžku v domě Andronikově. Mluvil jsem s ním. V podivném vytržení vypravoval mi jako umírající mnoho z toho, co jsem ti tuto psal. Odtamtud šli jsme, bylo již úplně ráno, do shromáždění městského. Tam vypravovali jsme vše dopodrobna a přivedli svědky. Evadna byla nyní podruhé pochována na rozkaz Hyttosa, svatou moudrostí slynou-

cího augura a hadače. Pochovali ji daleko za městem, tajně, v samou zem, by nikdo více klid její zvědavě nerušil. Hyttos rozkázal po té, usmířiti Herma podzemního a velebné Erynnie. Přikázal všem posvátnou očistu a uspořádal oběť bohům mánům. Učinili jsme všickni, co rozkázal. Nezbývá než ti ještě říci, že Andronikos, nešťastný milenec mátohy, zoufale se usmrtil. — Víš nyní vše. Myslíš-li, že to vhodné, bych césaru Hadrianovi, já Phlegon z Trall, jeho osvobozenec, podal zprávu osobně o podivné té události, pověz mi to. Mohl bych sám svědčiti a přivedl bych hodnověrné svědky, jichž je velká hojnost — Buď zdráv!

ALEXEJ, ČLOVĚK BOŽÍ.

VYSOCE CTĚNÉ PANÍ

ZDEŇCE HLÁVKOVÉ.

VĚNOVÁNO.

Stalo se, že člověk světský, nepokojný, honící se za dojmy širým světem a hledající žíznivě, ale nemoudře, po světsku, pravdu v různých oblastech ducha, kdys po Dněpru na malé lodi plul. Zraky jeho tápěly se s rozkoší do krás ruské krajiny. Nepokoj jeho ležel na čas jako spoután na dně jeho duše, nyvý smutek jeho byl jako projasněn úsměvem země. Nedbal hrubě lidí plujících s ním na lodi, dbal jen toho smírného úsměvu matky syré země. Lesy za lesy rozprostíraly se na pravém břehu, kde legendně ozářený Kiev vévodí, modraly se v odstínech tu temných, tu světlých, jak to střídavě čarovala těžká oblaka na nebi nebo prodírající se jimi vítězná záplava slunečných paprsků. V úžlabinách vysokého břehu a na chlumech pahrbků zjevovaly se bílé kláštery a církve se zlatými, zelenými nebo modrými báněmi. Jásající zpěv celé myriady skřivanů, vznášejících se nad krajinou, mísil se do šplounání vod. Ó, Rusi!

Jak dojímavá a velká jevila jsi se tenkráte zrakům toho cizince! Neviděl pouze úsměvu tvých niv, cítil i tvůj dlouhý, tichý pláč, vnímal hlubou, bohonosnou tvou mysl dumavou, a olbřimé stíny tvých mythických bohatýrů, jejichž jména pradávná podání s těmi místy sloučila, vznášely se mu nad hlubokými, tajůplnými tvými lesy, strmícími v dáli do nebesklonu . . .

Ponenáhlu nížily se břehy a na pláních strměly staré vysoké stromy, tu v skupinách, tam roztroušeně o sobě, každý jako poustevník, hledící zamyšleně k nebi. Bílé písčiny dněperské ústily mnohdy široce do zelené svěžesti luk, tvořily ostrovy v travnaté stepi, leskly se v slunci, a kde byly vlhké, zářily měkkou žlutí. Dále od řeky budovaly se rovnými čarami lesy porostlé vršiny mezi nimi zdvihaly pahorky lysá temena, bělící se v slunci. Krajina stávala se konečně jednotvárnou a byla toliko neustálou hrou stínů a světel oživena. Hladina řeky měnila se též, byla brzy jasná a zase temná, vrbiny na blízkých březích třásly se v chmurném ovzduší, a dlouhé pruhy lesů temnily se v pozadí pod vrchy šikmo osvětlenými a lišily se podivně od šťavnaté zelenosti polí a luk, na něž odněkud zpod oblaků slunce zlatě dštilo, a široké světlé lány táhly se tak až k bílým pískům, nakupeným podél temně valící se vody.

Nad celou krajinou nesl se slabě fialový nádech, průhledně šedé nebe, kde oblaka

stejné barvy, tmavší jen o silný stín, se kupila, zdálo se nízké. V dáli na jednom místě bylo viděti, jak z temného mraku hustý liják rovně k zemi padá. Na Dněpru bylo však tou dobou slunno, a i dále v kraji, stranou od temného mraku, proudily sluneční paprsky vesele na temenech lysých vrchů a ty zazářily růžově proti šeru sousedního nebe. Byl to velikolepý účinek toho nezměrného horizontu, objímajícího tak ohromné, neomezené prostranství.

Loď přistávala často na dosti dlouho ke břehu, a vstupovali a vystupovali neustále cestovatelé, aniž by světský onen člověk jim mnoho pozornosti věnoval. Slyšel také šplouněním vody neurčitě jejich rozhovor, ale smysl slov mu unikal malou pozorností jim věnovanou. Viděl v zadu lodi nedaleko kormidla tlupu podivných osob, slepců, žebráků, ubohých. Chvíli poutala jej malebnost jejich rozedraných dlouhých kaftanů a celé mimovolné uspořádání skupiny, ale nezajímali ho jinak zvláště; cítil jen onu levnou, všeobecnou soustrast s nuznými, která se podobá spěšné, roztržitě podané almužně. Vyňal něco peněz, které jim chtěl poskytnouti, až buď on aneb oni opustí houpající se po Dněpru loď. Poutaly jej zatím více větrné mlýny, vyskytnuvší se nyní v dlouhých řadách na výši břehu a chaloupky, bílé a čisté s doškovými střechami, budily v něm vzpomínky na dálné Čechy. Stromoví bylo nyní také zase husté, a cítil, jak odu-

ševřuje krajinu, cítil to dvojnásob, poněvadž se Dněpr před tím na dlouhou dobu jen holým krajem valil. Objevilo se městečko, rozložené na svahu mezi stromy s bílou církví, pozlacená její kupole zářila jasně mezi červenými a zelenými střechami dřevěných domů. Dněpr byl na místech hlubokých teď temně fialový, a krásně, jako žhavá zlatá koule zapadalo slunce za pruhem temné země do vod zatáčející se řeky. Byl to okamžik tiše velebný.

V tom ozval se zpívající hlas jakýsi u kormidla ze skupiny těch ubohých. Píseň měla nápěv podivně jednotvárný, ale zaujala posluchače svou zvláštností. Byla toho asi obsahu:

„Když na nebe Kristus vstupoval, rozplakali se hořkým pláčem žebráci, bratři, rozplakali se pláčem hořkým ubozí a bídní, slepí a chromí, a v pláči zvolali: Ó, ty Kriste, v pravdě jsi ty car nebeský! Ó, rci nám, čím my chudí živi budem' teď, kdo nás oděje a obuje?

Tu pravil Kristus, ráje car: Neplačte a nenaříkejte, vy ubozí a bídní, zanechám vám sady, vinohrady, husté štěpnice jabloňové, řeky medu a horu celou ze zlata, tak, věru, sytí budete a ukojeni, obuti a ošaceni! Když tak Kristus promluvil, ozval se Jan Bohoslovec a pravil Pánu: Aj, jsi ty naše spása milosrdná, car jsi nebeský, ale dovol ty mně, Pane, slovo promluviti! Za bídné já mluvím, za chudé! Ty

nedávej jim, Pane, sady ani vinohrady, ani husté štěpnice jabloňové, řeky plny medu a zlatou horu nedávej jim, Pane! O, vladyko ty nebes, ráje králi, což knížata a bojarové, bohatí i silní by zlatou horu neodňali brzy těm bídným, i všechny ony sady a vinohrady, a neprolévala by se ještě k tomu krev těch ubohých? Ty dej jim, Pane, svaté svoje jméno! Budou vzpomínati a je vzývati, tebe budou slaviti a chváliti a pravoslavný lid tvůj hned jim bude dary dávati; kdo je věrný křesťan, ten je sytit bude, šatiti a obouvati z lásky k tobě, z lásky k tvému jménu! Kdo je šatit bude, tomu daruj, Pane, řízu, která nestlí, kdo jim chleba podá, toho věčně nasyť, kdo jim dráhu ukáže, tomu dvéře k ráji nezavírej, kdo je uchrání před temnou nocí, tomu místa dopřej ve světle nebeského carství svého... A tak ti ubozí a bídní budou jménem tvojím vždycky nasyceni, ukojeni, Pane!...

Řekl Kristus car nebeský: Ty Jene můj, Bohoslovče, dovedls slovo promluviti moudré, staň se, jak jsi pravil, jak to vyřkla ústa tvoje zlatá! A za odměnu ať se jméno tvoje svátkem slaví každý rok! —“

Tak asi zněla podivná ta píseň. Světský onen člověk, slyše ji, byl však náhle dojat. Styděl se za svou mělkou soustrast, za svou skoupou, umyšlenou almužnu, které láska, tedy posvěcení její scházela. Cítil něco bratrského

k ubohým, z jejichž středu se ten zpěv ozval. Věděl nyní také, s kým po Dněpru plul. Byli to „kaléky perechóžije“, o nichž byl kdysi slyšel, druh lidí, mizící už v naší době, jako každá originalita, toulaví totiž mrzáci, poutníci, žijící život zvláštní, chodící od svatyně k svatyni, živící se milodary, zpívající svaté staré písně. Žijí v ovzduší mystickém. Znají jen stará podání, jen svět duchovní je jim znám a dostupen, nevědí ničeho o tom, co se děje ve světě ostatním, hmotném, nesvatém, ve světě všedních lidí, zajímajících se pouze svým sobectvím, lidí tvořících si falešný život na falešných podkladech, vymýšlejících si zbytečnosti i považujících je pak za důležité, lidí zapomínajících pro samé pošetilosti to jediné, čeho třeba . . . Nevěděl sám, jak se stalo, ale pojednou seděl mezi poutníky, shromážděnými nedaleko kormidla lodi, mluvil s nimi, podával jim ruku a poslouchal jako očarován jejich rozmluvu. Jeden z poutníků, slepec, starý muž s bílými vlasy a vousy, sahajícími mu až na pás, byl jako hlavou všech. Promluvil-li, mlčeli ostatní v hluboké úctě. Prosili jej, by jim vypravoval, a vyhověl jejich přání. Mluvil o kyjevské lavře, odkud se s nimi vracel, o svatojirském klášteře na Krymu, kam putoval, a pak líčil jim sny a vidiny starců prorockých, jež byl někdy znal, a často zmiňoval se o osobách dávných, legendárních, známých všem jeho posluchačům, neznámých však světskému onomu člověku, který nyní

tak zaujat těm vzrušujícím rozhovorům naslouchal. Byly plny prostoty a přece mnohdy plny hloubky a vzletu. Stařec zmínil se v rozhovoru o „Božím člověku". Všickni poutníci věděli, kdo to byl, i kormidelník i cestující kupci na lodi věděli, koho stařec míní. Světský onen člověk však nevěděl a prosil tedy slepce, by mu o něm něco pověděl. Slepec se usmál, poklonil se třikráte s pravou východní vážností. To platilo asi na souhlas s přáním cizince, neboť začal slepec poutník hned bez dlouhého meškání hudebním svým tichým a tklivým hlasem takto asi vypravovati:

Sladce vám snad bude, pravoslavní, zadumat se na chvíli nad Aleksejem, božím člověkem: útěchou zajisté bude vám, křesťané, o něm slyšeti. Což není nám čistý život božích vyvolenců jako stříbrojasný déšť, tak znojem zprahlou step oživující, že z temných jejích ňader tiše bílé květy vykvétají? A zprahlou stepí, věru, je vášněmi a hříchy zdupaná duše naše lidská, a spasným deštěm jsou pak ty velké svatých příklady. Slyšte tedy, bratří, a vězte, že nám ubohým poutníkům, slepcům a mrzákům jest velkou radostí o něm, o člověku božím, vyprávěti a zpívati, o Alekseji, který poznav, že chudí jsou Kristu nejmilejší bratří, bohatství a slávu toho světa odvrhl a do řady nuzných usedl s čelem jasným nad zlaté koruny. Buď mu tedy čistá sláva bez poskvrny světa, jakož všechna sláva, nekonečná, věčná Hospodinu patří, caru nebe-

7*

skému, jehož věrným sluhou Aleksej náš drahý od zrození do skonání zůstal! —

Vězte tedy, bratří, bylo to v slavném městě Římě za cara Honoria, že v paláci svém bělokamenném žil Efimian, orel, kníže mocný a bohatý, se svou ženou dobrou, s krasavicí Aglaidou, bílou labutí. Nebylo v celém veleslavném městě Římě domu, kde by se bylo tolik žehnajících díkůvzdání slyšelo, jako v paláci štědrého knížete Efimiana, neboť od zlatotřpytných jeho dveří odcházeli chudí všickni bohatě obdarováni a z komnat jeho mramorových vracel se každý nešťastný potěšen. Zdálo se, že pod střechou toho strmícího domu dlí všechno blaho a všechna spokojenost — a přece se tam ozývaly tiché sice, ale hluboké vzdechy den co den. Žilť Efimian se svou ženou Aglaidou už dlouhou řadu let, mládí jejich minulo pomalu, dítek však u nich nebylo, a tím kalilo se manželské jejich štěstí nemálo. Efimian žaloval Bohu v nitru svém. Nedáš nám, Pane, syna, vzdychával, aby byl radostí naší v letech ještě mladých, aby v stáří našem nám byl pomocí a posléze útěchou a požehnáním na loži smrtelném, aby nám byl větví olivovou, a abychom mohli odcházeti do tvé věčnosti s tou sladkou jistotou, že duše jeho zbožná paměť naši věrně zachovává! Tak vzdychával Efimian uvnitř, a jednou na večer, když všechny zvony města slavně hlaholily a kovový jejich hlas se k nebi nesl v posvátném hřmění, vyrval se

tento jeho dávný stesk hlasitě z jeho prsou ve vášnivé téměř modlitbě před ikonami, zářícími za plápolajícími lampádami, rozsvícenými v svatvečeru. Aglaida zaslechla svého muže, slzy ji polily, vzala ho za ruce, vrhla se s ním v poklonu před obrazy, jiskřícími se ve soumraku démanty a rubíny, a vroucí duše její přetékala těmito k Bohu volajícími slovy: Hospodine, vládce ráje, care nebes, vyslyš naši prosbu! Pohlédni milosrdně na tekoucí naše slzy! Dej nám syna, a nechť je tvým, tvým, tvým více než naším!...

Ani sama dobře modlitbě své nerozuměla, ale hlas její, volající z nejhlubší hloubi duše, došel sluchu Hospodinova. Radost plnila dům, když syn Aglaidin se narodil. Křtili jej na jméno Aleksej. Bylo to dítě tak spanilé, že se každý podivil, kdo je uviděl, a nebylo v Římě matky, která by nebyla snila o jeho luzném zjevu, a mnohá, mnohá záviděla Aglaidě na dně své duše. Všude mluvilo se o tom dítěti a říkávalo se, že roste po hodinách jak v síle tak v spanilosti. Aglaida dopřála ráda pohledu na svého syna, sedávala nyní v nádherné síni mezi porfyrovými sloupy, vysokými jako stromy, v rouše ze zlatohlavu, vlasy majíc propleteny perlami, které navlečeny na hedvábných nitech jí visely s čela až do klína, kde Alekseje držela, zaobaleného v kmentu a v brunatu. Vrata a dvéře paláce zůstaly po celý den otevřeny dokořán, a přicházeli lidé, bohatí i chudí, vysoce i nízko rození, aby se

obdivovali dítěti a matce blahopřáli... Jednou z rána vešli k Aglaidě tři starci poutníci. Byli zahaleni v černých pláštích, vlasy jejich a vousy, bílé jako mléko, splývaly jim až na pasy železem okované, a oči jejich byly temné, a bylo v nich něco podivného, nevídaného, jakoby se v záhadné jejich tmě jiskry rojily a dlouhé modravé paprsky z nich šlehaly. Byli si všichni tři starci k nerozeznání podobni, šli řadou stejným krokem, ku předu nahnuti, opírajíce se o dlouhé hole, jimiž v chůzi stejnoměrně klepali o mramor podlahy. Kroky jejich těžce duněly. Stáli před Aglaidou, dívali se mlčky dlouho na Alekseje, který na ně zrak svůj nehybně upíral. Aglaidě nebylo volno ve společnosti těch starců. Neurčitý strach se v ní vzmáhal, usmála se však vlídně na poutníky a pravila: Žehnejte mému dítěti. Pozvedli stejnoměrně suché svoje pravice jedním, stejným posunkem nad dítětem, a první z nich pravil: Bude velkým zápasníkem, ale mečem nezamávne. Druhý řekl stejným hlasem: Vidím vedle něho zkvétat ženu hvězdně cudnou, ale smutnou jako zmírající den podzimní. A třetí pravil: Nebude tvým, ženo, nebude ničí, jen božím bude vždy a na věky!... Tak pravili ti tři poutníci, obrátili se a vyšli tiše z komnaty. Zmizeli jako stín, ale bělost mramorové podlahy zaplála ještě běleji a klepot jejich holí a dunění jejich kroků jakoby byly rozzvučely porfyrové sloupy a celou kamennou síň, zvučelo to,

jakoby podivný nějaký vítr domem zakvílel, slavnostně a sladce zároveň, pak padalo těžké ticho jakoby se stěn a zavládla mrtvá hluš. Aglaida cítila ovanutí neznáma, srdce její tlouklo hlasitě, jako po velkém leknutí. Vstala, odešla s dítětem v hloub svých komnat a kázala, by zavřeli vrata a dvéře na závory. Činila to vše jako v jakési dřímotě a nezmínila se nikomu o tom, co se bylo stalo, ač sama jasně nevěděla proč. — Od toho dne už nesedávala ve svém hávu ze zlatohlavu mezi porfyrovými sloupy s dítětem na klíně.

Léta plynula jako řeka. Vychovávali Alekseje v tichu paláce v péči a lásce bez mezí. Oči jeho neměly spatřiti než krásu, sluch jeho nesměl vnímati než slova ladná. Nesměl zvěděti, že na světě jsou slzy a vzdechy, že je na světě hřích, zlo a neštěstí.

Žil Aleksej v komnatě ze sloni a stříbra, hudba ukolébala jej na večer v sen na poduškách z měkkého hedvábí, a den trávil po celé léto ve veliké, veliké zahradě, kde jako v ráji stromy kvetly, vody šuměly, a kde se ve společnosti moudrých a učených procházel, kteří jej připravovali k příštímu životu. Tak rostl Aleksej a stal se jinochem nad míru krásným, čistým a moudrým na svůj věk, ale bez pravého pojetí světa a sebe sama. Otci jeho však bylo ku podivu, že vidíval v zracích jeho jakýsi skrytý smutek, který se přece ničím odůvodniti nedával. Což nebyl

Aleksej nejšťastnějším tvorem na božím světě? Byl mladý, krásný, oplývající vším statkem zemským, těšící se duchem bystrým a spanilým. Co jej mohlo tedy rmoutit, jej, jenž nevěděl, že jsou slzy na světě? Otec jeho zeptal se ho tedy jednou přímo, co ho rmoutí. Aleksej mu odpověděl: Nevím to sám. Ale zdá se mi, že tvor každý je Bohem k něčemu povolán, k něčemu určen, a je mi snad tedy proto smutno, že žiji tak na prázdno a plano. Zavrhuje mě snad Bůh, jsem snad nehoden plniti místo nějaké v širém jeho světě? Otec jeho usmál se a pravil: A což kdyby Bůh se tázal, co bys chtěl, jaký úkol bys si vyvolil, co bys odpověděl? Aleksej se zamyslil a řekl za chvíli: Nevím to určitě sám, ale myslím, že bych řekl, že chci trpěti. Efimian byl tou odpovědí jako ohromen. Objal jej rychle, jakoby jej tím obejmutím chrániti chtěl ode všeho zla. Pak svěsil hlavu a odcházel zamyšlen. Pověděl Aglaidě vše a dodal: Věznili jsme posud téměř Alekseje v domě. Ať sezná lépe svět a život. Snad zachce se mu prostě nějaké zábavy? Radili se spolu, co počíti. Zatím chodil Aleksej ve veliké své zahradě sám v zadumání. Chodil v stínu šumících stromů. Večer chýlil se už na zemi a bylo teskno v šeru. Aleksej přišel na konci sadu k malým dveřím, které nebyl nikdy dříve zpozoroval; byly otevřeny, a širý, zatemnělý, modravý kraj hleděl jimi snivě do sadu. Aleksej vyšel ze zahrady a pustil se po cestě

vedoucí v pole a háje. Město leželo brzy za ním v mlze, a svět celý, zdálo se, že se před ním otevírá jako nebeská kniha, nesmírná, záhadná a tajemná. Aleksej šel a šel, nepotkávaje nikoho, pohroužen v dumání a snění. Z hlubokého stínu zabělala se před ním náhle malá budova; byl to kostel. Dvéře jeho byly otevřeny, bylo do vnitř viděti, a hořely tam lampády a voskovice před kmitajícími se stříbrnými obrazy. Aleksej šel blíže, chtěl vejíti, tu zahlédl však na stupních, vedoucích ke dveřím kostela, tři muže. Seděli pohromadě, dlouhé jejich hole poutnické ležely vedle nich. Choulili se do svých temných plášťů, vánek hrál s jejich vlasy, bílými jako mléko. sahajícími jako jejich vousy až na pasy, okované železem. Ti poutníci mluvili mezi sebou, a zdálo se, že ani nepozorují Alekseje. Pozdravil je jménem Kristovým a sedl k nim. Děkovali poklonem mlčky. Aleksej pravil: Ó, pravověrní, smím poslouchati, o čem rozmlouváte? Přisvědčili kývnutím hlavy. Mlčeli chvíli, a pak promluvil první z nich takto: Byl jsem v zemi svaté a slyšel jsem v Betlémě vypravovati o ženě milosrdné. Slyšte, jak to bylo.

V městě slavném, v Betlémě, narodil se Kristus, boží syn, a na celém nebi se hvězdy zjiskřily a na celé zemi se světla a ohně zjasnily a nebe a země zaradovaly se. Tu zachtělo se proklatcům zajmouti Boha Krista, by ho, novorozeného, mukám vydali

a zahubili spásu naši. Chvějíc se strachem, utíkala Bohorodice, přesvatá Hvězda Panna z Betléma, v náručí Krista děcko tisknouc k bolestnému srdci. Prchala do hor volných, do temných lesů, lesů černých, a tam, ejhle, uviděla ženu zbožnou, ženu milosrdnou, Allelujevu, sedící v malé chatě u samé peci, u ohně vysoko plápolajícího, ženu kojící na bílé hrudi malé svoje dítě. Bohorodice před ní stojí, slzy tekou jí ze svatých očí, a jako ve snu praví ženě milosrdné vnuknutím Hospodina: Allelujevo, ženo milosrdná: Hoď své dítě vlastní do ohně, do plamenů a vezmi dítě moje, svého Boha, v bílé ruce, koj ho něžnou hrudí! Za mnou židé apostati slídí jako vlci, aby Krista zabili, světa spásu! Jdou mi v patách, žel! Tak promluvila Panna svatá, a jedním rozmachem Allelujeva vrhla svého syna do plamenů a vzala Krista v bílé ruce a krmila ho, třesouc se strachy, něžnou hrudí. Zmizela do mlh Maria, a vešli proklatci a apostati a lstivě tázali se ženy milosrdné: Pověz nám, Allelujevo, ženo milosrdná, dávno-li, co jsi zde v pustině uviděla děvu, nesoucí dítě na svých rukou? Je to on, o němž všickni proroci prorokovali, Bůh nad bohy, car nad cary, a rádi bychom se mu poklonili, darem vzácným ho obdařili. Vstala Allelujeva v celou výši, ukázala na oheň a pravila: Nehledejte ho, neboť leží v plamenech, kam jsem ho uvrhla! Pohlédněte do peci, toť útočiště, jež jsem mu připravila!

A proklatí hleděli do plamenů, a ejhle, tam dítě hořelo, a radostí poskočili, zaplesali, v dlaně zatleskali, kopími do plamenů bodali a děkujíce Allelujevě utíkali z domu. Kiesla milosrdná žena vedle peci, nemohla Krista udržeti v klíně, bylo, jakoby tíž celého světa nesla, nemohla na velikou jeho světlost hleděti, oslněna zraky zavřela, ale tesknota jí veliká vřela v srdci, slzy horké máčely jí tváře a žalovala velikým hlasem milosrdná žena: Už moje dítě drahé celé uhořelo? Už úsměv jeho nikdy neuvidím? Popel jen mi po něm zbyl, můj Bože milý?

Tu slyšela hlas sladce řkoucí: Pro převeliké tvé milosrdí bude úsměv jeho s tebou věčně!

Otevřela oči, tíž nebyla už na jejím klíně, Maria a Kristus nebyli už v chatě. Pohleděla v oheň vytrženě. Ejhle! V plamenech teď vonné trávy rostou, nebeské tam květy kvetou, celý sad tam šumí, v sadu ptáci prozpěvují a poletují, a v tom sadě dítě její celé, krásné chodí, na něm říza sluncem svítí, s anděly tam chodí, s cherubíny, samo andělskou píseň pěje! Síla nebeská povznáší ženu milosrdnou, žena milosrdná první ze svědků Kristových do ráje vkročí a archandělský hlas jí praví: Za slzy tvoje je zde moře blaha, za tvůj pláč zde věčné radování! — —

Domluvil stařec a pravil Aleksej: Bohu našemu sláva nyní a na věky! Velké naučení

hlásáš, otče. Nad rodné svoje je nám milovati Boha. A milosrdenství vede přímou cestou k spáse. Většího daru, než Allelujeva nemůže nikdo v oběť dávati... Díky za tvoje vypravování.

Aleksej měl u sebe velký zlatý peníz, podaroval jej starci. V tom začal druhý stařec vypravovati takto:

Přišel jsem ze země indické a tam slyšel jsem zvěst o careviči Joasafu, o synu mocného před věky cara Avenira. Byl Avenir pohan a klaněl se modlám a pronásledoval víru křesťanskou, která se v zemích jeho šířila. Když se mu narodil syn Joasaf, bylo mu prorokováno, že dítě jeho v Krista uvěří. Avenir chtěl tu možnost překazit i usadil on mladého svého syna v pyšném domě, stojícím daleko od lidských obydlí v nesmírné, rozkošné, věčně kvetoucí zahradě, kde vody šuměly a v mramorových kašnách svítily. Tam rostl Joasaf, a car kázal, aby nikdy se nedověděl o ctnostech křesťanských a pravé víře, a především zapověděl přísně, aby se kdy jméno Kristovo před synem jeho vyslovilo; neměl carevič o jsoucnosti spasitele světa ani zdání míti. Tak vyrostl Joasaf a byl krásný, čistý jinoch, a car Avenir byl spokojen s výsledkem svého zařízení. Ale jinak bylo souzeno. Žil daleko od země Indů v pustině svatý poustevník, a tomu zjevil sen, by vstal a šel, až dojde paláce careviče Joasafa. Stařec ten se jmenoval Varlaam.

Přestrojen za kupce prodávajícího drahokamy, dorazil na konec své pouti a vzkázal Joasafovi, že má převzácný kámen nesmírné ceny, který by mu rád do rukou odevzdal. Joasaf kázal, by klenotníka přivedli, a když Varlaam s ním byl o samotě, řekl: Careviči, než ti ukážu ten poklad neslýchaný, k vůli němuž jsem k tobě přišel, chci dříve zvěděti, jak přijmeš slovo moje. Slyš, co řekl ten, jenž přišel na svět, aby lidi spasil. Mluvil v tomto podobenství: Vyšel člověk zrna síti, a tu stalo se, že símě některé padlo na cestu, a ptáci nebes přilétali a szobali je, símě jiné pak padlo na kámen a uschlo, nemajíc kořenů, jiné zase padlo v trní, kde jím udušeno bylo, jiné však padlo v dobrou půdu a přineslo plod stonásobný. Jak pohlížeti na srdce tvoje, Joasafe? Jest to půda plodonosná? Pak zaseju slovo v ni, by vzešel plod stonásobný, ukážu ti kámen drahý, ceny nesmírné, a bude ti svítiti září nehynoucího světla!...

Carevič zvolal: Rozumím ti zcela! Dávno toužím po životě jiném! Ty přinášíš mi pravdu! Jakmile jsem zraky tvoje zřel, plnilo se srdce moje radostí a nadějí! Rci slovo, aby padlo jako símě v duši mou, a ani ptáci nebes nebudou je míti za kořist, ani neuvadne na skále!...

Tu promluvil Varlaam, líčil vznik světa. pád Adamův, spasení lidstva Kristem, jeho učení, jeho dobrovolnou obět, jeho smrt a vzkříšení. Pak promluvil o Trojici a o všech

svatých tajech víry. Duše jinochova byla schvácena, světlo prozářilo jeho mysl veškeru. Nasytil jej stařec věroukou, podal mu ten drahocenný drahokam čisté víry. Za krátko přijal Joasaf křest. Chtěl se s Varlaamem děliti o své bohatsví, ale ten usmál se a pravil: Bohatí dávají ubohým, ne ubozí bohatým. Vyznavači Kristovi jsou obdařeni nebeskými dary, převyšujícími všechny poklady králů. Ty překročil jsi teprve práh, obohacuj se dříve křesťanskými skutky — a pak rozdávej jich požehnání!... Objali se něžně a rozešli. Varlaam vrátil se do své pouště. Otec carevičův byl zoufalý, když slyšel, co se stalo. Aby duši Joasafovu odvlekl od přemítání a rozjímání, dal mu polovici své říše, by jí vládl. Prosil svého syna, by vyjel do kraje a zvěděl, jak je nesmírně bohat, by viděl, až kam hranice jeho říše sahají, a jaká rozkoš jej čeká v životě... Uposlechl Joasaf. Vyjel na zlatém voze, celý mrak sluhů jej doprovázel. Joasaf viděl kraje kvetoucí rájem, města oplývající zlatem a vším bohatstvím, ale přemítal stále a oči jeho bloudily daleko ode všech skvělých úkazů královské moci. Jel daleko, daleko, až přišli k řece široké a hluboké, za níž se prostírala nesmírná mlčící poušť. Tam kázal Joasaf zastaviti a pravil: Vraťte se, sluzi a druhové moji věrní, zde se rozejdeme. Vy vrátíte se v svět a já půjdu do pustin, bych se tam Bohu modlil a celou duši svoji jemu oddal...

Nechtěli dlouho uposlechnouti, ale carevič jim velel tak vážně, že se konečně podrobili. Odešli zpět druhové jeho i sluhové, odváděli koně a vozy... Zíral za nimi, až se v modré dáli ztráceli jako stíny. Pak přeplavil řeku a šel, zahazuje všechny šperky a prsteny své, do divoké samoty. A přišel carevič do hluboké doliny, překrásná ležela před ním v blahém tichu matka pustina, a zvolala nadšena mladá duše, Joasaf: Ó, přeluzná ty moje máti, pustino tichá a hluboká, ó, přijmi mě jak svoje dítě věrné, které po tobě mocnou touhou touží! Naučíš mě ve své němotě, jak Bohu sloužit ve dne v noci, jak vůli jeho konat, a ukážeš mi cestu vedoucí do carství nebeského!... Odpověděla mu matka poušť váním tichých větrů: Líbezné ty moje dítě, jaká mluvíš slova? V náruč moji spěcháš? A komu, careviči, necháš svoje carství, kdo místo tebe bude vládcem jeho i tvého domu bělokamenného i zlatých pokladů tvých, horou nakupených? Odpověděl Joasaf: Máti drahá, přelíbezná, tichá samoto, nechci svého carství, nechci svého domu, nechci zlatých pokladů, co je mi do zlatých komnat a co do nádhery světské? Vyloučen ze světa chci s tebou dlíti, zde se trudit a před Bohem se k zemi klanět ode dneška až do hodiny své poslední! Ó, máti krásná, samoto ty lesní, skryj mě od temné noci, od světla lidí a veď mě cestou boží k nebeskému království!... Odpověděla mu zase matka poušť váním tichých větrů:

Milované moje dítě, junný careviči! Nyní p mně toužíš, po tiché a zadumčivé, ale přijde vesna, vesna krásná, odějí se v sadech stromy rajským listím, zapějí pak ptáci archandělským hlasem, luhy odějí se sladkým květem, rozlejí se bublajíce jasné vody, v nichž se nebe shlíží, tu budou tě ty tvoj sady, nivy lákat, a zanecháš mě pustou, samotnou!... Zvolal Joasaf pln nadšení: Matko poušti, přelíbezná, nestraš ty mě svými strachy! Nechť přijde vesna s úsměvem svým čarujícím! Nedbám sadů, nedbám jabloňových štěpů, ani jarních vod na rodné nivě, an vzácných zpěvných ptáků! Pustino, ty moje máti, drahá je mi temná tvoje doubrava a její ptactvo! Drahá jsou mi temná tvoje blata s šeptajícím sítím! Zavanou zde bujné větry listí tvoje bude šumět, a s šumotem tím budu hovořiti. Na tvoje luhy pouze budu zříti, na skromné tvoje květy! Ó, nevíš, nevíš, máti, jak ku podivu krásný je tvůj vlastní sad! Přijmi mě, pustino, v svou tiš, otevři mi volný palác svého lesa! Ovívá mě duch, jenž šepce ve tvých stromech! K tobě utíkám se, přijmi mě, jak zvěř svou volnou živíš, a celovati budu ústa tvoje, tvoje srdce, ve dne v noci budu, matko, tebe milovati a věčně od tebe se učiti, ty matko tichá, věčně svatě němá!... Ó, Kriste můj, jenž vládneš i v té poušti, neodpuzuj mě od sebe! Bože, otče všemohoucí, Bože, duše paraklete, u tebe hříšný útočiště hledám!... Zadula silným

větrem poušť: Dítě moje, careviči Joasafe! Ty líbezný a junný, zdravím tebe! Zlatým věncem dařím tebe, spasen buď a zůstaň se mnou!...

Andělé se radovali, archandělé zaplesali nad velikým rozumem té mladé duše, Joasafa, careviče, který carstvem pohodil, by Kristu sloužil. A my pochvalme i careviče i máť jeho pustinu, tu tichou, hlubou, němou, která ho v lůno svoje pojala, a zapějme alleluja, Bože, tobě, Kriste, tobě a Duchu těšiteli, tobě na věky věků amen!... Končiv, povznesl stařec ruce, a hluboký soumrak prokvetl náhle stříbrnými paprsky, bylo to jako vzplanutí, zachvělo se a shaslo. Aleksej sňal drahocenný prsten a podal ho starci, řka: Kmete velebný a dobrý! Odhalil's mi velikou pravdu a ukázal's mi krásu odříkání, vezmi vroucí můj dík!

Za těch slov vzpřímil se stařec třetí a pravil: Vy, druzi moji, oba přišli jste z daleka a přinesli jste každý zvěst, jeden ze země svaté, druhý z kraje Indů. Nepřicházím z tak vzdálených konců. Seděl jsem na vysoké hoře, jejíž témě soumrakem se nyní na nás dívá. Tam slyšel jsem píseň, vznášející se k nebi jako z nesmírné hloubky. Ta prohlubeň, z níž zpěv ten vycházel, je ňadro lidstva, a píseň ta hučela, smíšena bolestnými vzlyky a strašnými výkřiky od moře k moři, a duše moje se zachvěla.

Oddychal stařec chvíli a pak zapěl slavnostně, táhle a tiše takto zpěv strádajícího lidstva: Syrá země, země-matko, nám všem živoucím jsi matkou-otcem! Z tebe jsme povstali, ty nás živíš a v tobě je náš příbytek konečný, neb v tobě naše rakve dubové, v tobě naše hluboké hroby, v tvé temnosti čekají nás druzi naši poslední, nikdy neusínající červi. Co náš neodvratný na tvých prsou úděl, země-matko? Skon a prácheň! Modlením smrt neodmodlíme, slzami smrt neodpláčeme, zbožím veškerým od smrti nevykoupíme se, ta beze slibu, bez úmluvy vždy k nám přikročí. Smrt nezná lásky, ale Tvůrce lidí miluje člověka milosrdně, přijímá naše vzdechy, přikrývá naše hříchy smilováním a zbaví nás muk věčných, které nestvořil hněv jeho pro nás hříšné, ale satana a ďáblů dávný pych. Onť milosrden, Hospodin náš, ale soudce! Běda, soud jeho neodvratně přijde! Prestol jeho bude postaven na zemi v domě Davidově, před prestol jeho kniha položena bude, a Svatého Ducha váním rozevrou se listy její, a na těch listech zjevně psána budou všechna tajemství skrytá. Pak nebude hříšným lze už hříchy zapírati, i vymizely-li z jejich paměti. Den strašný vzejde s hrůzou krvavých požárů. Krása lící promění se v strašnou zsinalost, hbité nohy se podlomí, bílé ruce svadnou, jasné oči se pomračí, poslední slunce až v černo zapadne! Pak bude sekera ke kořenům stromu přilo-

žena. Běda tomu, kdo zůstal bez pokání! Hle, posílá Pán hrozné anděly, jsou temnější než všechna temnost zemská. Snášejí oheň v klíně, zažíhají zemi se čtyř stran, a hoří země za naše velké provinění! Svinuje se země v požáru jako blána v plamenech! A vedle prestolu soudního teče řeka z ohně od východu k západu. Vatra její šlehá do nebe! Otevírá se obloha, a na oblaku světlonosném snáší se Kristus k zemi. Sedne na prestol. Michal archanděl svolává hřměním zlaté trouby živoucí a mrtvé k soudu! Bílí andělé se slétají jako holubice a vedou duše spravedlivých bez úrazu řekou z ohně. Ti však, kteří, hříšní, pokání nikdy nečinili, padají hrůzou podkoseni na své zbledlé líce, vyjí jako šeří vlci strachem a šíleně na Michala archanděla volají: Převeď ty nás, care andělů, Michale vítězi, přes plamennou řeku! Neslyší je Michal zlatokřídlý, převádí plamennými víry duše spravedlivých k branám ráje zaslunečného, k nebeskému caru, kde duše rozjasněny zapějí písně cherubské, zahlaholí zpěvy serafské .... Zavržení volají nyní v zoufalosti k caru nebeskému, Kristu: avšak přísně na ně pohlíží Pán a odpovídá: Není pro vás přívozníka přes tu řeku z ohně! Žili jste ve světě volném, co jste si připravili? Jiní za vás trudili se! Proklet, kdo práce jiných lstivě se zmocnil ve své sobeckosti! ... Kdo jste, bych znal vás? Hladových jste nesytili, žíznících jste nenapájeli,

8*

nahých jste nešatili, bosých jste neobuli, od temné noci nikoho jste nechránili, ani mrtvých jste nevyprovázeli! Neznám vás! . . . A zavrženci ve zoufalé němotě už sestupují do propasti zatracení. Stoupají na první stupeň v hrůze kamenné, na stupni druhém rvou si vlasy, na stupni třetím začínají otce, matku proklínati: Proč jsi nás, otče, zplodil, proč, matko, porodila? Proč v dětství našem jste nás nezardousili? . . . A hrůza nevýslovná kryje další sestup . . . Přesvatá ty Bohorodice, slyš vzývání nás hříšných robů svých! Tys nebes cařice, pohleď na naše horké slzy, dej nám dojíti carství nebeského a zbav nás od muky věčné! . . .

Dozpíval stařec. Dozvuky pochmurné jeho písně zmíraly v houstnoucím mraku, jímž jediná bílá hvězda jasně prosvítala. K ní pozvedl dozpívavší poutník suché ruce. Ale Aleksej padl na tvář v hořkém pláči. Je tolik hříchů a tolik prokletí na božím světě? zvolal lomě rukama. Ach, propadne celé snad pokolení lidské strašnému soudu! Spasí slzy a kajícnost jednotlivců duše nekajícné? Kde nabrati dosti slz, jak nakládati na svá bedra dosti trudů, dosti těžkých břemen za ty, již kajícnosti neznají? Jediný dlouhý pláč a jediné nekonečné utrpení nechť je nyní život můj celý za bratry nešťastné, kteří v hříchu hynou! Díky, díky, starče, za tvou píseň, která slepé moje zraky vidnými učinila! . . . Sňal svůj zlatý řetěz a podal ho starci za

strašnou jeho píseň. Pak obrátil zraky k nebi a zašeptal: Milosrdenství, odříkání, kajícnost a modlitba, toť moudrost celá, jíž dojíti může člověk na světě! Bože, dej mi sílu, bych po té cestě kráčel, která vede k Tobě!...

Obrátil se k starcům, chtěl jim děkovati znova, chtěl je obejmouti, pocelovati, prositi, by mu žehnali, ale překvapen hleděl v prázdno. Nebylo jich nikde. Noc padala s nebe, vítr žaloval zádumčivě kolem kostela, uvnitř vzplanuly voskovice a lampády před obrazy bílým, neobyčejným, divným zazářením, a táhlý zvuk jako vzdálené, tlumené, jednotvárné, však slavnostní hudby chvěl se ve výši, kde bílá hvězda ojedinělá na nebi svítila. Na stupních, kde starci před okamžikem ještě seděli, ležel zlatý Aleksejův peníz, jeho vzácný prsten a zlatý řetěz... Bylo Alekseji, jakoby jej ovanul jakýsi tichý tajuplný dech. Vlasy se mu ježily, zachvěl se silně a kráčel pomalu s hlavou schýlenou zpět k domovu. —

Od onoho večera byl Aleksej úplně změněn. Nebylo již smutku neb tesklivosti v jeho tváři, ale jasná, mužná vážnost. Bylo, jakoby rázem pochopil sebe, svoje cíle a svou cestu. Byl toho večera, když se domů vrátil, v tak hlubokých dumách, že neslyšel, co se kolem něho mluvilo, neviděl, co se kolem něho dělo. Pojednou viděl svou matku před sebou státi, podávala mu skříňku z perleti, sloni a cedrového dřeva, a podivil se jejím slovům; pravila mu: Alekseji, duše moje,

zde ti odevzdávám šperky, které se desetkráte už dědily v rodině naší. Za hodinu počne velký v domě noční hod, a ráda bych, abys zářil nejen spanilostí svého mládí, ale též jiskrami zlata, perel a rubínů. Otevřela skříň, věšela mu šperky na šat, kolem šíje a navlékala mu prsteny. Hleděl udiveně na ni a na sluhy, kteří mu teď přinášeli purpurová a hedvábná roucha, napuštěná vzácnými vůněmi. Jali se ho odívati, ale když vyšli, odložil Aleksej všechny šperky, hedváb i purpur, a když jej volali k hodu, přišel tam v rouše nejprostším. Usedl na vykázané místo za stolem, ale nedotekl se ani jídel ani nápoje a mlčel po celou dobu hostiny. Když hosté odešli, promluvil otec jeho takto, zamračiv se poněkud: Podivil jsem se tvému mlčení po celý kvas, tvému vzdoru proti naší veselosti. Proč odložil jsi vzácná roucha, drahokamy a klenoty? . . . Proto, že vidím prázdnotu všeho lesku, tupou mrzkost všeho bohatství a ničemnost všeho světského šumu, odvětil vážně a klidně Aleksej. Otec jeho mlčel chvíli, poražen tou klidnou odpovědí, pak usmál se však laskavě a pravil: Kdybys byl pozorně rozmluvu mou sledoval, věděl bys, že se nejednalo o prázdný lesk a marný šum. Jedná se o rodinnou událost. Jedná se o zasnoubení tvoje, neboť přišla doba, kde ti nebude dobře býti samotným. Vybral jsem ti nevěstu, staraje se bedlivě o štěstí tvoje budoucí. — Aleksej pohleděl jasně a klidně na otce a odpověděl

mu: Jednal jsi z lásky ke mně, otče můj milý, ale proč neřekl jsi mně o svém úmyslu? Nehodlám se zasnoubiti s tou nevěstou, kterou jsi mi vybral. Zachmuřil se kníže Efimian a zvolal: Nevděčný! Tak mi lásku moji odplácíš? Věz, že dívka, kterou jsem pro tebe vyvolil, je krásná ku podivu, čistá jako světice a z rodu carského! Co může srdce tvoje ještě žádati? Či volil jsi snad sám družku pro život bez mého vědomí? Ano, odpověděl Aleksej, a oči jeho zaplály a tvář jeho projasnila se čarem zvláštním. A která je to? tázal se otec dychtivě. Chudoba, řekl tiše Aleksej. Kníže Efimian byl překvapen a nechápal jasně. Za chvíli pak zvolal s úsměvem: Toť prázdné slovo! Nevím, jaký to dětský sen... Zanech blouznění, můj synu milý! Svatba tvoje jest ujednána, a ty, vím to, poslechneš, neboť byl jsi vždy povolný a dobrý, ty dítě moje jediné a předrahé... Aleksej vzal jej za ruku a prosil: Nechtěj mě oženiti, když vůle moje se vzpírá proti sňatku. Jsem povinen, bych poslechl, když kážeš, otče, a vzdoru ve mně nikdy nebylo. Ale prosit smím tě přece? Nuže, nech mě v tichosti a v odloučenosti Bohu sloužiti celou silou duše, celým srdcem, nech, bych mu mládí svoje v oběť přinesl! —

Kníže Efimian se zachvěl, hlas synův vnikal mu do srdce. Neodpověděl ničeho a vyšel z komnaty. Ale rozjímal po několik dnů, a zdálo se mu, že pro štěstí Aleksejovo

je nutno jednati dle prvního úmyslu. Neviděl v jeho odporu než panické zdráhání. Vešel tedy opět za týden v komnatu Aleksejovu a pravil mu, klečícímu právě před obrazem Spasitele: Vstaň a dej mi sluchu. Poslechl ihned Aleksej, a posadil se syn s otcem řadou u okna, a pravil Efimian kníže: Synu můj milý, sladký můj Alekseji, slunko ty moje zlaté! Vím, jak ty v pokoře dětské všechna přání moje splníval's vždy, už z dětství. A přání moje všechna byla jen vždy k tvému štěstí, k tvé spokojenosti a k tvému zdokonalení. V tom smyslu bylo také zasnoubení tvoje ustanoveno. Vzbudil jsem u tebe odpor, ale ten pominul zajisté, dítě moje? Věz tedy, všechny úmluvy jsou umluveny, všechen souhlas dosáhnut. Nevěsta tvoje pokorně se podrobila přání svých rodičů, a za tři dni bude vaše svatba. Podej mi tedy ruku a děkuj mi! Aleksej podal mu tiše ruku, schýlil hlavu, neodvětil slovem, pohleděl jen dlouhým pohledem na otce svým holubičím, čistým, zamyšleným zrakem, pak obrátil se zase k obrazu a modlil se svým krotkým, sladkým hlasem v sluch: Spáso naše, Kriste drahý, veď mě k dobrému a buď silou mou! . . .

Efimian vyšel z komnaty, nepojímaje svého syna. —

Přišel den ustanoveného sňatku. Vedli Alekseje, člověka božího, do kostela, zářícího světlem tisícerých voskovic, rozžehnutých před ikonami jiskřícími se perlami a drahokamy,

přiváděli záplavou těch světel nevěstu, kněžnu Iraidu, bílou jako měsíc. Závoje kryly zbledlou její tvář, a v ruce její třásly se stříbrné tři lilie na zlaté lodyze. Nad hlavou snoubenců plály zlaté obřadné koruny, a snoubili je prsteny za hlaholu starých zpěvů a za jásotu přítomných hostů, a podali jim zlatou číši, by společně z ní pili. Pak odváděli s ruchem a šumem oba krotké holuby, Alekseje a Iraidu, do skvělých síní bělokamenného paláce knížete Efimiana, kde se hody chystaly. Sám kníže Efimian ženicha a nevěstu chlebem a solí vítal, pak je žehnal boží ikonou a vedl do síně. Sedli za dubové stoly, pokryté hedvábnými květnatými ubrusy, medové dýmaly tam pokrmy, sladká tam voněla vína. Bylo veselí, byl smích, šuměly síní jaré zpěvy, bouřila domem radost, jen nevěsta seděla mlčíc se sklopeným zrakem v kráse své, tiché jako záření hvězd, a beze slova zůstal Aleksej, zadumán a smuten. Ozval se posléze udiven Efimian, a pravil svému synu: Oj, jsi ty dítě moje milé, Alekseji, zlaté moje slunko! Rci, proč neraduješ se v srdci svém? Což není krásná jako svatá píseň Iraida, tvoje mladá žena? Iraida slyšíc svoje jméno, pozvedla pomalu krotké oči, a bylo, jak by z pod temných řas se světlo lilo sterých jasných hvězd. Aleksej usmál se na ni klidem svých cudných zraků a odpověděl otci, pravil: Velký jsi ty kníže, otče můj, a dobrá jsi ty, rodná moje máti,

a jest Iraida, mladá moje žena, vzácná jako dobré slovo — smuten jsem však proto, že vůli mou jste mi nenechali, že nenechali jste mě pouze Bohu sloužit výhradně, bych jeho zcela byl a mládí své a toho mládí radost jemu v oběť přinesl! — Neodpověděl ani otec, ani matka. Mlčeli zaraženě, a Iraida sklopila pomalu a tiše opět zraky své. Sluhové však nosili znova krmě v zlatých mísách a nalévali vína, medoviny. Nesli krmi první, nesli krmi druhou, a při třetí povstal ženich za stolem a pojal nevěstu za bílou ruku. Vstala též a poklekli oba, a požehnal jim otec a požehnala jim máti, a vyšli snoubenci tiše z hodovní síně, brali se v spanilosti svého mládí komnatou, jak se vůně z růží nese zahradou. Byla první hodina noční. —

Vešel Aleksej s Iraidou v komnatu plnou vůně, kde odpočívadlo ze slonové kosti se bělelo. Oknem díval se zelený sad, politý svitem luny. Komnata byla šerá, osvětlena pouze lampádou, hořící před obrazy. Zavřel Aleksej dvéře na závoru a vrhl se v modlitbě před obrazy. Tiše poklekla Iraida za ním opodál a modlila se s ním. V domě ulehal znenáhla šum, utichl úplně posléze všechen ruch, zavládl hluboký mír, jen v zeleném sadě kolem paláce zašeptal občas vánek. Hodiny plynuly, byla hodina šestá noční, když Aleksej vstal se země. Vzal Iraidu, bílou labuť, za útlou ruku, posadil ji

na odpočivadlo a stoje před ní pravil lahodně a tiše: Tichá ty moje snoubenko, Iraido, modlila jsi se, cudná. se mnou a mezi námi byl Duch svatý! Mlčela Iraida, pozvedla pouze oči svoje k němu, a bylo, jakoby krásný sen se linul z pod temných řas. Aleksej sňal hedvábný svůj pás, svůj zlatý prsten s pravé ruky a pravil Iraidě, krotké holubici: Choti moje líbezná a milá, vezmi tyto památky a chovej je věrně. Nezůstanu s tebou. Odejdu daleko, navždy. Snášej samotu svou. I já snášeti a trpěti budu, proto odcházím. Budu trpěti za hříchy otců, za hříchy své a za hříchy celého světa! Buď s tebou Bůh, vladyka nebes, ráje král! Bůh žehnej ti, Iraido! Modli se za mne a snášej za mne věrně!

Iraida zbledla dojetím, rty její se zachvěly, ale nepromluvila hlasně slova. Z očí jí svítilo jako stříbro mléčné dráhy na nebi, a děla v duchu sobě takto: Alekseji, junný můj snoubenče, budu věčně po tobě tesknit, bezkonečně budu po tobě toužit! Čistý obraz tvůj zůstane na dně mého srdce. Tobě jsem se zasnoubila na život a na smrt, tvá jsem celá na vždy. Jdi, kam duch tě vede, jdi... Kdekoli budeš, památka tvoje bude se mnou vždy. Nesmírný smutek se jevil na její tváři a hleděla mlčky na pás a prsten, který jí Aleksej podával. Aleksej vida smutek její, uhodl její bolest, položil jí ruce jako žehnaje na hlavu. Tu promluvila Iraida: Ženichu

můj, Alekseji! Proč tak mlád se oddáváš kajicnosti — a proč mě samu zůstavuješ, kam se obrátím? Odpověděl Aleksej: Nechám tě matce své a Bohu, nebudeš tedy sama! A sejdeme se opět, až pás můj rozpadne se a prsten můj se rozpůlí, pak budem spolu na místě jiném, nerozlučni, nový bude mezi námi svazek! Do jedné rakve někdy položeni budem, jedním zahaleni příkrovem, pod jednou deskou hrobní spočineme a jedním povedou nás průvodem! .... Sklonila Iraida hlavu. Stáli chvilku mlčky. Aleksej se vzchopil. Tiše otevřel dvéře, zahalil se těsněji v svoje purpurové, zlatem protkané roucho a odcházel. Iraida stojíc nepohybně, hleděla bledá za svým chotěm až zmizel a až kroky jeho slyšeti už nebylo. Mrazilo ji, slza tekla jí bohatá pomalu po tváři. Smutná klesala mlčky na kolena před ikonou, chladné její čelo doteklo se chladné dlažby a tichá modlitba velkého odříkání plynula jí šeptem od chvějících se rtů. —

Vyšel Aleksej, boží člověk, ze spícího města, leželo za ním v bledém úsvitě, bral se dlouho pustou cestou a dorazil do hustých lesů. Na pokraji jich seděl ubohý žebrák. Opíral se o strom, zkřehlý nočním chladem, bílý jeho vous cuchal vítr a vnikal rozervaným jeho rouchem do vetchých, třesoucích se údů. Aleksej se zastavil a pravil: Proč sedíš zde opuštěn a sám pod dubem, s kterého chladná rosa na tvou starou hlavu prší? Vzdychl

žebrák z hluboka a odvětil: Bojím se vejíti do města, prosit o milodary. Šat můj je tak rozedrán, že zajisté se ihned psi na mne vrhnou, ocitnu-li se na ulicích. Jsou nemilosrdní a nelítostní jako zlí lidé a strhnou ještě poslední cáry s mého těla. Třesu se tak silně k tomu zimou, že se v sebe choulím a nemám odvahy učiniti krok. Aleksej, boží člověk, sňal svůj zlatotřpytný plášť, svlékl svoje purpurové roucho i kmentovou svou košili, tak že stál nah v temném lese, a pravil: Bratře můj, odhoď svoje rozedrané šaty a oděj se rouchem mým. Žebrák zbledl velkým překvapením, mlčel a nehnul rukou. Bratře, usmál se útrpně Aleksej, proč váháš? Vezmi dar, jejž ti dávám ve jménu Krista!...

Žebrák uposlechl nyní rychle, třesa se strachem, aby Aleksej se snad jinak nerozmyslil. Oděn spěchal v dál, zapomínaje na jediné slovo díku. Aleksej oblékl se do rozedraných šatů. Za chvíli vrátil se žebrák, slzy mu kanuly z očí. Aleksej pravil: Bratře, čeho ještě potřebuješ? S úsměvem sňal ještě své prsteny a dal je ubohému. Stařec zvolal: Neděkoval jsem ti, proto se vracím — a ty mě ještě obdaruješ? Jak vysvětlím si tvoje celé počínání? Proč jednáš tak milosrdně se mnou a proč sebe vrháš v bídu? Hleděl vážně Aleksej na ubohého a odvětil: Což jsem ti to neřekl? Bratře, činím tak jménem Kristovým, jménem Boha svého a Boha tvého! Kývl mu vlídně rukou a bral se temným lesem dále. —

Dlouhá byla pouť božího člověka tmání plnou květů, plnou ptačího zpěvu, jenž jako pták sám a květ jest vnímatelným zjevem záhady nám skryté a pouze Bohu povědomé, neboť nezná člověk konečného významu ni květů, ni ptáka, ni jeho zpěvu, tak jako významu rojení hvězd a bití vlastního svého srdce. O tom přemýšlel Aleksej na cestě své, a když rozstoupil se les, tu ejhle, uzřel zase jiné velké boží tajemství: siné moře, lesknoucí se v slunečném svitu! Nesmírná voda modrala se a šuměla pod nekonečnou oblohou, a kolem bylo pusto, ticho, slavno. U břehu však se kolébala loďka s temnou, dmoucí se plachtou. Sedl Aleksej do loďky. Kde jste se vzaly, bujné větry? Odkuď jste přiletěly jako orlové? Duly, duly jste do temné plachty a hnula se loďka, pustila se do běhu, nesly ji souměrně skákající vlny od břehu a břehy mizely za Aleksejem, božím člověkem. Plul siným zpívajícím mořem, bral se modrou pouští beze stezk a drah, dlouho, dlouho.

Haslo poledne, přišla tichá noc, rozbřeskla se ranní zora, plál opět den, končil požárem strany západní, padala zase noc a prokvetla stříbrem mléčné dráhy, a bez přestání duly bujné větry, až ráno zase nebe na východu zaplálo, a tu teprve strměl nový, neznámý břeh před Aleksejem, a dokonána byla pouť jeho vodami. Vystoupil Aleksej a vítal matku syrou zemi. Ohlížel se a spatřil v dáli velké město, růstající z hustých hájů k nebi, ježilo

se vysokými věžemi, třpytilo se zlatými kopulemi, bělelo se kamennými paláci. Bylo to slavné město Efesus. Nad domy a kostely strměl vysoký vrch a bílý velechrám byl jeho korunou. Šel Aleksej k městu, prošel slavnou branou, bral se dlouhými ulicemi, plnými ruchu, hluku a šumu, a došel vrchu s bílým velechrámem. Tam poklonil se k zemi před křížem, pak vyňal měšec, který si byl ponechal, a rozdal vše, co měl, mezi chudé, choulící se u vchodu kostela k bílým sloupům. Když byl rozdal vše, hladov a žízniv, rozradoval se velice, klonil se znova Bohu k samé zemi a děkoval za milost chudoby. Usedl mezi bratry žebráky u samých vrat chrámových. Tam zůstal od té chvíle ve dne v noci na modlitbách a prosil Boha: Pošli, Pane, na mne ohyzdnost tváře, by ani otec ani matka rodná mne už nepoznali! Tak modlil se s pláčem a postiv se až k umírání, dosáhl brzy svého přání, změnilo se úplně jeho vzezření. Ta tam byla spanilost jeho kvetoucí! Svadla krása zbledlých lící, oči jasné pohasly, zrak se potemnil, dlouhé jeho vlasy měkké a zlaté začaly šedivět a padat, a ubohý zdál se brzy pouhým kostlivcem, nuzně zahaleným v rozedraný, žebrácký háv bez tvaru a bez barvy. — Zatím v slavném městě Římě toužili i plakali o ztraceného syna kníže Efimian a žena jeho Aglaida, a ve vysokém arkýři paláce stávala smutná Iraida noc co noc a hleděla k hvězdám a

vztahovala ruce do prázdna v hlubokém a trapném mlčení. Otec a matka radili se den co den, jak stopu zmizelého syna najíti. Vyslali konečně, nevědouce si jiné rady, svoje nejvěrnější sluhy do všech úhlů světa, by po Alekseji pátrali. Rozešli se sluhové a jeden z nich připlul do Efesa a došel bílého velechrámu, by se tam Bohu poklonil. Rozdával hojnou almužnu mezi žebráky u vrat. Zastavil se u Alekseje a nepoznav ho uronil u velké útrpnosti s tím bledým chorým zjevem zlatý peníz v jeho klín. Aleksej, člověk boží, poznal otroka svého otce, zachvěl se a přijal tiše jeho milodar. Když sluha odešel, rozdal almužnu svou mezi druhy své, vrhl se na tvář a proléval radostné slzy. Hospodine, štkal s tváří v prachu, care ty nebeský, stvořiteli můj a spáso! Hleď, jak srdce moje přetéká díkučiněním! Měl's mě za hodna, bych bral milodar od těch, kteří byli mými roby! Smím se za ně modlit, že mi poskytli almužnu! Hleděl sluha mého otce na mne s útrpností! Jak ponížen ve zracích světa, jsem Tebou povýšen nad zásluhu svou! Modlím se za ruku, která mi almužnu hodila! Buď sláva Tobě, Pane na výši! . . . Takovým způsobem, v takové bídě a v takové slasti prožil boží člověk Aleksej sedmnáct dlouhých let. A když sedmnáctý rok se chýlil ke konci, ozvala se touha náhlá a silná v srdci jeho, vstáti se schodů, vedoucích do chrámu, odejíti z Efesu a hledati hlubokou, tichou, kve-

toucí takovou poušť, jak ona byla, která pojala Joasafa za dítě v lůno své. Tam zdálo se mu, že by v rozjímání splynul v jedno se stromy, s travami, že tělo jeho by se rozpadlo klidně v prach, a že by duše k Bohu vířila do věčných tajů posmrtných!

V tutéž noc měl igumen efeské církve sen podivný. Bylo mu, jakoby ležel na tváři ve velechrámu před obrazem Panny Marie, který zázračným slul po celém křesťanství, a obraz k němu náhle promluvil. Igumene, pravil obraz, jdi k vratům tohoto chrámu, tam po léta už sedí člověk boží! Jak často šel jsi kolem tohoto světce a nepozoroval jsi ho, sedícího mezi žebráky! Až vzplane ráno, jdi a přiveď ho před mou tvář. Pravil igumen ve snu v hluboké pokoře: Ó, svatá Bohorodice, jsem člověk mnohohříšný před tvou velebou! Jaký to pro mne stud, že nepoznal jsem světce, že nevím, jak ho poznám, abych ho přivedl před tebe! . . . Odpověděl obraz v záři nadzemské: Kráčeje po stupních, modli se v duchu modlitbu Kristovu, a sám se ti přihlásí ten, o němž hlaholím . . . Sotva se rozednívalo, šel igumen dojat a rozechvěn do chrámu. Kráčel pomalu po stupních vzhůru a díval se na žebráky, sedící v skupinách před vraty. Srdce jeho bilo téměř hlasitě, a modlil se tiše v duchu modlitbu Páně. Když po třetí se modlil a právě řekl: přijď království tvé — tu povstal Aleksej, nevěda sám proč, učinil krok igu-

meňu vstříc a řekl snivě: Přijde království jeho — a syn člověka, ejhle, na světlém oblaku vznášeti se bude nad radostnou zemí v slávě své! . . .

Igumen, vzrušen svatým zrakem božího člověka, poražen duchem prodchnutou jeho bledou tváří, pojal jej silně za ruku, a Aleksej, jako probuzen z hlubokého sna, pravil: Pane, odpusť, že jsem se ti tak přiblížil. Volal jsi mě, pane? Bylo mi, jako bys byl pronesl moje jméno! — Igumen poklonil se mu až k zemi a pravil: Pane můj, jsem nebohý tvůj sluha! Prosím tě v pokoře, bys vešel se mnou do chrámu . . . Pohledl Aleksej na igumena udiven, ale poslechl a šel. Žebráci vidouce a slyšíce vše, shlukli se a bylo divení a hádání. Kolem hlučících žebráků sebral se brzy velký zástup lidí, a zvěst o tom, co se stalo, letěla ulicí, náměstím a celým městem. Zatím dostoupil Aleksej se svým průvodcem před svatý obraz v prázdném ještě chrámu. Igumen skryl se opodál v stínu sloupů, měl se za nehodna předstoupiti před Bohorodici zároveň s božím člověkem.

Sotva že Aleksej před ikonou stál, zazářila svitem stotisíci bílých hvězd, úsměv k nevyslovení milostný rozbřeskl na tváři Bohorodice a nejlahodnější hlas, jejž kdy lidské ucho zaslechlo, linul nyní s obrazu do chladu a stínu mramorového chrámu, a hlas ten luzně takto zahlaholil: Alekseji, boží

člověče! Sluho ty můj milý! Za lásku tvou k mému synu miluji tě a prosbu tvou kteroukoli vyslyším, proto rci, co srdce tvoje žádá!... Padl Aleksej na tvář ve velkém svém blaženství a tiše pravil zmírajícím v pokoře hlasem: Přesvatá Panno a boží milá mateři! Oddal jsem se zcela Bohu a o milost prosím jen jedinou — bych více ještě snášeti a trpěti směl a tím hodnější se stal tvé drahé milosti. Žiji posud mezi bratry — a nyní ozvala se touha v srdci mém, bych směl odejíti v prázdnou samotu, bych tam přebývati směl a čekati v rozjímání až do přesídlení své duše v jiný svět!... Odpověděl obraz hlasem tichým, nesmírně lahodným: Alekseji, sluho ty můj nejmilejší, slyším prosbu tvou, a srdce moje, někdy bolestí proniklé, raduje se nad tebou. Ano, trp a snášej ještě krutěji, tím blíže budeš srdci mému, kterým prošel meč! Chceš-li více snášeti, nejdi v poušť. Těžší kladu na tebe úkol, a provedeš-li ho věrně, otvíráš si brány ráje a lásky mé dokořán. Nuže, vrať se do Říma, města slavného, vrať se v dům svého otce, k matce své, k své nevěstě. Nikdo tě nepozná. Vyžádej si kout v tom domě, kde tolik lesku a bohatství a rozkoše. To vše je tvoje, dáš-li se poznati! Dívaje se takto na to, co by tvoje býti mohlo, odříkávej se všeho — i lásky těch, které miluješ a kteří tě v touze milují. Buď zcela božím člověkem, bez nároku na svět a lidi. Ale není, co ti dím, mým rozkazem, máš vůli svou.

9*

Je-li úkol ten ti přetěžký, nebeř ho na svá bedra. Neukládá Bůh více, než snášeti možno. Ukládá tomu mnoho, jehož sílu zná. Vydává nástroj každý jen ten zvuk, který spoután v něm dříme. Znalý mistr vybírá tedy pro nejkrasší svou píseň nástroj nejvzácnější, jak mohl by od chatrného nástroje nejlahodnějších zvuků žádati? Tys mi rozuměl...

Hlas dozněl, zazářil ještě jednou obraz tak silně, že celý chrám se zdál planouti bílým požárem, pak zhasla záře, a jen stříbro, zlato a perly svítily na ikoně svým leskem obvyklým. Ležel ještě Aleksej chvíli na tváři, až bušení jeho srdce, tak silné a horečné, se utišilo, pak vstal a vyšel tiše z chrámu, by se opět mezi žebráky, své bratry, posadil. Ale jaký byl to venku hluk! Nesmírný zástup lidu mluvil o tom, že igumen se k zemi poklonil před žebrákem, poznav v něm vyvolence Páně, igumen sám vyšel nyní též a vypravoval o zázračném zazáření obrazu, o svém prorockém snu v nadšení, s radostnými slzami! A zástup spatřiv nyní Alekseje, zářícího ještě odleskem nebeského plání obrazu, vypukl v jásot nevýslovný. Aleksej choulil se v úžasu za žebráky, skrýval se za mrzáky, tísnící se k vratům chrámu, a unikl konečně šťastně z davu a prchal ustrašen z města. Prchal do skal a v jeskyni čekal, až se sklánéla noc. Dlouho bral se pak podél mořského břehu, až přišel k malému zálivu, kde spatřil prázdnou loď. Umdlen k smrti vrhl se do ní,

aby si odpočinul. Sotva ulehl, začalo se siné moře dmouti. Kde vzali jste se, bujní větrové, vy širých nebes nezkrocení oři? Dech váš dul do plachty, poháněli jste loď šumem modrých vln, v nichž se tiché hvězdy zářně shlíže'y. Sladký sen spustil se Alekseji na znavená víčka, pamět jeho zapadla v dřímotě a ponořila se v nevědomí.

Když se pamět Alekseji vrátila, byl den, a loďka jeho stála u břehu, u břehu známého. Poznal otcovskou svou zemi, byl na tomtéž místě, odkud byl před sedmnácti lety odeplul! Za dobu zázračně krátkou dokonala se plavba jeho z Efesu sem. Chválil Boha a posilněn spánkem, vydal se ihned na cestu do slavného města Říma. Vůle boží byla mým kormidlem a kotvou mou, řekl si tiše, loučiv se posledním pohledem s mořem siným a šumným, politým zlatem jitřní zory. —

Blížil se slavnému městu Římu a když vešel branou, hučely všechny zvony, vyzváněly, hlaholily, neboť slavná mše byla sloužena toho dne v hlavním chrámě, a šel Aleksej za lidem, válícím se všemi ulicemi v tu slavnou boží církev. Zůstal u vchodu mezi žebráky. Když bylo po mši, rozstoupily se davy a nedaleko Alekseje kráčel kníže Efimian a kněžna, žena jeho, a s nimi s hlavou schýlenou, zastřena závojem šla Iraida tiše jako paprslek. Mnoho velmožů jim dávalo čestný průvod, mnoho bojarů a nejváženějších měšťěnínů. Aleksej díval se zrakem zavlhlým

na bílé vlasy svých rodičů, na zlomenou Iraidu. Svěžest jejího mládí pominula, ale byla dojemně krásná v dlouhém žalu svém. Srdce Aleksejovo, plné dlouho zadržené lásky a touhy, vzkřiklo divoce při pohledu na rodiče a zasténalo nad žalem ženy zasnoubené mu v mládí, ale výkřik ten, to zasténání byly vnitřní a nepřešly přes chvějící se jeho rty. Smrtelně zbledlý vrhl se knížeti Efimianovi v cestu. Všichni zastavili svých kroků a hleděli s udivením na žebráka, v němž nikdo Alekseje nepoznal.

Aleksej pozvedl vyhaslé své oči k otci, jal ho třesoucí se rukou za plášť a pravil hlubokým, zaníceným, srdce jímajícím hlasem: Oj, jsi ty kníže slavný, blahodárný! — Pohleď na mne, na žebráka cizího, po světě se toulajícího bez přístřeší, a vyslyš prosbu jeho, ne k vůli němu, jenž ničím není, ale k vůli Kristu, jenž nás spasil, a k vůli dobru vlastní duše! Kníže Efimian se mocně zachvěl, hlas Aleksejův vnikal mu do srdce tak, že mu slza z oka vytryskla, a pravil dojat: Mluv, člověče ubohý, co na mně žádáš? Aleksej odpověděl tiše a snivě: Kdyby pták přiletěl na římsu tvého domu, aby hnízdo své si pod ní vystavěl a tak bezpečně skryt, Bohu píseň svou tam zpíval — rci, kázal bys sluhům svým, aby ho odhnali?

Při živém Bohu, zvolal kníže, tak zlým bych nebyl! Vím to, vím, řekl Aleksej. Nuže, kníže slavný, hleď, jsem jak ten pták a při-

cházím k tobě a prosím jménem Krista Pána. Dej mi útulku vedle svého nádherného domu, vedle bílé ohrady zelených svých sadů! Nechci než kobku, ne větší než je hrob! Dopřej mi jí tam pod klenbou zadních schodů, kudy sluhové tvoji chodí, voláš-li je, by ti sloužili! Přijmi mě, dej, bych se nuzně živil drobty, padajícími s tvého stolu, s psy tvými se o ně rozdělím a v úkrytě svém budu tich jak pták, a jako pták svou píseň zpívá, budu ve dne v noci k Bohu modlit se! A požehnání boží bude s tebou! A bloudí-li snad někdo z rodných tvých daleko v cizině, nechť dobrodiní tvoje mně poskytnuté Bůh mu počítá v prospěch, zásluhou tvou, a udělí útěchu tesknoucí jeho duši!

Efimian si zakryl tvář, kněžna zalomila rukama, a z pod závoje nyjící Iraidy bylo tiché štkání slyšeti. Kníže pravil za chvíli: Spas tebe Bůh, člověče ubohý a dobrý, a Bůh ti žehnej za ta slova, která v mém srdci zbudila památku na dlouho postrádaného syna, na Alekseje, božího člověka! Nikdo neví, kde dlí mé zlaté slunko, kde čistou duši svoji k Bohu povznáší!... Přicházíš z daleka, a kdo ví, nepotkal-li se krok tvůj s jeho krokem? Poutníče ubohý, zmítaný a zemdlený! Pojď se mnou v dům můj. Povelím, by ti ihned připravili útulek na místě, kdekoli ti libo. Napojím tě a nasytím a povelím, by ti sloužili! —

Tak byl tedy Aleksej zase v domě svého otce. Stíny těch starých stromů, pod nimiž

v dětství svém sníval a se radoval, pod nímž v jinošství svém byl tak hluboce dumal a rozjímal, padaly přes bílou ohradu na práh jeho útulku, vystavěného dle jeho přání pod schody, kudy sluhové jeho otce chodili. Viděl denně z dáli rodiče své, vycházející z paláce, a večerem vídal tichou holubici Iraidu, zasnoubenou ženu svou, vídal, jak ve vysokém arkýři otvírala okno, na hvězdy se dívala, bledá a smutná a slýchal její vzdechy, posílané v neurčitou dál za chotěm bloudícím, o němž tušiti nemohla, že by dlel tak blízko ní. A všech těch drahých svých odříkával se denně. Nebyl už jejich, byl jen boží už, jedině boží... Odříkal se jejich lásky, v bázni, že by láskou k nim ujímal oné lásce k Bohu, lásce nejvyšší a proto vzdával se všeho, co by v něm ještě býti mohlo z toho světa... Miloval lidi vespolek a nikomu z nich nedal větší podíl lásky než druhému. Ale lidé nemilovali ho stejnou měrou. Sluhové, ustanovení, by o něj pečovali, začali jej brzy zanedbávati, druh ukládal druhu svou snadnou proti němu povinnost z pouhého pohodlí, a tak stalo se, že se jim ta snadná povinnost, podati mu pokrmu, zazdála konečně zbytečným břemenem, a přišla doba, kde ho i nenáviděli. Styděli se, mrzcí otroci, za to, že měli sloužit takové chudobě, jako ta jeho byla, a brali jej v ošklivost a v opovržení. Během roku nedbal už nikdo o Alekseje, byl hůře zanedbán než psi v domě. Trpíval žízeň

a hlad a trpké urážky od sluhů svého otce. Jen jako z jejich milosti přinášeli mu občas pomyje z kuchyně a často lili je, pro větší pohodlí, jen se schodů, třeba na hlavu jeho, a on hledal pak drobty v prachu, by hladem nezemřel. Stávalo se též, že rabové jeho otce se v bujnosti kolem něho shlukli, by si z ubohého žebráka kruté žerty tropili, ba i rány mnohdy utržil. Aleksej odpověděl na každou urážku jen útrpným úsměvem, na každou ránu hvězdným pohledem. Nechápali tu velkou dobrotu a měli jej za blbce a pokládali jej za něco pod zvířetem. Přijímal všechno zlo s radostným srdcem, nikdy neozvala se žaloba ani stínem v jeho srdci a modlil se vroucně za své tryznitele. Zvířata však chápala božího člověka lépe než lidé. Vlaštovky a holubi sedali mu v klín a na ramena, švitořili a vrkali sladce, když je hladil, a psi leželi přítulně u jeho nohou, hledíce dojemnými zraky v bledou, dobrou jeho tvář. Byla to velká útěcha. Radost jeho největší však byla neděle. Tu plížil se Aleksej o holi do chrámu a přijímal svatou hostii. A vzlétala tu duše jeho vždy až k samým nebesům, a záře nevýslovné výsosti sálala mu pak z očí a z rajsky projasněné tváře. A lidé vidívali jej tak a nepozorovali v tupé slepostí své tu nadzemskou jeho krásu! Pro ně zůstal žebrákem v cárech, jemuž se hodí almužna nedbale, ze zvyku a na nějž se dále nevzpomíná. Trpěl Aleksej tou lidskou

tvrdostí ne k vůli sobě, ale k vůli těm, kteří tak duši svou zatemňovali, ale tím trpělivěji snášel pak za ně, tím vroucněji se modlil o jejich vykoupení. Tak žil a trpěl Aleksej, boží člověk, zase sedmnácte dlouhých let po svém návratu z Efesu a přišel okamžik přesídlení duše jeho v jiný svět, okamžik ten velký, na nějž se byl po celý život svůj tak věrně připravoval. Kynula mu posléze blízkost Boha, sladký ráj a velké spasení! . . .

Byla noc hluboká a vlažná. Klečel Aleksej na prahu své kobky a hleděl na boží hvězdný div. Tu zaslechl, jak ve vysokém arkýři paláce se otevřelo okno a zahlédl Iraidu, bíle zářící, jako andělský zjev. Hleděla k nebi jako on, zavzdychala a pojednou zazpívala snivě tichou píseň. Po letech a letech uslyšel takto opět její hlas. Táhlá její píseň linula v hlubokou noc a zapadala do jemného šepotu zeleného sadu pod arkýřem. Slova té písně byla tato:

Ó horo vysoká, siónská horo svatá, buď pozdravena! Na tvém temeni stojí kostel bílý, kostel bílý apoštolský, kostel zlatohlavý. Hle, pod jeho klenbou tři rakve stojí, tři rakve svaté z dřeva cypřišového, a v té rakvi první leží Jan Křtitel a v té rakvi druhé sám Ježíš Kristus a v té třetí rakvi Svatá Panna, drahá jeho máti . . . Před rakví Křtitele voskovice hvězdným světlem plápolají, před rakví Páně archandělé hudou, před rakví Bohorodice růže rozkvétají a na těch růžích rajští ptáci

serafínské písně kloktají a nad kostelem se nebesa rozvírají a všechny kůry nebes chválu prozpěvují . . .

Končila Iraida, okno se zavřelo a nocí chvělo se cos neznámého, tajemného. Pozvedl Aleksej oči ke kvězdám — a hle! Jak v té písni bylo nebe otevřeno, rajská hudba hlaholila tam náhle jako příval zvonů, a Aleksej, nesnesa tu velkou slávu nebes, padl do mrákoty. Když se vzpamatoval, bylo ráno, a byl tak sláb, že sotva dýchal. Cítil, že se večera nedočká. Zahlédl jednoho ze sluhů svého otce, kynul mu a pravil: Přineslž mi bílou blánu a černidlo. Napíšu psaní tvému pánu. Hleděl tak vážně na sluhu, že tento ihned poslechl a žádané mu přinesl. Vešel Aleksej do nízké kobky své, poklekl a kleče napsal celý průběh svého žití krátkými, jasnými slovy. Na konci pak oslovil takto svého otce: Kleče prosím tebe i matku svou i ženu, byste mi prominuli bolest, kterou jsem vám způsobil. I moje srdce krvácelo vaším utrpením. Jak vroucně prosil jsem Boha, by vás silnil v utrpení vašem a vám za bolest vaši, za život plný smutku dal vejíti v království nebeské! Věřím, že vyplní prosbu moji a že bude k vám tak milosrdný, jak jsem byl kruten k sobě sám. Věřím, že se budete radovat odměnou nebeskou! Trud váš a smutek povznášel po celý život vaše duše a slzy vaše byly pcčítány! Dej vám Bůh radostné někdy z mrtvých vstání a po něm už nebude slz a rozluky! . .

Napsav to vše na blánu, svinul ji, vzal ji do ruky, položil se na své tvrdé lože, volal třikráte hlasně na Boha a zesnul, jako když posvátná píseň dozní. Nastane mlčení pro sluch náš lidský, ale píseň sama letí, letí do nesmírna za hranici našich sluchů a zní tam dále sluchům jiným, tajůplně skrytým našemu ubohému poznání!...

Tou dobou co Aleksej umíral, byla slavná mše ve velechrámě, archijerej ji sloužil, a v okamžiku, kdy Aleksej oči zavřel k spánku věčnému, rozzvonily se zvony kostela, carská vrata se rozevřela, svatá kniha evangelií se rozložila, kaditelnice samy sebou dýmaly a voskovice a lampády vzplanuly trojnásobnou jasností před svatými obrazy. Zastavil se archijerej u velkém udivení a pravil popům, mnichům a modlícímu se lidu: Oj, vy kněží, bojaři a všichni pravověrní křesťané, co se to v Římě děje, městě slavném? Proč vzplála světla a proč vonně dýchá kadidlo? Při živém Bohu, to znamená skon velkého světce neb objevení svatých ostatků! Tu ozval se tajůplný hlas, který zahlaholil ve výši jako zvon, a děl: Skončil život právě boží člověk! Jděte a hledejte v domě Efimiana knížete a vzdejte chválu!...

Vyšli z kostela a vonný dým se valil všemi ulicemi, naplňoval všechna náměstí, a všechny vody tryskající v městě zpívaly. Šel sám car Honorius a papež římský k domu

knížete Efimiana, měli hořící svíčky v ruce a nesmírný zástup všeho lidu šel za nimi. Celé město bylo vzhůru a vřava dorážela nebes.

Stál papež a car na prahu kobky Aleksejovy, s nimi byl Efimian a jeho žena a smutná Iraida, labuť bílá. Hleděli všichni do kobky, tam ležel tich a blažen velký trpitel, velký zápasník Aleksej, boží člověk, ležel na loži a v ruce třímal svůj rukopis. Poklonil se car, přistoupil k zesnulému a pravil: Milé vy ostatky svatého člověka, kořím se před vámi s prosbou, bych směl vzíti rukopis a takto zvěděl, který duch nesmrtelný někdy ve vás přebýval! ... Jsem carem všeho světa a velkou slibuji vám, svaté ostatky, slávu na zemi! ... Sáhl po bílém, svinutém pergamenu, ale ruka Aleksejova nepovolila. Zaražen odstoupl car a papež římský nyní jal rukopis, klonil se v kolena a pravil: Vy milé svaté ruce, pusťte písmo, aby zázrak zjeven byl celému světu, Bohu na chválu a lidem k radosti!

Ale ruce Aleksejovy držely pevně blánu a nepovolily. Ustoupil papež zmaten a přiblížil se mrtvému kníže Efimian. Vzal za pergamen a pravil: Ty, jejž jsem přijal do svého domu, hoste milý, zjev mi jméno svoje! Tu povolila ruka nebožtíka okamžitě, a Efimian dal písmo papeži, který je hlasně všemu lidu přečítal. A tu slyšel žasnoucí lid, že onen žebrák bídný byl Aleksejem, synem knížete Efimiana a ženy jeho Aglaidy! A mezi tím, co celá pravda

takto vyšla na jevo, prokvetla Aleksejovà tvář opět bývalou krásou svou a měla podobu jasného anděla.

Tu propukl kníže Efimian v bolestnou žalobu, řka s velikým pláčem: Běda mně, ty moje dítě, Alekseji, člověče ty boží, běda, běda mně! Hoře moje schvátí mě do hrobu! Až do konce života budu v muce veliké, neboť trpěl jsi v mém domě a snášel úkor od samých robů mých! Ó, proč jsi se nezjevil mému srdci? Proč jsi mi zatajoval svou přítomnost? Chtěl jsi samotu? Byl bych ti ji zařídil ve zlaté síni svého paláce, vedle komnat ženy tvé! Sám byl bych ti nápoje a krmi přinášel a srdce svoje s tebou dělil!... Tak naříkal, a kněžna Aglaida, rodná Aleksejova máti, zvolala v žalu svém, tlačíc se davem do kobky: Lide, lide pravověrný, Krista milující, dej mi průchodu k drahému tělu nejsladšího mého dítěte! Padla na tvář, běda! volajíc, a pak pravila svému manželu: Boží padá na nás zasloužený trest! Tážeš se, proč syn náš se nám nezjevil? Ale proč nedbali jsme lépe slov Kristových? Nebyl ten neznámý žebrák bratrem naším? Proč ponechali jsme ho sluhům bezcitným? Proč sama nenosila jsem mu nápoje a nekrmila ho vlastním soustem? Proč byla všechna láska naše omezena jen na dítě naše ztracené? A tím ztratili jsme v pravdě svého syna! Lakomstvo naší duše tresce Bůh! Ano, volej běda, běda, třikrát běda nám! Lakomstvím výlučné jen

lásky pro syna ztratili jsme všechno svoje bohatství a všechnu svoji radost! . . .

V hlubokém tichu ozvala se nyní Iraida, pravila mrtvému svému snoubenci: Svatý ty můj kníže, cudný ty sne mé dívčí duše, pozdravuji slavně krásný návrat tvůj! Po celý život byla jsem jedno s tebou, modlitby naše byly společné, a mezi námi vždy Duch svatý stál! Ty pravils mi, že přijdeš ke mně, až život nový pro nás nastane, a hle, přišla ta velká hodina! Čistá od vod křestních až ke kladení pod příkrov, smím spočinouti bez výčitky vedle tebe v den našeho nového dnes věnčení! . . .

Schvátila se Iraida za hedvábný pás, jejž jí byl Aleksej podal v noci před svým odchodem, a jejž od té doby věrně nosila, schvátila zlatý jeho prsten, a pás hedvábný se rozpletl a rozpadal, a prsten smykl se jí s bílé ruky rozpůlen, a klesla Iraida jako ulomený květ mrtva vedle lože svého manžela.

Položili car a papež Alekseje a Iraidu v jednu rakev, jedním příkrovem je pokryli a určili, by spolu byli kladeni pod jednu desku kamennou. A tak mnoho lidí doprovázelo Alekseje na pohřbu, že průvod třetí den se teprve do chrámu protlačil, a tak mnoho pravověrných křesťanů ctilo, každý se svící z čistého vosku v ruce, Alekseje, božího člověka, že záře světel obrátila noc v nejjasnější den. Dal Efimian za průvodu po všech

ulicích zlata rozhazovat, ale tak byl každý jen Aleksejem zaujat, že se nikdo pro zlato ani neshýbl a každý obracel zraků svých jen k nebi, mysle na rozloučení s božím člověkem. Bůh zjevně svého vyvoleného slávou ozářil: v den pohřbu Alekseje dal slepým prohlédnout, vracel hluchým sluch, šíleným rozum a nemocné uzdravil... Tak jej tedy pohřbili s pláčem velikým v městě Římě. A sláva jeho nesmírná rozšířila se záhy po celé svatoruské zemi. Byl Bohu mil, celému světu dobré vůle milým je on, jenž v Bohu libě žil a skončil. Alleluja tobě, Pane Bože, Hospodin jsi náš! —

Těmi slovy skončil slepec svoje vypravování o Alekseji, božím člověku, a když domluvil, bylo ticho na lodi, plující po stmělé řece v šerou dál. Všichni posluchači zadumali se a mlčeli z úcty. Na nebi probíraly se hvězdy. Světský člověk tiskl slepci vděčně za jeho vypravování ruku a pověděl mu několik slov, v nichž dojetí jeho se prostě ozývalo. Usmál se poutník. Tvář jeho byla obrácena k nebi. Tu ozval se jinoch jakýsi, doprovázející starce na té pouti, a zvolal: Otče ty náš, hvězdy vycházejí! Stařec se poklonil, pokřižoval a pravil: V nich sláva boží se nám jeví. Jsi slep, řekl zamyšlen jinoch, nikdy jsi je neviděl... Neviděti hvězd! Není ti líto? Synu, odvětil stařec, nikdo neví, co my slepci vidíme i beze zraků... Ne pouze okem, i jináče lze vnímati divy Hospodinovy.

Myslíš, že Enoch, moudrý a Bohem milovaný prorok, jejž andělé na povel Hospodinův všemi sedmi nebi vedli, viděl příbytek, carstva a prestol boží jen tělesným svým okem? Věz, že viděl Enoch prorok stan nezměnitelného, divotvorného Boha našeho i strom života a místo pod ním, kde odpočívá Bůh, když přichází do ráje, a že slyšel nevylíčitelné zpěvy vojů cherubů, a Bůh sám že zjevil mu svá tajemství, která ani andělům svým nezjevil, a dlel Enoch šedesáte dní v nebesích a napsal pak, co tam viděl a slyšel, do tří set šedesáti šesti knih . . .

A viděl slunce z blízka? tázal se v úžasu jinoch.

Viděl! odvětil slepec, ti dva andělé v rouše z per a s křídly nad sníh bělejšími, kteří ho vedli, ukázali mu v nebi čtvrtém slunce a měsíc. Patnáct myriad andělů kráčí vždycky se sluncem, každý z těch andělů má šest křídel, a sto andělů obstarává teplo a světlo slunce, by stejně plálo a hřálo. A kolem slunce krouží také ještě feniksové a chalkadři, bytosti to tajemné a podivuhodné, mají nohy lví a dračí hlavy, jsou barvy purpurové a měnící se duhou . . . Když projde slunce západní branou v noc, sejme čtyři sta andělů jeho korunu a donese ji Pánu, a když vyjde branou východní svítit na náš svět, vrací mu korunu . . . Tu zapějí hned divukrásně ony bytosti, jež stále kolem něho krouží, a ihned

ptáci na zemi se budí na stromech, zatřepetají křídloma a radostně začínají písní vítati světlodárce na nebi . . .

A ty to vidíš slepotou? tázal se jinoch, a zraky jeho se šířily.

Stařec mlčel chvíli a řekl pak tiše: Viděl to Enoch prorok. Mnohému mnoho viděti lze, co není zjevno každému . . .

Bylo zase ticho, ale po chvíli řekl jinoch, unesen krásou večerního nebe: Co je hvězd, co je hvězd nad námi! Spočítati bys je nemohl! Co o nich Enoch prorok pověděl?

Řekl stařec: Stvořil je Bůh čtvrtý den, rozkázal, by byla veliká světla v kruhu nebes . . . Viděl Enoch ty, již vládnou hvězdami . . . Dvě stě andělů je řídí a krouží kolem nich, když plují hvězdy prostorem . . .

Všichni hleděli beze slov na hvězdy, které démantně se jiskřily, a bylo ticho jako na hřbitově, jen voda hučela. Mnozí z poutníků teď usínali tou všeobecnou zamlklostí a kolíbáním vod. Onen jinoch však s očima plnýma udivení a jako u vytržení šeptal starci: Vidím! Vidím je, jak krouží . . . a tulil se k němu těsněji, neodvraceje zraků od oblohy. Stařec neodpovídal, pokřižoval a poklonil se . . .

V tom posvátném tichu a kouzelném šeru díval se onen světský člověk též k divuplnému nebi na hvězdy, na ty nesmírným pro-

storem poutníky, slepé též pro celou tu naši zemskou malichernost a zbytečně úzkostlivou snahu dne, podobně jako onen stařec nevidomý, „kalěka perechožil", ale vidoucí jako on tu velikou slávu boží, v jejímž bezednu plují, v níž dýchají a žijí život svůj . . .

10*

SVĚDECTVÍ TUANOVO.

KELTICKÁ BÁJE.

Jsem velmi stár a jméno moje Rudalt. Jsem prostý mnich. Zrodilo mě Irsko, žehnaný Erin, země starých dubů, matka mnohých velkých světců. V Dromore stála moje kolébka a jsem z rodu dávných bardů. Za času svatého Kiérana měl král v Mumě sedm slavných bardů. Ti jednoho dne zmizeli tajeplně. Věděl král o prorocké moci svatého Kiérana a vydal se k němu na poradu. Řekl mu světec: „Bardové tvoji, králi, jsou zabiti a uvrženi v hloub jezera. Vidím duchem sedm jejich harf. Visí na pokraji jezera na větvích staré vrby a houpají se větrem." Král hořce bědoval a pravil: „Vrať jim život, můžeš-li." — „Pokusím se," odvětil Kiéran. Šel k onomu jezeru a velký zástup lidu s ním. Po celý den se světec postil a trval na kolenou v modlitbě pod vrbou, kde sedm harf se větrem houpalo. Struny jejich chvěly se a truchlé zvuky se nesly nad vodou jako pláč. Čím déle se svatý modlil, tím rychleji opadávala

voda jezera. Zdálo se, že prchá od břehu. Posléze bylo pod mělkou již a průhlednou vodou viděti sedm mužů, a než slunce zapadlo, ležela těla bardů již na suchém písku. Povstal Kiéran. Povznesl ruce a slavně zvolal: „Jmenem Otce, Syna a Ducha svatého vám kážu, povstaňte!“ Tu jako by se probouzeli ze sna, vstávali bardové a pomalu vyšli na břeh, každý vzal s vrby harfu svou a jali se zpívati. Zpívali tak krásně a velebně chválu živého Boha a jeho svatých, že nikdo posud takových zvuků neslyšel, ni takových slov, a král a všecken lid a nejvíce sami z mrtvých vstalí bardové žehnali se slzami odcházejícímu v tichosti Kiéranovi... Nuže, od jednoho z těch pěvců, zázrakem vzkříšených, pocházel otec můj. Proto snad láska k bardskému umění mi v srdci utkvěla. Však o tom dosti.

Jsem prostý mnich a jmenuji se Rudalt. Píšu nyní na ostrově Ioně, v klášteře, jejž založil svatý Kolumba. Zde našel jsem svůj poslední útulek. Žil jsem v rozličných klášteřích v Kambrii, v Gallech, nejdéle však v rodné zemi, v Irsku, v opatství svatého Finnena, pozdějšího biskupa v Lindisfarnu. Byl dobrým naším otcem. Mnohá jeho slova a poučení pamatuji, ač jsem byl tehdy velmi mlád, když jsem s ním žil. A nyní jsem tak stár a sláb! Duše moje bude státi brzy před Bohem. Buď jí Bůh milostiv! Kosti moje však, ač budu zde pochován, budou přece sladce odpočívati na drahé zemi irské. Přivezl mi totiž

přítel jeden z mládí, mnich Riok, sem bednu hlíny z rodného ostrova. Místo, kde hrob můj připraven, je vystláno irskou zemí, to místo tam za kostelem opatství, kde moře tak modře svítí, kde dva stromy tiše šumí. Nevisí harfa na jejich větvích, ale jak sladce tam ptáci zpívají v tom snivém našem létě severním! Chvála Bohu! Chvála Bohu! — Nejsem snad nevděčný k místu, kde jsem našel útulek, protože nivy své otcovské nade vše miluji. Nejsem nevděčný. Je mi drahá ta skála, v moři, na níž stojí svatý náš dům. Jak mohl bych nemilovati stěny, kde dýchal někdy svatý Kolumba? střechu, která ho chránila? cellu, která mi poskytuje klidu, která mi slibuje hrob?

Jak je mi slavně kolem srdce, vzpomenu-li, že snad na tomto místě, kde nyní píšu, svatý Kolumba napsal hymnu svou, začínající slovy: „Altus Prosator!“ To stalo se za doby krále Aedána, panujícího v Albě, krále Aeda, panujícího v Erinu. Byl svatý Kolumba sám v domě, jen s bratrem Boithinem, a měl předtuchu o příchodu slavných hostí, pravil: „Ó Boithine, vzácná se nám blíží návštěva! Jaké jsou naše zásoby v kuchyni.“ Odpověděl Boithin: „Nemáme tam než sejto plné ovsa.“ Řekl svatý opat: „Přivítej hosti, půjdu zatím do mlýna.“ A šel ke kameni, jehož jméno je Moel blatha, tam byl pytel plný obilí. Ač byl pytel velmi těžký, vzal jej na bedra a šel do mlýna.

Mezi tím přišli hosté, jež duch jeho prorocký tušil. Bylo jich sedm, byli to poslové papeže Řehoře. Nesli z Říma svatému Kolumbovi dary. Mezi těmi byl kříž, proslavený pod jménem „velký drahokam!" Je posud v klášteře. Svatý Kolumba sypal obilí do mlýnského koše a dotknut duchem začal zároveň první sloku své hymny „Altus Prosator" básniti. A zároveň když žito bylo domleto, byl také složen hymnus, mající tolik slok, co abeceda hebrejská, a v jejím pořadu. Kámen Moel blatha je dnes ještě v domě, v refrektáři, na něm dělí se jídla, a od té doby je každá krmě, jež se tam postaví, požehnána . . .

Poslové nesli hymnu papeži, neb napsal ji svatý Kolumba doma, když se vrátil ze mlýna, Ale poslům se některé sloky nelíbily, a po cestě do Říma napsali sloky jiné, jež podstrčili na místo původních. Však ejhle, co se stalo v Římě! Když začali hymnu čísti papeži, přišli andělé boží poslouchat. Stáli, a papež vida je, stál též. Stáli andělé, kdykoli se čtla sloka svatým složená, ale kdykoli čtla se sloka podvržená, sedali, a papež taktéž učinil. Když hymna celá byla přečtena, žádal Řehoř, by se mniši vyznali. Kajicně tak učinili, a bylo jim prominuto. Pak byla hymna spořádána, jak ji původně napsal svatý Kolumba. A bylo to prý v té nízké, bílé, chladné komůrce, kde sedím teď, že ji napsal. Ó drahá moje cella! Malým oknem, zelenavým zasklením vidím odsud moře, jak

se dme, jak dýše. Vidím je za stromem, jenž tiše kývá. A drobní ptáci sedají před oknem na římsu, zazpívají krátkou píseň, dívají se na mne a letí dále, zablýskavše na mne moudrýma očima. Svět boží je tak krásný, a hledíme-li na něj, třeba jen otvorem ne větším, než je dlaň, je tak velký, veličenský! Vše je tak nepochopitelné, slunce, světlo, stín, zvířata a stromy! Cítím sebe ve všem, a všechno v sobě, i svého Boha a jeho věčnost! Mnozí mě kárali, když tak jsem mluvíval. Je-li v tom omyl, Bůh mi jej odpusť. Teď už málo mluvívám, jsem tak velmi stár a sláb. Byl tedy blud v mém názoru? Jak mohlo by to býti bludem, to bratrství s všelikým stvořením, když sám svatý Kolumba zvířata ta něžně miloval? Ještě poslední večer před svou smrtí hladil hlavu starého koně, který se k němu lísal, a žehnal věrnému zvířeti. A uviděl-li kdy volavku neb jiného ptáka ležeti na břehu mořském, seslábléno dlouhým letem, kázal vždy, by ho ošetřovali a krmili tak dlouho, až mu zase přibude sil, by vyletěti si mohl v širý svět. A soudruhům svým nejednou pravíval, že i velryby, ty mořské nestvůry, které se ob čas vynořují z bezedna blízko ostrova, jsou s ním a s nimi v bratrství, neboť stejného zajisté že mají Pána. Řekl určitě: „Ego et illa belua sub Dei potestate sumus.“

Avšak o tom všem jsem vlastně nechtěl mluviti. Sedl jsem k pergamenu, jen abych

zaznamenal některou ze svých pamětí, by nezapadla naprosto. Ta malá moje kniha zde po mně zůstane na stole u okna, odkud na moře viděti jest, a na ten sluncem politý, zbožně tichý strom. Ta kniha zde zůstane, a mě vynesou, by mě uložili v temnou mlčící zemi. Chvála Bohu, chvála Bohu! —

Až zápisek můj po mně naleznou, pomyslí si asi mnohý: chtěl Rudalt zanechati paměti o bratřích klášterních, chtěl promluviti o jejich skutcích a o duchovním životě v klášteře, snad poví něco o svatém Finnenovi neb o svatém Mugintovi, který ve Futerně krásnou hymnu složil ku poctě svatého Patrika, začínající slovy: „Parce Domine", podobně jako některý kající žalm krále Davida. A hle! uvidí ti, kteří tak by soudit mohli, že jsem promluvil o zcela jiném. O svatých, jež jsem jmenoval právě, je psáno vše, co vím, jak žili v Bohu a jaké konali zázraky. Mně však tane na mysli událost, která je světská sice, ale mysl mou tak vzrušila, že vzpomínka na ni nikdy z paměti mi nevyšla. Pronásledovala mě ta vzpomínka po celý dlouhý život, zůstala mi na dně duše, a zdálo se mi vždy, že cosi mě nutí, abych ji zachoval. Jako by měla hlas ta vzpomínka a jako by mi šeptala, tiše sice, ale důrazně: Zapiš mě, neb nikdo snad mne nezachová budoucím a bez tebe zapadnu v nepamět. — A jedná se přece o dávnou zvěst z té drahé irské země tam za mořem, kam mysl moje

povždy bloudila a za kterou jsem se tak vroucně modlíval. Bože můj, je to hřích, že opakuji, co oči moje viděly a sluch můj slyšel? Je mnoho bludů v tom, co slyšel jsem, ó zajisté. Jak jinak? Vždyť je to ohlas z dávné doby, z doby, kde lid irský světla Kristova ještě neznal a po tmě klopotnou svou cestou hmatal! Povím vše, jak mi to tane na paměti, tak jak se mi vše tenkráte v mládí zjevilo, a světlo Tvoje, Bože můj, pronikne blud, a v budoucnosti bude lépe rozuměno tomu, co napíšu a čemu sám jsem nikdy jaksi rozuměti nemohl. Tak v jedno slito, je v tom blud a pravda! Co mě tak mocně vábí k těm starým podáním? Ozývá se ve mně snad dávná bardská krev? Však ani v tom by nebylo hříchu. Vždyť bardové byli přijati i tvými svatými, můj Pane, a zpívali slávu starých bohatýrů i v síních, kde jinak jen chvalozpěvy Tvoje zaznívaly. Přikročuji tedy k svému úkolu, bych vypravoval. Buď mi Bože, milostiv, dej abych věrně vzpomínal a věrně líčil vše, jak se to vskutku sluchu mému jevilo! —

Když ještě, velmi mlád, žil jsem v Magbile, v klášteře, jejž založil svatý Finnen a kde tenkráte opatem byl, stalo se, že jednou z rána tento světec nám bratrům pravil: „Pojďte se mnou. Vydáme se na pouť do odlehlé samoty, kam mě volá duch.“

Opásali jsme se bez odkladu a vydali se hned na cestu, šli jsme zpívajíce hlubokými lesy, mlčícími, soumrakými, kde, jak

se zdálo, nebyla posud lidská noha kráčela. Když řídl les, viděli jsme před sebou velikou pláň, chmurnou, porostlou vřesem, a uprostřed ní strměl vysoký, starý týn, a kolem něho omšený val, porostlý břízami, prorytý deštěm a drolící se věkem. Nebylo živé duše ani vidět, ani slyšet. Po nebi valily se mraky, a hejno havranů krákoralo příšerně. Ležel jakýsi závoj smutku na tom opuštěném lidském obydlí, zapadlém v lesích, zapomenutém od světa, prázdném, jak jsme myslili, a pustém. Bylo, jako by budova ta truchlila pro ty, kdož v ní kdysi bydlívali a jichž už nebylo. Šli jsme zamlklí plání, a když jsme přišli týnu blíže, pozorovali jsme, že brána vedoucí valem do vlastního hradu byla zavřena. Na prahu jejím bujně rostly kopřivy a bodláky, jimiž vítr klátil, však byla tím bejlím vyšlapána cesta, úzká jako stopa zvěře. Tedy zde přece někdo chodíval? Svatý náš opat pravil: „Nemýlím se zajisté. Sem vedl mě duch. Týn jest obydlen. Zaklepám na vrata."

Učinil tak. Zaduněla divně. Zdálo se, že by se rozdrolila pod pěstí příliš silně bušící, tak byla spuchřelá. Nad nimi na valu ukázal se člověk. Byl vysoké postavy, silné, neshrbené, ač jeho vlasy a vousy, sahající mu po pás, byly bílé jako sníh. Oči jeho byly temné a zádumčivé, tvář chmurná.

„Kdo jsi a koho hledáš?" tázal se kmet na valu, a hlas jeho duněl tak divně jako ta vrata.

„Jsem opat kláštera v Magbile," odpověděl svatý Finnen, „a hledám tebe."

„Není nic společného mezi mnou a tebou," odvětil stařec. „Proto brány své neotevru. Odejdi v pokoji!"

Zmizel s valu, bylo vzdalující se jeho krok chvíli slyšeti, pak bylo zase ticho. Jen havrani krákorali. Soumrak se už spouštěl na lesy, zdály se černé. Vítr tiše šeptal ve vřesu. Svatý Finnen vzdychl z hluboka a pravil: „Bude nám nocovati pod širým nebem. Toho mi líto není, ale líto je mi nevlídnosti toho muže. Zajisté, že srdce jeho těžké. Modleme se."

Po modlitbě položili jsme se do vřesu. Noc rychle padala na zasmušilou zemi. Usínaje viděl jsem pořád ještě chmuřící se na nás bránu. Nechtěl Hospodin, aby se stal zázrak, jak se udál se svatým Kolumbou, jenž navštíviv Braedusa, krále pohanských Piktů, také bránu hradu vzdorně zavřenou nalezl. Ale mocí jeho slova rozlítly se veřeje samy sebou. Zajisté svatý Finnen té milosti byl také hoden, ale nejspíše nebyli jsme jí hodni my ostatní.

Když vycházelo slunce, vstali jsme svěží. Byla neděle Páně. Postili jsme se celý den a trávili jsme celý ten boží svátek na modlitbách. Když se šeřil večer, ukázala se tvář starcova opět nad branou. Nebyla už nevlídná. „Přemohli jste mě," pravil nám kmet. „Odpusťte mi. Odvykl jsem lidem.

Hřešil jsem proti prastarému zvyku irskému, jemuž pohostinství vždy svaté bývalo. Vejděte v míru do domu a buďte vítáni."

Vedl nás do síně, zbudované z balvanů; byla jako sluj, šerá, chladná. Na kamenném krbu hořel oheň. Častoval nás kmet medem divokých včel, sušeným ovocem lesním a tvrdým ovesným chlebem. Mlčel po celou dobu, co jsme jedli, pohledl chvílemi na nás, ale jinak díval se stále snivě do záře řeřavého uhlí na krbu. Odpočívali jsme po jídle a po modlitbě díků vzdání, ale když vycházely hvězdy, které otvorem pro kouř nad krbem viděti bylo, pravil kmet: „Opate, jdi v míru a v pokoji! Dík za tvoji návštěvu. Přijdu brzy za tebou do kláštera."

Usmál se svatý Finnen, podal mu ruku řka: „Přijmi díky svých hostí. Budeš vítán u nás jmenem Páně."

Kmet nás vyprovázel, ukázal nám cestu kratší než ta, kterou jsme byli přišli. Ukázal nám hvězdu, která nám udávala směr k našemu domu, jasnou a bílou; i dorazili jsme do kláštera, než minula úplně noc.

Za dva dni vyplnil podivný stařec svůj slib, přišel k našemu opatu návštěvou. Ukazoval mu svatý Finnen celý klášter náš, sad, štěpnici, kostel a hřbitov. Host náš byl mlčeliv, ale jasné tváře. Činil na nás dojem docela zvláštní, byl jako z jiného, dávného pokolení. Byl tak veliké, bohatýrské postavy, že se nám zdál obrem. Naše celly, náš ko-

stel, mladé naše stromy, to vše zdálo se tak malé proti němu. Vzpomněl jsem si mimoděk na otce našeho, spasitele Irska, na svatého Patrika, jak jednou na své apoštolské cestě přišel na velikou pláň, kde z vřesu ohromná kamenná mohyla trčela, dlouhá prý třicet stop. Učedníci svatého Patrika zvolali: „Což je možno, že žili kdy lidé takových rozměrů?“ „Uvidíte!“ řekl světec. Udělal znamení kříže nad mohylou. Ihned se pohnuly balvany a z rozstouplé země pozvedl se pohřbený tam olbřim. Poohledl se kolem, dýchal silně, zdálo se, že pije slunný vzduch, pak obrátil se k světci a zvolal: „Blahořečen buď, kdo mi odňal tu nesmírnou tíž!“ Poklekl před apoštolem Erinu, zaplakal a pravil: „Strádal jsem tak těžce! Smím nyní s tebou býti?“ Usmál se svatý a odvětil: „Nikoli, příteli! Utíkali by lidé před námi, kdyby tě zahledli, a nesmím lidí od sebe plašiti. Důležitější než se mnou býti jest věřiti v Boha, jenž tě vzkřísil. Věř, a nebudeš už trpěti! Věř, a budeš s Kristem samým!“ — „Věřím!“ zvolal olbřim nadšeně, vřele s plným přesvědčením. — „Přijmi tedy svatý křest jmenem nejsvětější Trojice!“ odvětil světec. Byli nedaleko řeky, svatý Patrik potopil obra třikráte v hlubokou tůň. Po té se položil olbřim zase v svůj hrob. Usínal se sladkým úsměvem, a duše jeho se zatím nesla do ráje.

Nuže, toho olbřima mi připamatoval podivný kmet. Při obědě pravil náš opat svému

hosti, sedícímu za stolem, tak nízkým pro jeho postavu: „Mnoho zajisté chováš v paměti své. Nebylo by ti libo, vypravovati nám o dobách dávno minulých?"

Mlčel kmet dlouho v zamyšlení a pak odvětil: „Chtěl bych vám vypravovat o věcech, o nichž jste nikdy neslyšeli. A proto jsem vlastně přišel. Ale zde je mi úzko. Jako by u vás vzduchu nebylo. V mých samotách, kde vítr burácí po pláni bez mezí a staré lesy kolíbá a kde obzor je jako moře bez břehů, tam duch můj má křídla a slovo peruti: přijď za mnou na můj týn. Ty a bratři tvoji. Tam budu vám vypravovat."

Opat slíbil, a za týden šli jsme opět lesy k starci návštěvou. Tentokráte čekala nás brána už otevřena dokořán. U vchodu domu stál starý buk. Pod zelenou jeho klenbou sloužil náš opat tichou mši svatou. Potom zapěli jsme hymnu, složenou svatým Mugintem ku poctě svatého Patrika. Zvuky její dojaly našeho hostitele hluboce. „Zajisté," pravil, „radovalo by se srdce svatého ochránce Erinu, kdyby tu píseň slyšel."

„Raduje se zajisté," odpověděl náš opat. „Myslím, že ji slyší v ráji. Vždyť se stalo, že v klášteře svatého Kolmana touž píseň kdysi třikráte po sobě zapěli, a hle! světlý stín svatého Patrika zjevil se mezi bratry, ač ho nikdo krom svatého Kolmana neviděl. Žehnal bratrům. Tu ozval se hlas jistého hosta světského právě přítomného. Všetečně

pravil: „Což jiné písně neznáte, že tu jednu stále opakujete?“ Když tak pravil, zmizel stín světcův, zaplašen tou suchou nesrdečností. Venku však, pod planoucími hvězdami slavné noci, ozvala se znova píseň svatoladně, sladce, duchovně. Zpívali ji andělé. Kajicně klesl tu všetečník na kolena a zaplakal.“ — Tak vypravoval opat. „Jak zázračný byl to zjev, jak veliký a vznešený, ten svatý Patrik,“ řekl pak po chvíli mlčení náš hostitel. „Zdá se mi, že jej stále ještě vidím, jako tenkráte, když jsem jej poprvé spatřil! Stál vysoký, proti jasnému nebi, žehnající ruce měl do výše vzneseny a byl celý v záři jako hvězdné! Jak mnoho minulo už let od toho dne, jak mnoho let!“

Slova tato nás naplnila velkým podivením. Opat náš zvolal: „Blouzníš? Což mohl by dnes ještě někdo býti živ, kdo našemu svatému patřil tváří v tvář?“

„Neblouzním,“ řekl klidně náš hostitel. „Viděl jsem svatého Patrika tváří v tvář, a byl jsem tenkráte už stár.“

Mluvil tak pevně a přesvědčivě, že jsme neuvěřiti ani nemohli.

„Kdo jsi,“ tázal se opat, „že Bůh ti dal tak dlouhý věk, jako některému z arciotců?“

Kmet vstal. Kynul nám mlčky, bychom za ním šli. Mlčky jsme poslechli. Šli jsme dlouho plání, až jsme přišli k vrchu, který se mírně, nestrmě výšil z roviny. S jeho chlumu byl široký rozhled. Viděli jsme přes

11*

lesy daleko, daleko, až kde nebesklon a země se potkávaly v mlze neurčita. Vítr vanul tiše, ptáci zpívali, slunce sladce hřálo, lehká oblaka táhla pomalu blankytem. Z lesů padaly stíny a nesla se vůně. Bylo tak snivě, vážně, slavnostně na tom místě, že nám bylo všem jako v modlitbě. Velká láska k zemi i k nebi a k jejich stvořiteli nás plnila jako posvátnou hudbou. Tepna úchvatu bila nám mocně v duši. Náš hostitel usedl na omšený balvan, ležící ve vysokém kapradí. Převyšoval nás tak o dvě hlavy. Usedli jsme kolem něho a čekali trpělivě jeho slov. Zraky jeho bloudily v dáli, hleděl na lesy a na oblaka. Náhle promluvil, tak jako by teď teprve chtěl odpovídati na opatovu otázku: Kdo jsi?

Pravil: „Narodil jsem se v této krajině a jméno moje jest Tuan, syn Kairilův. Zdědil jsem tuto samotu po svém otci. Ale byla doba, kdy jsem se nazýval syn Starnův, jehož otec byl Séra, jenž byl zároveň otec Partholona, prvního tvora v lidské podobě, který nohou vkročil na Erin, ostrov prázdný do té doby od počátku, co se vynořil zelený z tůní prasvětských vod.“

Hleděli jsme na Tuana s úžasem. Bylo nám horečně záhadno. Tuan však byl kliden, vida naše podivení řekl pouze: „Zbyl jsem jediný svědek dějů pradávných. Zvěst o nich zemřela by se mnou. Proto chci vám vypravovat, byste svědky byli po mně vy. Milujete irskou zemi. Chovejte tedy s láskou

ohlas z dávných, zapadlých věků věrně v paměti."

Hluboce dojat odpověděl mu náš opat, svatý Finnen: „Bůh je všemohoucí, a líbilo-li se mu v tobě zachovati svědka dávných věků, nesluší mně, bych pochyboval. Vypravuj tedy, a zachováme, dá-li Pán, tvá slova pokolením budoucím."

Zazářil Tuan, a tvář jeho byla jako tvář proroka. Duch jej zachvátil. Vzpřímil hlavu, a co mu nyní se rtů plynulo, bylo více táhlé písni slavně se vlnících rythmů než pouhému vypravování podobno. Hlas jeho se nesl mohutně širým prostorem a poutal nás stoupaje a padaje zvláštním kouzlem. Tento však byl asi smysl a obsah podivného Tuanova zpěvu na chlumě vrchu: „Věkové dávní, zapadli jste jako hudba, která dozněla! Ale vane duch váš z mohyl minulosti jako vítr, nesoucí se od kolíbavého moře k slunným, travou porostlým vrchů, na jejichž chlumu osamělý šelestí strom. Tak stojím i já na vrcholcích minulých dob. Pradávné vzpomínky linou v paměť mou jak proudy mocných vod. Tři plemena viděl jsem žíti na nivách erinských, než plemeno dnes zde žijící k břehům těmto připlulo, tři plemena znal jsem zde, od nichž nepochází dnešní lid irský, tři plemena viděl jsem zde kvésti i hynouti. A ještě lid jeden, ve třech proudech zjevil se zde, jak mračno tažných ptáků, a zmizel.

První bylo plémě Partholonovo, z něhož jsem pocházel původně sám. Druhé Nemedovo a třetí lid synů z bohyně Dány. Tažní ti ptáci pak byli: lid Bolgův a Domnův a ti, kteří zvali se Galioin. Dbejte mých slov vy, kteří posloucháte, a chovejte je v paměti své, neboť mluví k vám svědek! Nikdo po mně vám by pověděti nemohl, co rty moje teď vám svěřují...

Za mořem, za nedozírným sklonem nebes je nesmírný kraj, rovina kvetoucí: sídlo jest to mrtvých. Ti, co těla svá nechají v mohylách země, ti, co v nich leží bez dechu a světla a žití, najdou nové opět tělo v kraji tom krásném za mořem, v kraji tom tajemném, kde znova žijí pod vládou mocného krále mrtvých. Tam vracejí se lidé, a proto jest jim ten kraj krajem slíbeným. Ale než byli lidé, vysílala krajina tajemná syny své sem na zemi, obydlenou nyní lidmi. Partholon a jeho družina odtamtud plula. Byli to bohové, a první oni přišli sem na prázdný ještě erinský břeh, na prázdnou erinskou nivu. Tiše plul Partholon mořem. Druhů měl dvacet a čtyři, a každý z nich měl svou ženu. Ráda nesla voda koráb jejich, a úsměvem je uvítal tento ostrov. Kouřily se lesy, pěnily se řeky v rozradostněném toku, zářila modře jezera, kvetly samoty. Tak ostrov slavnostně uvítal plavce. Zabral Partholon zelený ostrov. Dvacet čtyři muži a ženy z dálných luhů zabrali mlčící Erin. Jeden z těch mužů byl otec můj,

Starn, byl vlastní Partholonův bratr. Miloval jej a proto s ním plul — ale hrůzu měl z činu, jenžto lpěl na rukou Partholonových a kletbou ho stíhal. Ne dobrovolně odešel Partholon z kraje za mořem. Vina jeho jej vyhnala . . .

Dlouhý plynul věk, plémě Partholonovo kvetlo a rostlo. Bylo nás pět tisíc mužů — tu náhle nadešel strašný den. Nevěděli jsme posud, co je smrt. Žili jsme bez myšlenky, klidně a líně život stromů a trav. Tu, tiše jako stín, přišla nám zkáza. Pojednou zavál širokou nivou dech smrti a zkázy. Padalo plémě Partholonovo jako skácený les. Sedmkráte zašlo slunce a sedmkráte vyšlo, a když po sedmé se vynořilo z mlh, byl Erin prázdný. Celé plémě Partholonovo leželo mrtvo, na lukách, v lesích, na břehu vod, v soumraku slují! Jeden zůstal jen svědek hrozné té zkázy, jediný ze všech zůstal živ. Byl jsem to já, jenž s vámi mluví. Vězte, nezahynulo plémě Partholonovo slepou náhodou. Trest je stihl, trest hrozný za hroznější čin: bylť Partholon vrahem svého otce i své matky! Proto byl poražen smrtí, on i ti, kteří k němu se přidali, i pokolení, jež z nich pošla. Já jediný zůstal! Snad proto, aby byl svědek! — Zůstal jsem sám, sám, jen s velkou svou hrůzou. Zmocnila se mne úzkost nevýslovná. Býti na světě sám! Vlekl jsem se od týnu k týnu, hledal jsem v lesích, na břehu moře, v horách, všude, nezbyl-li přece někde tvor

mně podobný. A všude nalezl jsem jen mrtvoly, nepohřbené, lup šelem a ptáků! Skrýval jsem se nyní opatrně v slujích a houštinách, neboť vlci začínali mě stíhati, a na obranu nemohl jsem mysliti. Od zahynutí svých soudruhů začal jsem totiž rychle stárnouti a slábnouti, tělo moje hynulo, bolesti mě pojaly jako do spárů. Cítil jsem teď, že jsem žil po dlouhé věky, a byl jsem sešlý nad míru. Konečně jsem už nemohl choditi. Ležel jsem na prahu hluboké sluje vedle potoka a vlekl jsem se v noci v její černý stín, by mne nenapadla divá zvěř. Když slunce zase vycházelo, vlekl jsem se vždy zpět k světlu a napil se z potoka, to byl nápoj můj i pokrm zároveň.

Jednoho rána hleděl jsem v dál bez záměru, tupě. Tu, ejhle, viděl jsem na moři temné koráby, houpaly se těžce na vlnách. Dle směru viděl jsem, že plují od břehu luzné pláně, kde bydlí stíny, od břehů těch, odkud byl připlul Partholon! Den byl jasný, a můj téměř již shasínající zrak byl náhle bystrý jako nikdy: poznal jsem, kdo to plul k Erinu! Měl otec můj bratra, a ten, jenž na přídě prvního korábu stál, byl jeho syn! Byl to Nemed, silný bohatýr. Chtěl jsem jméno jeho volati, ale hlas uvázl mi v hrdle. Zahledl jsem obraz svůj v hladině potoka. Vlasy moje byly tak dlouhé, že metly za mnou prach, nehty moje byly jako spáry dravce, byl jsem nahý, šedivý jako mech lesní na

stromech, bídný, sešlý, hnusný. Padl jsem na tvář a svíjel se náhlou bolestí ve všech údech. Vlekl jsem se do sluje. Vítal jsem smrt. Ulehl jsem jako do hrobu, nechtěl jsem, aby mě čícoli zrak ještě zahledl. Zavřel jsem oči a čekaje na smrt ponořil jsem se v tvrdý, hluboký spánek. — S vycházejícím sluncem opět jsem se probudil. Srdce moje zachvělo se radostí, neboť byl jsem mlád a silen, cítil jsem to ve všech údech zázrakem. Ale jaký div! Tělo moje sešlé bylo zmizelo a žil jsem v těle — bujného jelena. Vyskočil jsem, tak hrd, tak šťasten! Hlas můj vyrazil výkřik radosti, byl lidský, dar mluvy byl mi ponechán! Hleděl jsem na sebe na hladině potoka, pak zvedl jsem hlavu, obrátil zraky k slunci a zapěl jsem nadšenou píseň. Vítal jsem příchod Nemedův na Erin. Pyšně jsem zpíval o tom, jak nebojím se síly nově příchozích mocných bohatýrů. Sám byl jsem opět bohatýrem, nebyl jsem beze zbraně, neboť parohy na jelení mé hlavě byly mohutné. Měl jsem vidinu mnohých bojů a vítězství a byl jsem bujnou radostí opojen. Před chvílí ještě byl jsem stár a sláb a nyní — ó rozkoš nevýslovná — bouřily všechny moje tepny silou divokou! . . .

Ale slyšte nyní slovo o Nemedovi. Pravil jsem vám, že jsem jej viděl na přídě korábu, viděl jsem jej též přistáti k irskému břehu. To však dálo se po dlouhém zmítání na nesmírných vodách, po bouři a vichru. Mnohý

koráb byl rozkotán a mnoho zahynulo plavců. Nemed sám vystoupil pak konečně na břeh, ale jen se zbytkem své družiny. Jak byli tou dobou slábi a bledi, trpíce žízní a hladem! Ale země irská jim byla přízniva, byla jim hned matkou vlídnou a dobrou, krásné její nivy a luhy a lesy se poddaly s úsměvem příchozím. Brzy byl z těch ubohých plavců národ mocný a silný. Zkvétal v Erinu. Mír vládl ostrovem; ale Nemed, ač na vrcholku štěstí a moci, tušil blížícího se nepřítele a stavěl tedy dvě silné tvrze. Nepřátelská síla, kterou tušil, byla příšerná. Ti nepřátelé byli Fomórové. Tážete se, jaký to lid? Vězte tedy. Jsou Fomóři zlobozi mocní a hrozní. Jsou to božstva smrti a noci a bouře. Jsou to olbřimové a mnozí z nich nestvůrní. Někteří mají pouze jednu ruku, jiní zase jen jednu nohu, a většina jich má hlavu kozí. Jsou bohové noci starší než bohové světla, neboť starší jest smrt než život, starší je noc než den, starší je zlo než dobro! Ze smrti rodí se život, z noci pochází den. Vznik Fomórů je tak starý, jako vznik světa, temného ještě, před prvním dnem. Vládkyně noci jim přeje, bledá luna, bohyně nosící zlaté rohy, panující temným modrem nočního nebe. Jak ona, ozdobuje většina Fomórů, nočních těch bohů, čela svá tuřími neb kozími rohy.

S těmi příšerami tušil tedy Nemed, že nastane mu veliký boj. Proti nim stavěl své tvrze. Na vrších stavěl je, kolem nichž krou-

žily větry, u jejichž pat se šířilo mlčelivé údolí stinné. Tou dobou přišli k němu čtyři synové neznámé dálky. Nabízeli práci svých rukou. Přijal je Nemed, a za jediný den vykopali kolem tvrzí hluboký příkop. To byla práce sta lidí. Lekl se Nemed. Chmuřila se mysl jeho zlým tušením. Uhodl v cizincích Fomóry. Nepřišli jako špehové? a nebylo jim snadno tak zázračně ničiti, jak zázračně stavěli? Vlákal je v soumrakou síň. Tam zabil je zrádně. Byl jsem na louce v údolí, jelen podobou. Slyšel jsem tlumené jich výkřiky, smrtelný zápas. V temném závoji svém se spouštěla chmurná noc. Duše moje byla smutná. Zdálo se mi, že smrt se vznáší nad širou zemí. Prchal jsem do lesa pod strmící duby . . .

Měli Fomórové uprostřed divokých proudů moře křišťálnou, ohromnou věž, stojící na strmé skále. Odtamtud pluly nyní nesčetné roje k erinským břehům. Obřímé bitvy, tři za sebou, nastaly Nemedovi a jeho lidu. Vyšel z nich jako vítěz. Ale smrt byla přikvačila na Erin, ač byli Fomórové zaplašeni. Záhubně dýchala na irské nivy. Nemedovi uvadlo srdce, byl tajně chor, on i jeho druzi. Padali a mřeli jako morem dotknuti. Smutek zavládl po celém ostrově. Potomci padlých byli slábi a podlehli brzy novému návalu Fomórů. Jařmo podrobení vloženo na šíji potomků Nemedových. Divokým smíchem jásali Fomórové. V čele těch příšer stáli dva vládci: Mork

jeden se nazýval, Konan druhý. Věž Konanova, ona křišťálná věž uprostřed moře, byla hlavním sídlem Fomórské moci a hrůzy. Odtamtud vládl Konan těžkou rukou a doháněl k zoufalství potomky Nemedovy. Děsuplnou uložil nešťastným daň: žádal ročně dvě třetiny dětí jejich novorozených. Rozhodli se Nemedovci k zoufalé vzpouře. Nesmírný voj vrhl se k věži křišťálové. Vůdcové vojsk připluli pod samou věž Konanovu a žádali buď odvolání krvavé daně nebo boj. Čekali na odpověď. Viděli Fomóry, stojící na průhledných hradbách, ale žádané odpovědi nenesl kvílící vítr jim zpět. Mluva stínů nedojde zemského sluchu. Hrůza šla z toho pustého mlčení. Hnali nyní Nemedovci útokem na věž. Děsný byl ten veliký boj pod věží bohů smrti a noci. Zahynul Konan. Skolil jej veliký bohatýr Fergus. Jásali Nemedovci. V tom přikvačil Mork, Konanův druh. Na temném plul korábu. Stál tam jako na skále, kolíbané mořem. Pohled jeho budil hrůzu. Temno bylo v jeho zraku. Kštice jeho, dlouhá, černá jak peruť havrana, lítala po řvoucí vichřici, jež pěnila a bičovala rozvzteklené moře. Meč v jeho rukou podobal se blesku. Strašně mstil Konana. Vyrval vítězům vítězství. Prchali v divokém strachu. Nastala neslýchaná seč, seč u věže Konanovy, kde Fomórové pobili skoro celé pokolení Nemedovo. Jen třicet Nemedovců zbylo. Ti vrhli se na koráb a prchali v širé moře, kde našli svůj hrob.

Tak vrátili se tedy Nemed, druzi jeho a potomci jich zpět na pláň rajskou, do kraje stínů, odkud byli vypluli k irským břehům, vrátili se do tajemné té dáli, kam dle pevného zákona osudu nikdo vniknouti nemůže, leč když ztratil zde život a dech! Vrátili se v tajemná ta místa, kde všechno vzniká a kam všecko se vrací, v poslední útulek živých!

Prázdný byl opět Erin a mlčení dlelo na jeho nivách! Na travnatém vrchu, na strmící skále, sám, sám jsem stál s vědomím toho, co se bylo událo. Smutek se zmocňoval mé duše jako noc, a opět jsem cítil, jak jsem stár a sláb, jak sešlo věkem to mé jelení tělo. Tma byla v obydlí Nemedovců, žádný oheň na krbu nevysílal svou útulnou zář v mlčelivý kraj! Bodlák rostl na prazích těch obydlí a vítr stlal stříbrný chmýr jeho vůkol. Podzim se chmurně kladl na vrchy a lesy, a temná byla tvář jezera proti barnavému nebi. Lehl jsem na zemi, na chladnou a syrou, sen, jako hustnoucí tma, obestíral moje smysly. V noci, co jsem spal, stala se se mnou nová tajemná proměna. Mraky pominuly a jitro se vracelo radostné, a s ním byla mi vrácena radost mládí. Nové, silné a juné tělo bylo znova duchu mému útulkem! Bylo to tělo divokého kance. Zajásal jsem a zapěl radostnou píseň. „Buď vítáno, mládí," zpíval jsem hlasem svým lidským, „buď vítána, bujará sílo! Žiju co král nesmírných stád! Jsem divokou zvěří, já, jenž jsem býval

mezi prvními v radě mocně panujícího Partholona! Zůstala mi však paměť všeho, čehož jsem svědkem byl! Má duše je plna vzpomínek zapadlých věků! Býval jsem první v radě těch, kteří soudili skutky v rodě Partholonově! Hlas můj, jak býval ladný a plný, když jsem zapěl rozsudek, dle dávného zvyku! Zpěv můj budíval obdiv krásných žen i silných mužů! Na pozlaceném voze stával jsem pyšný! Soulad a síla byla v každém kroku, v každém pohybu těla! Tvář moje byla krásná, jak hlas můj byl ladný, chůze moje byla pevná a rychlá a souměrná jak sloka mých písní! A dnes, hle, jsem proměněn v divou zvěř! Ale jásám radostí, neboť jsem mlád, jsem silen a duch můj jest jarý! Jsem králem divokých stád, bloudících v doubravách irských! Buď zdraveno, mládí, buď zdravena sílo!"
Tak zapěl jsem, šťasten! Jal jsem se bloudit širou irskou zemí, blažen ve své síle a ve své volnosti.

Minula léta a léta, a na Erinu nebylo změny. Avšak jednou viděl jsem s hory, od kraje mrákotně hlubokého lesa na moři hemžení korábů. Modrými vrchy vzedmutých vod plulo trojí loďstvo. Vizte, pět králů plulo tak z neznámé, daleké země a vedli tři národy. Nepluli ze země stínů, byli to lidé, ne bozi. Byl to lid Bolgův, lid Domnův a lid, jenž zval se Galioin. A králové, kteří je vedli, byli bratři. Rozdělili Erin mezi sebou, a jeden z bratrů byl zvolen králem vrchním celého

ostrova. Byl to král Sláne. Tak tedy přišli lidé smrtelní poprvé do Irska, ale nebyl jim přisouzen Erin. Lid Bolgův a Domnův a lid Galioin nebyl hoden krásné té země, všickni byli zrádci, byli hamižní a nepřátelé hudby, a bohy byli jim Fomórové. Lid nehodný předcházel takto plemeno lepší to, jež drží Erin nyní a držeti bude do konce věků. Bylo to nehodné plémě předchůdcem plemene lepšího jak bohové noci a smrti jsou starší než bohové světla a dobra, jako smrt byla dříve než život a tma dříve než den! Přece však zrodil se tomu lidu časem král dobrý, by jim vládl šťastných deset let. Po celou tu dobu nebylo bouřky na nebi irském, nebylo deště, jen rosa padala sladce. Nebylo války, a spory zladili smírcové. Kopí a meče zmizely. Král onen jmenoval se Eochaid a žena jeho Taltiu. Přijala královna Taltiu syna, byla mu věrnou pěstounkou, dobrou matkou. Jmeno jeho bylo Lug. Byl z rodu světlých bohů, otec jeho byl z lidu synů bohyně Dány. O světlých těch bozích poslyšte slovo! Však dříve vězte, jaká opět se mnou se udála změna. Věk dlouhý zhubil a zmařil kančí mé tělo, byl jsem opět sláb a smuten. Žil jsem jen už v temnotách podzemních slují a plížil se jen zřídka na slunce, na pustou skálu. Zmocnila se mne touha uvidět dům, kde jsem původně žil se svým otcem. Našel jsem cestu tam, ač byla zarostla lesem. Dům byl už rozpadlý, kupa omšených balvanů.

Tam ulehl jsem znaven, ležel jsem dva dni tak bez pokrmu, bez nápoje. Omdlel jsem slabostí, a spánek, hluboký jako smrt, obestřel mou pamět a všechnu mysl. Když jsem se probudil — ó, nesmírné štěstí! Byl jsem opět mlád a silen jako nikdy! Žil jsem v těle orla! Bleskem nesl jsem se v blankytnou výši a napájel sluncem! Těkal jsem nesmírným prostorem, zpit volností a světlem! Plul jsem s oblaky vysoko nad vrcholky lesů a skal a pyšně hlavy k nebi vznášejících hor a vyléval jsem svou jásavou, vítěznou píseň s výše na nivy a hory a moře! Žil jsem v blankytu nebes, nebrodil se již kančím tělem v hlubokých blátech, černých a smutných! Bylo mi, jako bych byl některý ze samých bohů!

V té nesmírné radosti plynul mi věk. A během toho věku stalo se, že, ejhle! jednoho dne jsem spatřil oblak, nesmírný, docela jiný, než oblaka obyčejně plující nebem. Byl to oblak kouzelnou mocí povstalý, a v proudění jeho mlh kryli se bozi, kryl se četný lid, lid pocházející ze synů bohyně Dány, bohyně dobré. Lehce spouštěl se ten nesmírný oblak na irskou zem, na velkou pláň v sousedství sídel lidu Bolgova. S podivem dívali se Bolgovci na zázračnou mlhu, která se nerozplývala dlouho, dlouho a spíše co den se jim zdála hustší. Ale konečně prchala mlha, a div! na pláni dříve prázdné trčely nyní týny, vysoké a pevné, a na jejich valech

stáli ozbrojeni bohové světla. Vyslali posly své ostrovem a hlásili se jako pánové Irska. Bozi ti světla byli krásní a skvělí, bozi ti života měli hlubokou vědu, od nich pochází všechno vědění druidů a umění pěvců. Tak dokonalého plemene nebyla posud nesla zelená niva erinská. Úžas se zmocnil lidu Bolgova, Domnova a těch, již se zvali Galioin. Velkým hlasem volali k nebi nad násilím, které se jim dělo. Však pokolení synů bohyně Dány bylo smírné. Netoužili po tvrdé vládě a nazývali se vládci Erinu jen vědomím své duchovní převahy. Smluvili se s králi vládnoucími a uznali nadvládu vrchního krále v zemi, sedícího v Táře, na posvátném erinském vyšehradě. Jméno toho krále bylo Bress. Běda králi, který lže, a Bress nemluvil nikdy pravdu. Jakmile jej lid synů bohyně Dány uznal za svrchovaného krále, zapomněl slibu a těžkou rukou začal trýzniti ty, kteří ho byli uznali a s nimiž vešel v pevné smlouvy. Temný ve své duši byl Bress, jako mrak zimní, jenž zasmušuje hluboké lesy. Temný byl a tvrdý, ač slabý. Nikdy ve vysoko klenuté síni v Táře nezazněl zpěv, na tváři Bressově nikdy nesvítil úsměv. Utlačováni zvedli synové bohyně Dány pyšné své hlavy, aby setřásli jařmo. Pozvedli zbraň, a jako sketa utekl král Bress ze svého vyšehradu. Do Táry vešel vítězoslavně král Nuada, král lidu bohyně Dány. Hudba zazněla vysokou síní, a světlo se rozlilo po pláni zvané Brega. V souladu s hudbou

zašuměly lesy a větrové zpívali kolem hrdého králova týnu. Bress utekl se zatím k Fomórům, kterým se klaněl. Těm vládl král Balor, král hrůzoplného oka. Měl Balor podobu bohatýra, ale měl oko uprostřed čela, tím zíral, jak zírají lidé, oko druhé však, hrůzyplné, strachuplodné, měl v zadu v hlavě. Bylo vždy zavřeno, neboť pohled jeho znamenal náhlou smrt toho, na nějž bleskem zazářil. Jediným pohledem tím skolil Balor každého soka.

Balor sebral lid svůj i lid Domnův a Bolgův, i valila se jak rozbouřené moře celá ta nesvatá síla proti Táře. Mocný byl Balor. ale mocnější než každý je nezdolný osud. Měl Balor jediné dítě, dceru, krásnou a světlou jako svítání jarní, a pravil jednou Balorovi slavný, starý druid: „Je psáno, že nezahyneš nikdy, nezahyneš-li poražen vlastním svým vnukem.“ Zasmál se hrozný Balor a pravil: „Nezahynu tedy nikdy, neboť nikdy mít nebudu vnuka!“ — Vystavěl Balor pevnou věž, vysokou, nedobytnou na vysoké skále, strmící z pěny bouřného moře. Tam zavřel na vždy Ethniu, své jediné dítě. Dvanáct žen hlídalo pevně zavřená vrata a k věčnému vězení odsouzenou dívku. Na věži stanula Ethniu a žalovala smutně moři i nebi svůj osud. Viděla svět jen z daleka, jen mlhou. Volání ptáků přicházelo k ní jen jekotem divokých vln, tříštících se u paty té skály, na níž strměla věž. Jen mlhami vídívala vzdálené koráby,

jak pyšně po širém moři pluly. Bílé labutě sedaly někdy unaveny na její věž, i vzkazovala po nich dívka stero pozdravů zelené nivě irské. Ptáci, veslující blankytem a oblakové plynoucí po větru byli jediní její druzi. Jednou nesl se na lehkém mraku nebem Dagdé, jeden ze synů bohyně Dány. Uviděl dívku, slyšel její truchlivý zpěv a zahořel láskou. Snesl se na skálu a čekal, až vzešly hvězdy. Tu uspal kouzelným spánkem těch dvanáct přísných strážkyň věže, otevřel kouzelným slovem kovovou bránu a vnikl v komnatu luzné Ethniu. Zachvělo se srdce její, spojila se s krásným bohem v plamenech lásky. Tak porodila Ethniu syna, jejž nazvala Lug. Zuřivý Balor kázal dítě vrhnouti do moře, avšak Dagdé zachránil svého syna. Donesl Luga ke královně Taltiu, ženě krále Eochaida, vládnoucího lidu Bolgovu. Tam vyrostl Lug a věděl, že otec jeho jest Dagdé, slavný pěvec v lidu bohyně Dány. Matka jeho však Ethniu zůstala ve věži, kde lkala a žalovala, a Lug slýchal ve snách ohlas jejích smutných vzdechů.

Spal kdysi pod zeleným dubem v zářící své zbroji. Šelest větru byl v listech, ale šelestem tím slyšel Lug tichý hlas řkoucí: „Spíš klidně, když hroty tisíce mečů se brousí na hruď tvého otce? Nevnikla hořká žaloba tvé matky nikdy v tvou duši? Což marně tu truchlou zvěst o svém zmařeném žití ti vlívala v sluch, když v nocech plných slz

12*

se prsty její chvěly ve strunách stenající harfy? Kde tvoje místo? Zde či ve vysoké Táře?" Vyskočil Lug. Divě hleděl kolem sebe, vichr hor mu rval temné kštice, i zdálo se, že mu dodává křídel. Bystrým krokem prchal Lug z hradu krále Eochaida a spěchal, kde královské hrdé sídlo, Tára, se nořilo z doubrav. U brány stál strážce a zvolal na Luga: „Kdo jsi?" — „Pusť mě do hradu!" odvětil hrdě Lug. „Jsem bohatýr, přišel jsem bojovat v řadách vašich." Odvětil nedůvěřivý strážce: „Není nám tebe třeba. U nás bohatýrů tolik, co na nebi hvězd." Zachmuřil se Lug a pravil: „Jsem harfnéř. Struny moje působí divy!" — „U nás je Dagdé," odvětil strážce, „vedle něho všechna pěvecká sláva bledne!" — „Jsem kouzelník!" zvolal Lug a strážce mu pravil: „Ve vysoké síni v Táře jsou druidové. Kdo mocnější jich?" — „Nuž, tedy věz," zvolal bohatýr, „že Dagdé můj otec a že jméno moje Lug!" — Tu otevřela se s rachotem brána a hrdě a klidně vešel Lug a byl přivítán králem Nuadou. —

Nesmírná pláň, jejíž jméno jest Tured, byla místem, kde nesčíslné se srazily voje, řady bohů světlých a Fomórů spojených s lidem Bolgovým, Domnovým a s plemenem Galioin. Třikráte řítilo se slunce v hučící moře, třikráte se vynořilo opět, než byla skončena hrůzyplná ta seč na pláni Turedské. Balor, jehož pouhé jméno šířilo zmatek a postrach, stál temný jako skála, čněl nad

veškerým vojskem, a hrůzoplodné jeho oko šlehalo blesky a kácelo bohatýry na všechny strany. V den první hned řítil se Nuad k Balorovi bez bázně a hrůzy, ale ti, co stáli kolem Balora, byli hbití a bdělí, a jeden z nich usekl Nuadovi ruku po loket. Nuada vykřikl temně, když meč a ruka jeho zároveň k zemi padly. Nesli jej za vrch, a tam lékař a druid, moudrý Dian-Sech a kovář spěže Kréide se ujali krále, Dian-Sech jej hojil rychle travami, a mezi tím ukoval Kréide králi stříbrnou ruku, dokonalou a silnou a pružnou, tak že jí tak lehce vládl, jak tou, kterou byl v boji ztratil. Netrpěliv řítil se opět v krvavou seč. Setkal se s Balorem. Otevřel Balor mlčky své strašné oko, temné jak noc, z toho vyřítil se náhlý blesk, rudý a hrozný, tak že všecko kolem zsinalo, pohled zasáhl Nuada, a král klesl bez dechu k zemi. Zaduněla pláň Tured, mrtev byl Nuada, jejž králem se stříbrnou rukou zovou. Výkřik smutku a bolesti letěl třikráte k nebi a třikráte jej opakovaly lesy a vzdálené hory temnou svou ozvěnou. Lid bohyně Dány ztrácel odvahu, couval. Tu však povstal mstitel králi Nuadovi. Lug zpitý pomstou řítil se jako liják z temného nebe na Balora krále. Vyzýval jej urážlivými slovy k boji. Balor se usmál. Ale náhle se zasmušil. Zachvěl se zlým tušením, jako by jej ovál chladný vítr, dýchající smrt. Pomalu otvíral těžké víčko svého zkázonosného zraku, by

zabil pohledem Luga. Pomalu zvedal víčko, slabost jakási jej schvátila jako nemoc. Ale Lug byl bystrý jako horská řeka. Hbitě a silně zatočil prakem, velký kámen zasvištěl vzduchem, zahřměl o lebku Balorovu a roztříštil ji. Krvavý proud zalil uhrančivé, strachoplodné oko Balorovo, dříve než úplně pozvedl víčko ke zkáze Luga, syna své dcery. Zaduněla podruhé pláň Turedská ohromným pádem. Zabit ležel Balor, splněna byla odvěká jeho sudba!

Zavyli Fomórové jako stádo divokých vlků a prchali z boje, vlekouce s sebou tělo mrtvého Balora krvavým prachem. Ogmé, bohatýr z lidu synů bohyně Dány, vyrval prchajícím olbřimý meč Balorův. Vytrhl meč z pochvy, zablýskl jak osudná vlasatice, byl celý zarudlý krví. Utřel Ogmé vražednou čepel. Tu jal se meč dunícím hlasem zpívati, jal se zpívati o činech krvavých, jichž v rukou Balora krále býval nástrojem mocným. V obdivu naslouchali bohatýrové rachotícím slovům o divokých skutcích. Avšak pod šumícím dubem střehli tři hrdinové mohutnou harfu Dagdéovu. Zajati zpěvem hrozného meče, nedbali strážcové harfy. Tu vrhli se prchající Fomórové na ně a vyrvali jim božský ten pramen kouzelných zvuků. Bystře jak vichr prchali Fomórové s velkou tou kořistí. Zazněl bolestný výkřik Dagdéův. Jako orlové hnali se Dagdé, Ogmé a Lug po stopě Fomórů, zmizelých s harfou. Bez dechu letěli

bohatýři s divými výkřiky za uprchlými. Byl již večer, když dorazili k velkému opuštěnému hradu, odkud zaslechli podivný šum, bylo to zvučení mnohých hlasů. Plížili se soumrakem blíže. Viděli oknem v ohromnou síň. Fomórové tam hodovali a s nimi ženy jejich a děti. Strojili kvas, mníce, že vyvázli už bezpečně z boje a z pronásledování. V soumraku síně při šlehání rudého ohně z hořícího dubu na krbě zahledl Dagdé svou harfu, visící na stěně osvětlené plameny. Směle vkročili v síň Ogmé, Dagdé a Lug. Stáli na prahu, velci a chmurni, tváří v tvář svým nepřátelům. Překvapením oněměli Fomórové, a než se svých zbraní chopiti mohli, oslovil Dagdé velkým hlasem svou harfu: „Pojď v náruč mou, matko mých zpěvů, ó sladkozvučná harfo!“ zvolal Dagdé a rozpřáhl ramena v touze. A harfa poznávajíc jeho hlas, se zachvěla, zazněla tajůplně, jako vítr to šlo třesoucími se strunami, pak náhle strhla se mocně se zdi veliká harfa a řítila se jako vichr síní, porážejíc ty, co stáli jí v cestě. Tak prudce letěla Dagdéovi v náruč, že zabila deset Fomórů, stojících na dráze jejího chvatného letu. Dagdé držel ji pevně a sáhl do stříbrných strun. Božský byl hudebník Dagdé, a trojí moc vzbouzel ze zřídla mohutných zvuků. První způsob jeho hry vykouzlil spánek, druhý smích a třetí nářek a slzy. Zahrál Dagdé nyní způsobem třetím, a ženy Fomórů propukly v pláč a bědování. Hrál způsobem

druhým, a ženy a mladí muži a děti smáli se šíleným smíchem. Tu zaburácel Dagdé posléze způsobem prvním, a ženy a děti i všickni mužové usnuli tiše hlubokým spánkem. Bylo hlucho a němo v starém tom hradě, i odešli Lug, Ogmé a Dagdé a vrátili se k svým, aniž byli jedinou rozdali neb utržili ránu. —

Tou bitvou na pláni Turedské navždy podlehli a byli navždy z Erinu vypuzeni Fomórové. Vrátili se v původní vlast, do těch tajůplných končin, kde též duše mrtvých novou nalézají vlast a nové tělo. Balor sám, syn syna luny, Buar-Ainecha, s hlavou tuří, přemožen a vyhnán takto silnějšími bohy, nastoupil nyní vládu svou nad stíny a mrtvými tam za nesmírnou tou vodou, za kterou každý večer hvězda dne se uchyluje, když světlo své ztrácí, svůj život, a hledá si hrob, by druhý den zase vyšla k novému životu! Tam tedy zašel Balor, král s hrůzoplodným okem. Žena jeho letěla za ním v havraním těle, ale než za vodu zašla, za nesmírnou, do kraje stínů, poletovala celou noc po bojišti, kde zabití nepohřbeni leželi, a tam kojila divé své záští, trhajíc krvavými spáry boky mužů, jež porazil meč, střebala krev z trupů a klovala zobem do očí už beze světla a vidu... Pusto bylo na pláni Turedské a hrozno, vítr tam příšerně kvílel . , .

Byli nyní bohové světlí, lid synů bohyně Dány, jedinými vládci v irské zemi, a podroben

a rozptýlen byl zbytek lidu Bolgova a Domnova a slabé plemeno Galioin. — Jásal lid synů bohyně Dány, jako by mu vítězství a vláda uděleny byly na věky. Ale jinak zněla nezdolná sudba. Synové Miletovi, Goidelové, otcové to lidu, jenž drží dnes Irsko a držeti bude je až do konce věkův, otcové Irů se již chystali přistáti k erinským břehům tou dobou, když jásali vítězové po bitvě na pláni Turedské . . . Byl jsem ještě orlem, když přistáli. O tom slyšte slova a dbejte mé řeči — jsem svědek! —

V dalekém kraji stínů, za nezkrotným, bezmezným mořem, měl Bregon, Miletův otec, vysokou věž. Ith, jeho syn, vystoupil tam jednou za zimní noci a zíral s cimbuří v nekonečnou dál. Noc jímala svět svou velkou čarotajnou mocí. Co skrývá za dne oslňující záření slunce, jevilo se nyní v průzračném temnu svým vlastním kmitem, otvíraly hloubky prostoru své lůno, a vše, co bylo ztajeno v nich, stalo se vidno. Vynořily se třpytně tonoucí v bezednu hvězdy, zdály se blízké, vznítila se záře na severu a lila se světem, a v záplavě její vzrůstaly obrysy dalekých ostrovů. Nesmírným prostorem, kouzlem průhledné noci tak zázračně sblíženém, bloudily obdivující zraky Ithovy dychtivě, a uviděl takto čnějící hory a břehy Erinu v závoji zelenavého přísvitu. Duch jeho letěl těm lahodně strmícím obrysům vstříc a věštecky pojal posvátné doubravy irské a tušil hukotný

jejich svatotajemný šum. Nezdolná touha viděti ten kraj z blízka zmocnila se Itha. Vstoupil tedy s druhy svými do lodi a plul. Třikráte třicet jelo s ním bohatýrů na velkých korábech s rudými plachtami a temnými boky. Radostně pluli k zemi dubových hájů a zelených niv. Tři vládli králové tenkráte v Erinu, z rodu synů bohyně Dány: Kuil, Secht a Grene. Dleli právě v Ailechu, v bílém týně, bohatém na vysoké síně, obehnaném příkrými valy, strmícími z tmáně prastarých, druidských hájů. Bylť Ailech sídlem někdy Néita, božského bohatýra, padlého v boji s Fomóry. Sešli se králové v Ailechu, by se dělili o Néitovo dědictví. Hrozil už spor — tu objevil se cizinec před vysokou branou a žádal, by směl vejíti jako host. Byl to Ith. Přijali králové vlídně cizince a pravili: Ty nestranný zajisté budeš! Nuže, urovnej spor náš dle spravedlnosti. Přisedl za stůl, vyslechl krále a rozsoudil pak šťastně jejich spor. Zapěli bardové jeho chválu ve vysoké síni plné ozvěny, kde mohutné zbraně, meče a štíty tiše proti stěnám stály. Slavil se kvas a mnohá byla zpívána píseň. I tázal se Kuil cizince, jaká že zdá se mu irská země, a Ith pravil vroucně: „Luzná je země vaše, drahokam v peřejích mořských! Ó, milujte ji! Je štědrá v bohatství svém. Oplývá medem a ovocem, stády a rží, a je rybná. Sladce se modrá nad ní nebe jako v úsměvu! Ni znojů zde není zhoubných, ani krutých zim. Miluji

Erin jako svoji vlast!“ Tak pravil Ith, a Kuil se lekl. Mezi opětným zpěvem bardů zašeptal Sechtu: „Zda není to špeh, jenž přišel, by nás zradil? Zda není to nepřítel, který se chce zmocniti Irska? Jak chtivě hořela jeho tvář, když o zemi naší mluvil!“ Lekl se Secht a lekl se Grene. A strachem před zradou sami stali se podlými zrádci! Lesní debř se hloubila za hradem Ailechem, tam, když byla už tma, vlákali králové Itha, a padl tam bohatýr vraždou, spáchanou od králů. Našli jej ráno druhové jeho, uhodli, na kom lpí jeho krev, s nářkem odnesli mrtvolu. Vrhli se do lodí. Prchali z Irska, odpluli zpět do kraje stínů. Velká byla žalost synů Miletových! Žíznili po pomstě. Synové Miletovi chystali výpravu, aby pomstili Itha. Lid synů bohyně Dány propadl jejich soudu, synové Miletovi se usnesli, že dobudou Irska, že odejmou vládu lidu synů bohyně Dány. Nesmírnou pouští bezdolného moře pluli tedy synové Miletovi s ohromným loďstvem ke břehům erinským. Viděl jsem, orel, s oblakových hradů na nebi, jak vystupovali synové Miletovi na irskou půdu. První dotekl se erinské země nohou Amairgen, Miletův syn, božstvím nadšený pěvec. Zapěl píseň na počest vědomé síly, neznámé, která proniká celé tvorstvo a jeho taje a s veškerenstvem je v jedno. Zapěl Amairgen: „Jsemť vítr, jenž po moři vane, a jsemť vlnou té nekonečné vody! Jsem šepot mořských příbojů, zmírajících na břehu! Jsem

silný tur, dychtivý bojů, a orel na skalách a krotká holubice! Jsem slza slunce, v níž všechen je žár, jsem rostlina krásou a jsem chrabrostí divý kanec, vládce hvozdů a blat, jsem ryba ve vodě a jsem jezero snící na pláni! Jsem slovo písně, jsem hrot kopí a meče v mohutném boji, jsem to, co tvoří v lidském mozku jiskru myšlení! Vše je mi povědomo: i stáří luny, i místo, kde slunce se skrývá, když zmizí s nebes!"

Tak bylo tedy první slovo, jež pronesl jménem praotců Irčanů jejich mluvčí na půdě irské, posvátný zpěv na počest božstva! Mlčeli soudruzi Amairgenovi z úcty, on ale rozepjal ramena a zvolal takto, zaklínaje, v širošírý erinský kraj: „Vzývám tě, země posvátná nám, země teď naše a potomků našich! Vzývám tě, modroskvělé moře, jež objímáš Erin! Vás, vrchy vysoké, nivy plodné, debře a údolí stinné, vás, doubravy šelestící! Vás, řeky hojné na vodu, vás, jezera rybná! Vzývám tě, celá irská země, vzývám tě, bys nám přízniva byla! Vítám tě, matko budoucích našich synů! Volám k tobě o pomoc proti lidu synů bohyně Dány, poskvrněnému krvavou zradou!" Tak zvolal Amairgen, i zaduněla celá irská země v příznivou odpověď, neboť cítila, že přišlo nyní plémě, pro které určena byla od počátku! — Když dunění umlklo, vrhli se synové Miletovi na brunátná prsa irské země a líbali ji. Pak vstali a dali se v pochod. Ó, Táro, na pláni, jež zove se

Brega, hrdý ty vyšehrade králů a hrdin, jak čněly tvoje věže vítavě synům Miletovým vstříc přes vzrušené vrcholky šumících doubrav! Z vysokých oken tvých zvučných síní viděli osudu propadlí králové, oni, již zabili Itha, blížiti se pomstonosné bohatýry. Zbroj jejich se leskla jako zkázonosný proud rozžhavené spěže. Lekli se králové, avšak kázali otvírati brány, a synové Miletovi vešli tedy jako hosté do Táry. Ve vysoké, zlatem se kmitající síni, pravil Amairgen, mluvčí svých druhů, takto králům: „Zabili jste zrádně Itha. Jeho krví koupena pro nás irská země. Jsme jeho dědicové, přišli jsme, abychom ujali krásný ten ostrov. Ale nepřišli jsme vás zahubit. Podrobte se nám a svému osudu!“ Mlčeli králové dlouho, pak odpověděli: „Dejte nám příměří, a řekneme vám, zda se buď podrobíme aneb se rozhodneme k obraně.“ Řekl Amairgen: „Budiž, jak jste pravili.“ — Tu žádali králové, aby synové Miletovi odpluli od irských břehů na vzdálenost devíti vln. I v tom vyhověli jim synové Miletovi. Avšak lid synů bohyně Dány kul zradu. Jakmile bylo loďstvo synů Miletových za devátou vlnou, zapěli druidové králů mocné zaklínání, a zvedla se hrůzyplná bouře, tak silná, že zahnala daleko do vztekem kypících proudů širého moře celé loďstvo Miletových synů. Amairgen zvolal: „To není bouře, kterou přihnal vítr po širém nebi! To jsou druidská kouzla, která nás hubí.“ A stoje pod stožárem temno

bokého korábu, zapěl též zaklínání a vzýval na pomoc irskou zemi. Tu utichl vichor, nebe se vyjasnilo, a zelený Erin se usmíval z modrých peřejí hlubiny mořské. Eber Dornde, nejstarší Miletův syn, vytasil meč, zahrozil proti Erinu a zvolal: „Touto zbraní zahubím celé zrádné plémě té proklaté země!" Sotva že domluvil, zahalila erinská země, matka ta dobrá, uražena tvář svou nejhustší mlhou, a zaklínání druidské nabylo opět síly, mračna se přivalila temná, řvalo barnavé moře, rudé zmije blesků trhaly mraky, a nastala bouře lítější a strašnější než první. Koráby se krušily s děsným rachotem proti sobě, a temné vody zhltily bohatýry mnohé a mnohé, Eber Dornde byl první obětí ze všech. Jen málo korábů zůstalo neporušených, a přistáli bohatýři, kteří unikli zkáze posléze, když utichly větry, k erinským břehům, znaveni k smrti. Když byli odpočinuli, bouřili k Táře. Nastal nesmírný boj a končil smrtí tří těch zrádných králů a jejich žen a pádem lidu synů bohyně Dány. Byl lid ten stržen se své výše. Prchali synové bohyně Dány rozptýleni a ukryli se v slujích a propastech země. Tam stavěli si mnozí z nich nádherné, kouzelné zámky. Stali se nyní neviditelnými synové bohyně Dány, a tak žijí do dneška. Někdy se některý z nich zjeví lidskému zraku, a mnozí pomáhají smrtelným z milosrdenství, avšak někteří lidem jsou škůdci. Ale sláva jejich a vláda minula. Synové Miletovi se zmocnili úplně

Irska. Ze svého středu nyní si volili vládce. Enemon byl první král z irského lidu a sídlel na Táře v celé své slávě.

To vše viděl jsem já, který s vámi teď mluvím, to vše viděl jsem, živ jsa v podobě orla. Sestárl jsem však zatím nesmírně, perutě moje slábly tak, že mě již neunesly. Usnul jsem jednou na stromě u šumící řeky Bojny, a ráno když vycházelo slunce, byl jsem mlád a silen. Však už nebyl jsem orlem. Co losos plul jsem teď v průhledné, svěží a hučící vodě Bojny a byl jsem šťasten v tom mocném a bystrém proudu. Na řece Bojně měl Dagdé, nejmocnější z lidu synů bohyně Dány, zázračný zámek, kam nikdo ze smrtelníků nenašel cestu. Nechal si ten zázračný hrad pro sebe, dva, které měl, dal synům svým, Lugovi a Ogméovi. Synu třetímu, Angusovi, nedal žádného zámku, i cítil se Angus tím uražen a zkrácen. Přišel však tiše k otci zakrývaje svou trpkost a prosil: „Nech mne v zámku svém aspoň jedinou noc!" I souhlasil otec a pravil: „Nejen noc pobudeš v zámku, ale i den!" Myslil den druhý. Když uplynula ta lhůta, a když Angus měl odejít, pravil: „Čas celý se skládá ze dnů a z nocí. Když pravils mi, otče, že pobudu zde ve dne i v noci, tu dals mi svůj zámek na věky, neboť vždy po noci přichází den a po dni zase noc v nekonečné řadě."

Tak vyhrál svou při, a odešel Dagdé a nechal mu zámek na Bojně i s krásnou za-

hradou, kde zázračné stromy věčně ovoce nesou.

Ó zapadlá dávnověkosti! Jak paměť tvoje žije v mé duši! Slyšte slovo o Angusovi, o tom, co se s ním dálo, než ještě ošálil otce, v době, kde krásné mu kvetlo mládí... Stalo se, že usnul jednou podivným, prorockým spánkem a ve snách těch kouzelných uviděl vedle svého lože přeludný, zářící zjev. Byla to dívka nevídané krásy. Vzbudil se Angus bušením tepen, a hle, nebylo stopy po krásném vidění. Zastonalo srdce jeho touhou a láskou. Když zdřiml v noci, tu stál u jeho lože opět ten zjev. Měla dívka stříbrnou harfu v ruce a zpívala sladce a smutně jako labuť. Nikdy nezněla krásnější hudba na zemi. Když Angus se vzbudil, stonalo srdce jeho láskou až k smrti. Tu přiznal se Angus své matce, i dala dívku tu luznou hledati po celé zemi — však marně. Angus byl chorý tak, že otec jeho Dagdé se jal dychtivě hledati pomoc. Šel Dagdé do Mumy, kde skrytě, ale mocně král Bobda nad svrženými syny bohyně Dány vládl. Král ten byl proslulý hloubkou své druidské vědy. Když Bobda vyslyšel Dagda, žádal si lhůtu celého roku a po roce zvěstoval otci Angusovu: „Nalezl jsem stopu oné dívky. Najdeš ji u Dračího jezera, nedaleko harfy, jež sluje Klinach.“ Zaradoval se Angus a vypravil se ke dvoru krále Bobdy. Přijal jej král skvěle, a tři dni trvaly hody a tři dlouhé noci; pak

pravil Bobda: „Povedu tě k té, kterou miluješ.“ A vedl jej k moři, v samotu, kde šuměl starý háj. Tam uviděli chorovod dívek spanilých nade všechno pomyšlení. Počítali je, a napočtli sto a ještě padesát. Kráčely děvy pomalu po dvou a byly vždy dvě k sobě poutány zlatým řetězem. V temném soumraku háje, do něhož bleskot moře zářil dlouhými modravými paprsky, bělely se dlouze plynoucí řízy děv, které se zdály spíše jasnými stíny v tom šeru, a cinkot zlatých řetězů splýval sladce se šelestem dumavých stromů. Nad sbor těch mlčících, ztepilých, bělostných zjevů, o hlavu výše všech ostatních vyčnívala postava čarokrásná, luzná jak jaro. Jakmile ji zahledl Angus, zvolal radostně: „Toť ona, již hledám!“ I chtěl se k ní vrhnouti. Král však zadržel jej a šeptal: „Jest to Kaér, dcera Anbuala, jenž žije v zázračném zámku v Uamanu. Nejsi dost silný, můj ubohý, chorý Anguse, bys ji uchvátil a unesl! „Vzdychl z hluboka Angus, smutně, jako když podzimní vítr zakvílí a zakryl si oči. Když vzhledl, byly děvy zmizely jako sen, jejž sní lovec, usnuv na vřesové stepi, probudí se a vidí kolem sebe prázdno samoty a je mu teskno. Zabědoval Angus, král jej odvedl a pravil jeho otci: „Jdi do království Ailila a ženy jeho Medby, jsou z pokolení Irů, smrtelní lidé. Ale veliká je jejich moc a hluboká jejich druidská věda. Žádej o jejich pomoc.“ Vstoupil tedy Dadgé na zlatý svůj válečný

vůz a zapřáhl bílé své koně, bystré jako vítr a lehké jako oblaka a krásné jako měsíc, a vydal se s družinou svou na cestu, s družinou skvělou a četnou, a se synem svým Angusem, bledým a chorým. Vítal jej Ailil, a slavili velký kvas, a po kvasu pravil Dadgé králi: „V království tvém je kouzelný zámek Ethala Anbuala. Žádám jeho dceř pro svého syna, neboť po ní chorobně touží!“ Odpověděl král: „Není v moci mé ani ji vdávat, ani otce jejího nutit! Mohu jen prosit, by tě vyslyšel, a vyšlu ihned své posly k němu.“ Když poslové dorazili do zámku, zářícího v podzemní sluji jak nesmírný oheň, zvolal Ethal Anbual: „Neotvírejte úst svých, poslové krále Ailila! Vím, co mi povíte, nechám-li vás mluviti. Král váš žádá o mou dceru? Král váš mne k sobě volá? Nuž vězte, nedám své dcery a nepůjdu s vámi.“ — Velice rozhněval se král Ailil, když příkrou tu odpověď slyšel, a vypravil ihned vojsko proti Anbualovi. Byl tedy Anbual přinucen přijíti k Aililovi, stál hrd a zachmuřen před ním a pravil: „Co bylo by ti platno ztéci můj zámek? Dcery mé bys nenašel u mne. Žije střídavě rok v podobě panny a rok v podobě labutě. Nemám nad ní moci, neboť je mocnější než já. Jednej s ní tedy, ne se mnou. Sto labutí a ještě padesát pluje teď po modré vodě jezera Draků. Hledej ji tam!“

Bez prodlení vypravil se Angus a Dadgé k jezeru Draků v lůně divokých hor. Rudé

čněly kolem skály příšerných tvarů a stromy, vysoko trčící, osamělé, třásly se jako strachem po strmých stráních. Po modré vodě plulo velké hejno bílých a pyšných labutí, vždy dvě a dvě byly k sobě poutány stříbrným řetězem. Angus stál na břehu, úzkostlivý hlas jeho zvolal v labutí stádo: „Ó, zjev se mi, Kaér! Promluv lidským svým hlasem, nechceš-li, bych zhynul žalem a touhou! Stojím zde před tebou, ten, jemuž ve snách se zjevila opojná tvoje krása!“ — Tu zazněl přesladký hlas od modrých vod jezera, tázající se: „Kdo mě volá? Kdo po mně touží tak strastně?“ — „Angus, Angus tě vzývá!“ vzkřikl milující jinoch a vrhl se střemhlav do jezera. Okamžitě se změnil v bílou labuť. Třikráte se vnořil do modrých vod, pak zašumělo jezero, a z jeho vln se zvedly dvě labutě sněžné, vzlétly vysoko do slunečného svitu. Byl to Angus a Kaér. Zpívali píseň tak sladkou a čarovnou, že kdo ji zaslechl, se blažen cítil, a zároveň byla tak konejšivá, že kdo ji uslyšel, v blahu svém zdřiml. A sen, který tak se poslouchajících zmocnil, trval, čarovný, tři dni a tři noci. Tak stala se Kaér ženou Angusovou. Viděl jsem je, jak spolu pluli slunečním svitem, a slyšel jsem kouzelný jejich zpěv a zdřiml jsem kouzelným spánkem. A v sladkém tom snu stala se se mnou poslední změna. Vyrostl jsem z vody co růžový leknín, a kolem toho květu šla žena Kairila bohatýra, jenž žil v tom

13*

týně, kde jste mne našli. Byla na cestách. Vidouc ten květ, vyrostlý z průhledné vody, ulomila jej a vssála dychtivě jeho silnou vůni. To byla moje duše, a když se vrátila v týn svého muže, porodila syna, a v dítěti tom byl můj duch. Tak zrodil jsem se člověkem a měl jsem vědomí všeho, co se bylo se mnou dálo od počátku, vše žilo v paměti mé, co jsem byl viděl a zkoušel! Dali mně jméno Tuan a zvali mě prorokem . . . Tak žil jsem v týně svého otce, v síních dnes mlčících a pustých.

O vy, již posloucháte má slova, nevíte jak duše moje bolně je plna vzdechů dob zašlých, jak paměť moje je plna památek na rody, jež dávno shasly, na lidi, jejichž hrady a týny a domy někdy hlučné a skvělé jsou nyní pusté a drolí se v nic! . . . Vzpomínám vyhaslých očí, rtů zněmělých, popelu králů, již bývali! Dnes vše to je prachem pod mýma nohama, a duše moje je chmurná . . . Ó, králi Chonne, zdá se mi, že vidím truchlý tvůj zrak, že ruce svoje po mně z mlhy vztahuješ, po mně, jenž býval přítelem tvého nejdražšího syna! Poslyšte o něm! Jmeno jeho bylo Konla. Byl krásný jako hvězda večerní, kráčející v luznosti své jasné nad zdřimlými, temnými lesy. Jednoho dne byli jsme na vrchu u samého moře. Konla, otec jeho a já. Mlčeli jsme odpočívajíce umdleni lovem. Pojednou zvolal Konla, všecek záře štěstím: „Buď zdráva! Ó, divukrásná, kdo jsi?“ Po-

divili jsme se, s kým Konla tak mluví, neviděli jsme nikoho, a otec jeho pravil: „Sníš nebo blouzníš?“ Konla však odpověděl, ukazuje na blízké moře: „Což nevidíš křišťálový člun a v něm děvu luznější květu? Jak člun se souměrně kolíbá, jako v tanci! A hle, teď blíží se břehu!“ Udiveni jsme mlčeli, neviděli jsme ničeho na moři, ale slyšeli jsme teď hlas sladký a vábivý jako píseň drozda hlas takto mluvící: „Buď zdráv, ó Konlo, bohatýře snivý a krásný! Nemrtelní tě zvou. Jeď se mnou v tom člunu, a budeš jeden z bohatýrů v kraji tajůplném, krásném a šťastném! . . .“

Hrůza nás pojala, i zašeptal král: „Toť poselkyně smrti, svůdná a luzná! Běda mně a běda mému synu! . . .“ Konla zašeptal do prázdna: „Pohled tvůj záhadný působí závrať, a srdce moje mře po tobě touhou! . . .“

Sestupoval pomalu s vrchu, otec jeho vrhl se mu v cestu a držel jej pevně. Sladký, vábivý hlas neviditelné děvy nesl se po větru a pravil: „Ó Konlo, můj snivý a krásný! Pluj se mnou, pluj! Budeš denně ve shromáždění svých předků, u velké slávě! Jsouť stínové předky živoucích, a milují je strastně! Z dřímavých šer limbu rojí se, toužíce po nich, na slunný svět! . . . Pluj se mnou, pluj se mnou! . . .“

„Neposlouchej to hrůzyplné poselství!“ zvolal s úzkostí král Chonn. „Miluji tě, mé dítě, vší silou své duše! Ty odcházíš! Ó zů-

staň!" Pojal ho za ruce, a já se vrhl též k nohám jeho a objal jeho kolena. Ale děva na moři zpívala sladce: Pluj se mnou v můj zázračný kraj, kde tak luzně a ladně zaznívá hudba, že vyhojí ze všeho zemského žalu. Tam jsou hohatýrské skráně vždy zdobeny nevadnoucími květy, tam není slz, tam truchlení není! Krásný je Erin, rodný tvůj ostrov, ale jeho niva je pustou stepí proti nivám těm zářivým, skvoucím, kam tebe volám a zvu! Ó přesladký kraj, kde mládí je věčné, kde není stáří, kde věčně kvete láska, plamenná láska! Pluj se mnou, ó Konlo, a položím zlatý věnec věčného mládí a milování bez konce na tvoje čelo! . . ."

Vyrval se Konla z objetí zoufalého otce. odstrčil mě nadlidskou silou a střelou letěl s vrchu a vrhl se do člunu z křišťálu. Teď i naše zraky viděly ve vlnách tu kouzelnou loď a tu vábivou, přeluznou poselkyni smrti. Ležel Konla u nohou té hrůzyplné a překrásné mátohy dívčí. Člun ryl hluboké rýhy v hladinu mořskou a letěl a letěl v mlhavou dál. Zírali jsme za Konlou, jak mizel a mizel, až zmizel. Celou noc bědoval král Chonn na břehu mořském, ale syn jeho se nevrátil se sluncem. nevrátil se nikdy už, zůstal v kraji, odkud návratu není, zůstal tam v říši stínů a mrtvých, kde kraluje Balor . . . Zlomen odešel Chonn a uzavřel se v Táře a nechtěl ani svých ostatních synů již vidět. Posléze, po letech se utišil jeho šílený žal, ale bázeň,

aby nevyřítil kraj stínů a mrtvých opět snad ze svého tajůplného klínu některou z příšerných mátoh, aby šerý limb se zmocnil snad slunného ostrovu irského, zachmuřovala těžce jeho ducha. Každého rána, než vycházelo slunce ve zlaté slávě, když ještě tajemné šero se ploužilo po zemi a jen obrysy stromů se nořily z mlh, vystupoval Chonn na valy posvátné Táry a zíral pátravě v dál, je-li čista příšerných sil. Tři druidové jej vždy věrně provázeli. Tu stalo se jednou, že král Chonn náhodou na kouzelný kámen šlápl, jejž byli někdy synové bohyně Dány do Táry přinesli. Jméno toho kamene bylo Fál. Jakmile králova noha se dotkla magického balvanu, vyrazil tento tak mohutný výkřik, že se zachvěla Tára a za Tárou pláň, která sluje Brega, až v končině, kde ji kory obstupují. Zalekl se král a jeho druidové, a Chonn obrátil se k nim a pravil: „Co výkřik ten znamená, a jaký je to kámen?“ Mlčeli druidové chvíli, zmateni, pak pravil jeden z nich: „Dej nám lhůtu padesáti dnův a ještě tří dnův, a odpovíme na otázku tvou.“ Svolil Chonn, a když vypršela lhůta, přišli druidové a nejstarší z nich pravil: „Co výkřik ten znamená, nelze ti říci, pouze jen naznačit. Věz, že kámen svým výkřikem prorokoval. Ale nebyl to výkřik jediný, byla to celá řada záchvěvů zvukových, a číslo jejich je číslem králů z tvého pokolení, kteří panovati budou v Irsku. Ale jména jejich ti říci

nemohu." Chonn zvolal vzrušen: „Ale chci je znáti, ta jmena!" Sotva to řekl, povstala hustá mlha a nastala tma, čirá jako v noci, a hrůzyplnou tou temností ozval se dusot koňských kopyt, blížil se bráně, a hle, stál pod Tárou jezdec a ten kynul králi, by za ním šel. Jako ve snách kráčel Chonn za jezdcem, sám kráčel za ním tmou po mlčící pláni. Brali se daleko. Šli lesy a stepí přes hory a doly, až na kvetoucí nivu, kde bylo jasno a slunno, a tam čněl k nebi vysoký týn. U brány jeho stál zářící, zlatý strom. Za hradbou skvěl e zázračný palác. Vešli jeho branou. Krásná žena s korunou na hlavě je vítala. Vedla je do síně, kde zářil zlatý trůn. Tam usedl jezdec. Nikdy nespatřilo oko lidské člověka tak velkého a krásného. Promluvil a pravil: „Jsem Lug, ten, který zabil Balora, krále s hrozným okem. Chtěls slyšeti jmena všech králů, kteří z tvého pokolení povstanou! Nuž, slyš je tedy, ta jmena!' . . . A jmenoval je a prorokoval osudy irské až do konce světa . . . Ale jak dříve onen druid v Táře, tak nyní i já vám ona jmena nepovím! A o osudech irských pomlčím též! Jsou psány ve hvězdách . . . Tím domluvil jsem." —

Mlčel Tuan, skončena byla ta dlouhá jeho píseň, a díval se za zapadajícím sluncem. Něco bylo v těch jeho očích, co se shasínajícím hvězdám podobalo, byl to smutek a tesknota, a přece byla v tom záře.

I nám bylo teskno. Duch nás všech byl jako na vodách, tak byl zmítán vším, co jsme slyšeli, a dívali jsme se udiveni druh na druha, jako bychom se navzájem tázali, zda se neprobuzujeme právě ze sna víře nepodobného? Svatý Finnen promluvil nejdříve: „Podivný člověče," zvolal, „co temných bludů v tvých řečech! Jde z nich a z tebe hrůza! A přece nás vábilo tvoje hříšné vypravování! Jakému zlému čaru jsme podléhali? Neblahý, cos nám to mluvil? Co v tobě pekla hodné zaslepenosti! Bozi a bohyně! O démonech a ďáblech, o příšerách a mátohách měls mluviti, ne o bozích. Což neslyšel jsi nikdy o pravém a jediném Bohu?"

Tuau díval se vážně na světce a pravil: „Vím jen jedno, totiž, že jsem vám mluvil pravdu. V té pravdě zajisté jest blud, ale byl skrytý mým zrakům a mému pojímání. Mluvil jsem vám dle pojmů, jež jsem jedině míti mohl v řadě toho dlouhého bytí na zemi. Tážeš se, zdaž jsem slyšel o Bohu. Vždyť jsem byl přítomen, když svatý Patrik Ossiana poučoval o stvořiteli světa. Byl jsem s Ossianem v rozpadlé jeho síni, která už neměla stropu. Tam Ossian, stár a slep a chud snil o staré slávě. Na zdi visela jeho harfa, jejíž hlas v dávných dobách nebýval tak něm, tenkráte když kolem radost při kvasech bouřila! Ale usnul ten hlas, jako hlas samého pěvce v chatrném kmetství! Větrem zbouřený les hučel kolem rozpadlé

síně, když vešel k nám truchlícím svatý Patrik. Dlouho mluvil s Ossianem, jenž utišiti se nechtěl. Pravil mu světec: ‚Bohatýři, jež oplakáváš, jsou mrtvi a nezbudí je tvůj pláč! Syn Boží však, jenž pro tebe zemřel, žije věčně!“ A posadil se na zemi vedle slepého pěvce u ztroskotaného krbu bez ohně a hlásil mu tiše a snivě a sladce blahou o Kristu zvěst. Naslouchal Ossian, a slzy jeho tekoucí o zašlou slávu uschly, zapomínal bohatýrů, ale když slyšel o učení Páně, vzkřikl vášnivě: ‚Proč nežil tvůj Bůh tenkráte na zemi, když bohatýři, jež opěvuji, po zemi kráčeli! Byli bychom Krista zachránili, a kdy by jej byli vrahové jeho uvrhli i do bezedna pekel, bohatýři moji by jej byli vyrvali ďáblům!‘ Usmál se Patrik, jak ty se usmíváš teď, opate, ale než odešel z drolící se síně starého hradu, bylo srdce Ossianovo jeho, a pyšné to čelo se sklonilo před pokorou kříže! . . .

„Oči tvoje viděly svatého Patrika!“ zvolal znova udiven opat a mimoděk se klonil před Tuanem, a my ostatní činili totéž.

„Viděl jsem jej,“ odvětil Tuan, „viděl jsem jej nejen očima těla, ale dříve ještě zrakem ducha, než doplul k Erinu, zelenému ostrovu mých otců! V duchu viděl jsem velkou jeho postavu, jak se zlatou září kolem hlavy hlubokým soumrakem druidských doubrav kráčela! Viděl můj prorocký duch, jak pluje mořem k Erinu, nesa mu spásu! Viděl

jsem vítězství míru nad dávným násilím, lásky nad pýchou! Vítal jsem Patrika a jeho učedníky a byl jsem hluboce dojat snivými hlasy těch bíle oděných mnichů, zpívajících žalmy a kázajících odříkání, s křížem v ruce a s ohněm ve znícených zracích! Jak byli velcí, když se usmívali nad chloubou bohatýrské slávy, dobyté mečem! . . .“

„A smyl svatý Patrik hříchy tvoje a bludy svatým křtem?“ tázal se svatý Finnen Tuana.

Kývl mlčky hlavou a za chvíli pravil: „Ó zvone Kiéranův, zdá se mi, že tě zase slyším a rajskou tvou píseň!

„O jakém zvonu to mluvíš?“ tázal se opat náš. Odvětil Tuan: „Což nevíš? Než odplul svatý Patrik do Irska před samým odjezdem svým z Gallie, setkal se na břehu azurného moře s bývalým bardem irským a dobou tou knězem římským, s Kiéranem, jenž skončil jako svatý. Pravil mu Patrik: ‚Buď předchůdcem mým v zemi své! Jdi do Irska přede mnou. Až tam dopluješ, obrať kroky své k jasnému prameni, posvátnému ode dávna druidům. Temení ze země v samém středu Erinu, na místě, kde vítr severní se potkává s jižním. Je to pramen, jenž sluje „hranicí bohatýrů.“ Tam vystav poustevnu, přijdu k ní za tebou.‘ Odpověděl Kiéran: ‚Neznám toho pramene druidského! Nevím, kde temení, a pramenů je mnoho. Jak ho

poznám?' Tu podal mu Patrik zvon a pravil: Visíval tento zvon v klášteře, kde svolával rozvaděné krále, aby je smiřoval, kde žádal kovovým hlasem almužnu pro chudé a kde sloužil nešťastným a ubohým, aby se dovolávali jeho zvukem pomoci. Ten zvon tě doprovázej po cestách. Bude něm tak dlouho, až dojdeš toho pramene, který míním, pak zahlaholí, jasně a sladce, a bude tak dlouho zvonit, až k tobě přijdu!' — Činil Kiéran, jak mu Patrik kázal. Jakmile ho donesly kroky jeho ku „pramenu bohatýrů," jal se zvon ihned slavně a krásně hlaholit. Tu sbíhal se odevšad lid, z blízka i z dálky, naslouchal těm nikdy ještě neslýchaným zvukům tak lahodným i cize dojímavým. Přivábila je ta hudba, jaké Erin nebyl ještě nikdy slyšel, ale pak je jímala slova Kiéranova, předchůdce svatého Patrika, ještě mocněji a blahodárněji a hlouběji než všecka hudba, I mě, jdoucího temným lesem v dumách, přivábil jednou zvonu čarozvuk. Bylo mi, jako by mihavé ruce se ke mně vztahovaly a mi kynuly, bych za tím zvukem šel. Šel jsem a šel za snivou písní zvonu a nalezl jsem poustevnu a Kiérana, a za nedlouho objevil se svatý Patrik sám. A v šumícím tom lese u jasného pramene bohatýrů, v jehož tůni sto starých zapadlých podání dřímalo, uslyšel jsem poprvé z úst Patrikových slova blahé zvěsti . . . Ó nevýslovně sladké chvíle, plné podivu a tajemství! . . ."

Po těchto slovech pustil Tuan tvář svou do dlaní a mlčel dlouho v zadumání, ponořen v upomínky. Mlčeli jsme též, bylo takové ticho, jen vítr byl slyšeti, jak svištěl po pláni a kolem chlumu, kde jsme seděli. Opat náš položil ruku Tuanovi na rameno a pravil mírně: „A tam, u toho pramene byls tedy pokřtěn?" Tuan potřásl hlavou. „Chodil jsem," pravil, „za svatým Patrikem jako stín, mocné kouzlo velké jeho duše mělo mě úplně v plenu — ale přece vzpírala se mysl moje proti jeho slovům, nepřilnul jsem k víře, kterou hlásal, neboť byla duše moje příliš naplněna prastarými vzpomínkami. Vidma dávných bohatýrů byla kolem mne a stavila se tu mezi mne a Patrika. Byla stále se mnou v mlčení pusté síně otcovské, ve vichrem zbouřených lesích i na tichých stezkách laněk, a mátožné jejich ruce mě držely. Stála minulost dávná na prahu chrámu nové víry a bránila mému vstupu. A přece viděly udivené moje oči zázraky a divy svatého Patrika a neobmezenou moc jeho velkého slova . . . Měl král Loégairé, sedící v Táře, v příbytku králů, dvě dcery, luzné jako hvězdy nad mořem. Ethnea slula jedna, bílá jako lilie, Fedelma druhá, zlatých vlasů. Stály jednou na kraji posvátného háje a praly v jasné studánce sněžné svoje předivo. Tu vyšel svatý Patrik ze zeleného soumraku dubů v průvodu svých žáků. Děvy pohledly udiveny na bíle oděné muže. ‚Kdo jsi?' tá-

zaly se, ‚a kdo jsou ti, co s tebou přišli? Jste duchové skal a lesů? Jste bozi, že tak vážně kráčíte a zraky vaše že jsou tak plny neznáma?‘ A svatý Patrik pravil: ‚Nejsme ani bozi ani duchové, ale služebníci Boha jediného.‘ A vypravoval jim o Bohu a jeho ráji, o Kristu a jeho království. Mluva jeho byla plna lahody a velikosti, vznešená a prostá, linula jako nejsvětější píseň, a když mluviti přestal, plakaly dívky štěstím a pohnutím a žádaly, by je pokřtil. Byly plny touhy po ráji a zvolaly: ‚Která cesta tam vede, pověz nám!‘ Řekl svatý Patrik: ‚Bůh miluje vás ve vaší čistotě! Chcete-li vejít do ráje — pak je vám nutno dříve zemříti!‘ Zvo'aly nadšeně: ‚Jak toužíme po smrti!‘ I poklekly, a svatý Patrik podal jim tělo Páně. Přijímaly s touhou nesmírnou. Sklonily své spanilé hlavy, držely se v objetí a tak klesaly pomalu v trávu pod starý dub. Ležely mezi květy jako dvě bílé holubice. Dech jejich se krátil, oči se zavřely jako ve spánku — a duše jejich byly v ráji. Neprobudily se již! — Taková moc byla v sladkém slově svatého Patrika, avšak viděl jsem jej též hrozného jako je rudý blesk, ten prudký vítěz, letící temnými mraky. Bylo to brzy po smrti obou luzných dcer královských, na velké pláni, která ode dávna slula ‚polem zbožňování.‘ Tam od pradávna stála o!břimá modla, již nazývali ‚hlavou krvavou.‘ Trčela, kamenná, do výše jako temná věž. Kolem ní

stálo dvanáct menších model. Zářila nad nimi zlatem a stříbrem, jímž byla korunována. ‚Krvavá hlava' byla královnou všech model v Erinu. Tam přišel svatý Patrik v den velké slavnosti, když kolem sochy lid v divém nadšení křepčil a zpíval. Od časů nejstarších konaly se hrozné oběti u ‚hlavy krvavé,' oběti lidské, od nich vzala modla strašné jmeno své. Hleděla k jihu, a odtamtud teď Patrik přicházel, a zdálo se, že mu hledí hrozivě a temně vstříc. ‚Stůjte!' zvolal svatý hlasem hřmícím jako bouře. Lid přestal křepčit, zpěvy utichly, a Patrik, velký, strašný v hněvu svém pozvedl kříž proti soše, jako by ji z dálky udeřiti chtěl. Byl Patrik v okamžiku tom jak nadlidský zjev, lid padal k zemi a modla sama se zachvěla a s duníclm rachotem, ve strachu nesmírném odvrátila tvář k severu, a jakkoli Patrik z daleka jen jí hrozil svým pozvednutým křížem, byla tvář její přece jako úderem blesku rozbita, a v tomtéž okamžiku probořily se sochy ostatní až pod páž do země. Lid k nebi štkal, a Patrik začal kázat. V týž den byl pokřtěn všechen lid, jenž dříve před modlami křepčil, a na památku na tu událost nechal svatý Patrik sochy stát na pusté oné rovině . . .

Tak znal jsem tedy světce i v hněvu — ale v plné slávě své se mi zjevil v onen velký den, kdy král Erinu svatou víru přijal a jeho bardové s ním a celý irský lid!

Bylo posvátným zvykem od nepaměti

v Irsku, že každý třetí rok na jaře se narovnala velká hranice před hradem v Táře, ozdobovala se slavnostně kvítím a v noci ji pak zapalovala král při zpěvu a hudbě. Tou dobou přicházeli všickni poplatní králové do Táry, připutovali tam z celé země druidové a bardové a shromažďoval se nesmírný zástup lidu ze všech končin ostrova. Před tou slavnou nocí shasínaly se po širém Irsku všechny ohně, ni jiskra jediná, ni plamínek nesměl svítiti v Erinu, a teprve o půlnoci, když král v celé slávě své, za pění posvátných písní slunce vzýval, měsíc a všecky bohy, a hranici zapálil, tu teprve se opět na všech krbech irských rozžehnuly ohně. Nadešla ta slavná noc za krále Loégairéa, brzy po události u ‚hlavy krvavé'. Byl jsem přítomen, byl jsem mezi bohatýry pod hradem v Táře, na rovině, která Brega sluje. Dle dávného zvyku tvořili druidové, bardové a velmoži říše, rozděleni dle stupně důstojnosti v království, devět kruhů kolem trůnu. Bylo tma a ticho. Král Loégairé blížil se posvátné hranici slavným krokem. Pojednou se zastavil zaražen. Hle, z dálky od místa, které sloužilo za pohřebiště otrokům, kmitalo světlo! Kdo se odvážil k tak rouhavému skutku? Kdo urážel takto bohy a královskou důstojnost a posvátné zákony, že roznítil světlo, dříve než zaplála zasvěcená hranice? Nastalo reptání a s hlukem jeli poslové na koních k onomu místu. Vrátili se rychle a pra-

vili: ‚Nediv se, ó králi, rouhači. Je to onen muž v bílé říze, který přistál ku břehům irským, aby bohy naše zapíral. Jest to onen Patrik, který ti odloudil srdce tvých dcer, neznámému zlobohu je zasvětil a smrt jejich způsobil. Král zvolal zuřivě: ‚Přivlecte jej sem!‘ — A přivedli mu Patrika. Nevlekli ho, neboť šel dobrovolně s nimi, vysoký, klidný, zářící duchem. Měl hořící voskovici v ruce, a za ním šli druzi jeho, oděni jako on sám v bílé řízy, a i každý z nich nesl hořící svíčku. Větry mlčely a spaly, aby nezachvěly plameny těch voskovic. Záře jejich světlá a čistá jako svatých hvězd se lila krásně na ten dlouhý, bílý průvod, a hlučící zástupy lidu náhle umlkly při pohledu na podivné ty muže. Král a bardové, druidi, velmoži a bohatýři usedli na svá místa, aby se nezdálo, že vstali z úcty k příchozím. Chmurně na ně hleděli a každý pohled byl bouří, jímající v sobě blesky hněvu. Když vstoupil Patrik do kruhu, tvořeného kolem krále nejpřednějšími dvořany, tu ze středu těchto povstal náhle muž a poklonil se světci. Byl to králův nejslavnější bard a jmenoval se Dubtak. S ním byla jeho dcera, luzná a čistá jako ranní rosa, Brigita. Seděla u jeho nohou a třímala stříbrnou jeho harfu. I ona povstala klonila svou bílou šíji a hleděla stříbrem strun na světce, jako hvězda ratolestmi junné břízy, pronesla tiché, sladké slovo, jímž se struny jako vánkem zachvěly

tak, že třesoucí se jejich slabý vzdech se jako světlý paprslek temným mlčením nesl. Udiven a hněviv pohledl král na Dubtaka, ale potlačil svoje prudké pohnutí proti němu a oslovil Patrika. ‚Neznáš zákony,‘ pravil, ‚zákony svaté toho království? Nevíš, že hříchem jest a rouháním rozžehnouti světlo dříve, než k tomu ruka moje dá znamení zapálením zasvěcené této hranice?‘ Pohleděl Patrik králi klidně a mírně do očí a odvětil: ‚Tvá hranice zaplane rudě jako záští. Oheň její bude krmen slzami pryskyřice ze stromů, padlých ranami krutých seker. Slzy jsou obětí hodnou tvých lžibohů! My však klaníme se dnešní noci vzkříšení, z mrtvých vstání Boha lásky, jenž zemřel pro nás, pro vás, pro tebe, ó králi! Bdíme v tuto noc ku poctě jeho, a k poctě jeho rozsvěcujeme bílé voskovice. Vosk není vynucen ohněm a násilím seker jako slzy pryskyřice ze stromů. Je to výrobek plný tajemství a panenství, něco, co se přetvořilo z vůně a z barev a co na se vzalo bělost sněhu . . . Sluší církvi, aby očekávala Ženicha při svitu toho čistého světla. Záře naše bílá rozptyluje temnotu, aby nezachmuřovala velký svatvečer. Sluší tou dobou v ruce třímat čistou tuto pochodeň, znamenající proroctví o slunci věčném, kterým jest Kristus!‘

Bylo veliké ticho, ta slova, ač většině přítomných nebyla úplně srozumitelna, šířila přece posvátný jakýs čar. Král schýlil hlavu,

a opět povstal Dubtak, a dcera jeho opět zašeptala sladké slovo do strun, jímž stříbro jejich snivě zaševelilo jako vzdechnutí ptáka . . .

Král Loégairé se zasmušil, když Dubtak Patrikovi opět úctu vzdal, a pravil světci: ,Co sem tě vedlo do mého království, kde neznámo, co hlásáš?',

,Jen láska,' odpověděl Patrik, ,jen láska a slitování s lidem tvým.' A nyní vzpřímil se obrácen k lidu a od úst jeho plynula v božské výmluvnosti blahá zvěst, kterou apoštolé ze země zaslíbené byli vynesli do širého světa, a již Patrik donesl k břehům erinským. Král mlčel, bez přerušení bylo Patriku dopřáno mluviti. Zástup byl zvlněn jako moře větrem. Účinek slov Patrikových se jevil různě. Nastaly spory. Ruch rostl, nastala vřava, tasena byla zbraň. Král byl krutě zmítán. Slovo Patrikovo jej trhalo svou silou k víře hlásané, proti níž se mocí vzpíral. V zoufalosti, že podlehne čaru, jemuž poddati se nechtěl, zvolal posléze král s těmi, kteří byli proti Patrikovi: ,Na hranici s ním, jenž bohy zapírá!' . . . Chopili se světce a vlekli ho k hranici v modlitbě. Už dotýkal se plamen narovnaných dřev, tu postavila se tam Brigita, jako když se bílá labuť snese s modré výše, zasáhla hluboce do strun stříbrné harfy, a zvuky neslýchané a krásné linuly jako proud světla temnou plání. Vřava ustala, zbraně klesaly k zemi a v udivení hledělo vše na lepou pannu. Divukrásná ve svém

14*

velkém nadšení zvolala Brigita: ‚Slyšte mě, muži z Erinu! Znám všechna tajná učení druidská, zjevna jest mi všechna věda druidská! Znám bejlí radosti, které souhlas srdcí působí, znám bejlí zlaté, jež otvírá zraky ducha, by viděly v budoucnost! Co je to vše? Jak je to chudé, jak je to málo! Muž však, který stojí na hranici zde, zná tajemství, jež zachovává život na věky a hlásá širému světu svoje tajemství! Upálíte-li jej, upalte mě též! Mezi tím, co mluvil, měla jsem velkou vidinu, viděla jsem ukřižovaného Boha! Uchvátil mě božským zrakem svým, tak plným slitování! Porazila mě hromem jeho sláva nebeská! . . .‘ Tak zvolala Brigita, zjev její byl jako prorokyně a hlas její zatřásl každým srdcem. Duše všeho lidu byla jí schvácena, zvolal jedním hlasem: ‚Buď chvála Patrikovi! Bůh jeho nad námi zvítězil, věříme v něj! . . .

Nikdy nesvítila zora sladší a zlatější na starou Táru, než ráno po oné noci plné divů. A za zory ranní křtil Patrik Brigitu a irský lid. Onoho dne byl jsem pokřtěn i já, Tuan dlouhověký . . .‘

Nebudu vám dále vypravovat o Brigitě, která se svatou stala, ani o Patrikovi, vždyť znáte jejich život, a sláva jejich plní celý svět. Víte, jak něžnou lásku pokorné dcery Brigita k svatému Patriku chovala, víte, když se k smrti chystal, ruka její že mu utkala rubáš, víte, že svatý Patrik odešel v nezná-

mou samotu, by zemřel beze svědků, že jej andělé pohřbili na místě neznámém a že mu slunce svítilo pochodní pohřební po celou dlouhou noc! ... Ó jak dojímalo mě poslední potkání svaté Brigity s Patrikem! Před smrtí svou přišel v její klášter, by jí děkoval za rubáš. Sedl předoucí Brigitě k nohám a pravil jí: ‚Je celý Erin na pravou víru obrácen a setba moje vzešla utěšeně tak! Jak Bohu děkuji! Teď nedbám, že údy moje už křehnou a zraky už shasínají. Ó dcero moje, jsemť k smrti unaven.‘ Zamlčel se a pak pravil jí: ‚Brigito, vezmi harfu svou, zahrej a zazpívej mi některou starou píseň svou! Zvuk strun a tvého hlasu mně potěší jako paprslek, mne, jenž jsem na cestě k slunci onomu, jež nikdy nezachází! — A řekla Brigita: ‚Už nezpívám a zasvětila jsem harfu svou Bohu, jako srdce své.‘ Za chvíli dodala: ‚Můj otče duchovní, jak je mi smutno, pomyslím-li na dávné bohatýry, o nichž písně naše zpívaly, jejichž slávu jsem opěvovala sama v mládí svém. Neboť nevím, jaký jest jejich osud, tam, tam na onom břehu života!‘ A zasmušile zahalila tvář a podepřela skloněnou hlavu o blízkou stěnu. Když hlavu pozvedla, byl Patrik tiše odešel. Tu zaplakala a pravila: ‚Proč nevyplnila jsem přání jeho? Proč nezazpívala jsem mu? Ó vím to, cítím to, že ho už nikdy neuzřím!‘ A bylo tak. Však v tutéž noc, co Patrik odešel, by beze svědků zemřel,

měla svatá Brigita krásný, smírný sen: Viděla zlatou loď, podobnou srpu měsíce. V ní seděl Patrik, ozářen věčným životem, a otec její Dubtak stál vedle něho a Ossian a Finn a mnoho, mnoho dávných bohatýrů z písní. Ale na přídě lodi stál velký anděl, bíle zářící a hrál na harfu. Dle sladkých, vznešených zvuků nástroje plula zlatá ta loď temným blankytem, a vlny modré, plny hvězd, stoupaly výš a výše k nebi a s nimi loď, až vešla jako v přístav do světla věčného, kde svítil v slávě Kristus sám! . . . Brzy po té vidině tak rodostné, zemřela svatá Brigita. — Však o tom všem vás došly zprávy zajisté! Teď ale pojďte se mnou do mého týnu zpět, tam povím vám, co ještě nevíte."

Tak skončil Tuan.

Šli jsme tiše s ním zamlklou samotou a v hradě svém ukázal nám dvéře, zarovnané velikými balvany tak, že tam vejít možno nebylo. Pravil nám Tuan:

„Za tímto zataraseným otvorem je malá síň, je památná, neboť u krbu seděla tam jednou sama svatá Brigita. Cesta její vedla ji kol mého týna, a vešla, aby u mne odpočinula. Hostil jsem ji v pokoře, a usmívala se tak krásně v dobrotě své neskonalé. Zamyslila se, hledíc do ohně na krbu, nevím, kde mysl její bloudila. V blankytné výši snad! Zazpívala v tichém zanícení polohlasem svatou píseň, kterou sama složila. Dozpívavši ji psala v zamyšlení prstem na ka-

mennou stěnu sloku, a jako dlátem ryla se slova v kámen pod jemným jejím prstem a posud stojí tam. Znám ta slova z paměti, zní takto: ‚Chtěla bych velké číše plné lásky, bych jimi častovala bratry své! Chtěla bych, by svatý mír byl králem jejich hodů a aby Kristus na věky jim panoval!' — Ta slova tedy zůstala vryta v stěnu oné kobky. Když se svatá opět dala na cestu, zarovnal jsem dvéře balvany, aby nikdo už nepřekročil práh té síně, zasvěcené její přítomností. Až přijde doba, o níž dávno sním . . ., odvalím kameny . . ."

„Která je to doba?" tázal se náš opat, ale Tuan neodpověděl. Vedl nás nyní do velké síně hradu, kde nás opět častoval, jak při našem příchodu. Zůstali jsme celý týden v hradě a mnohé jsme kladli Tuanovi otázky, on však, ač vlídný, málo odpovídal. Když jsme konečně odcházeli, pravil nám: „Jsem v sebe zapadlý a odvykl jsem lidem, čekaje smrt. Stáří moje mě tíží . . . Odpusťte mi vše i moji zamlklost i nevlídnost mou při prvním vašem objevení se před týnem. Vzpomínejte někdy na to, co jste na chlumě vrchu z úst mých slyšeli. Slyšel to před vámi svatý Patrik a svatý Kolumba. Má vše, co jsem vám svěřil, se mnou zapadnout? Měl jsem mnoho svědků ve vás, snad jeden z vás má slova zachová? Nepohrdejte jimi, jsou to slova bardská. Nepohrdejte pěvci! Pomněte, že i svatá Brigita byla z nich.

O byla doba, kdy bardské umění tak krásně rozkvetlo, že sami andělé boží se klonili s okraje nebes k zemi, by naslouchali! . . ."

Zamyslil se Tuan hluboce. Kynul nám rukou. Už nepromluvil, a tak se s námi, udivenými, na vždy loučil . . .

Léta plynula, neuviděl jsem už Tuana. Odplul jsem z Irska a nalezl útulek svůj zde, v tom posvátném klášteře, jejž svatý Kolumba založil. Už stár, vrátil jsem se jednou do Irska, na krátkou jen dobu, poslán svým opatem. Bylo to asi čtyřicet let po setkání s Tuanem. Poslání moje vedlo mě do kláštera v Magbile, kde jsem v mládí za opatství svatého Finnena žil. Táhla mě upomínka dávná mocně k týnu Tuanovu. Nalezl jsem po delším bloudění onu samotu. Celý týn Tuanův byl už travou zarostlý, mlází rostlo z valů a stromy stály na samém prahu bývalých vrat, až úplně rozpadlých. Bloudil jsem v těch smutných zříceninách. Vešel jsem v síň, kde nás Tuan někdy byl hostil. Neměla již stropu. V troskách rezavěly staré zbraně. Kostra harfy beze strun houpala se slabě na stěně, když vítr silněji zavál. Šel jsem dále zřícenou chodbou. Klopýtaje přes velké balvany spatřil jsem úzký vchod do jakési kobky, která měla ještě strop. Vešel jsem. Byl tam rozpadlý krb a na stěně vedle něho cosi svítilo jako řada bludiček. Bylo to písmo . . . Četl jsem: ‚Chtěla bych velké číše plné lásky, bych jimi častovala bratry své!

Chtěla bych, by svatý mír byl králem jejích hodů a aby Kristus na věky jim panoval. Kmitlo mi pamětí, co jsem na těch místech z úst Tuanových slyšel, věděl jsem, kde jsem! Zde tedy u toho krbu odpočinula si jednou velká ona světice, a plamenné to písmo vryla v stěnu jemným prstem svým! . . . Obešla mě posvátná hrůza. Klekl jsem na zem k modlitbě — tu spatřil jsem v trávě, která hustě z rozpukaných dlaždic rostla, ohromnou bílou kostru! Ó věděl jsem, kdo zemřel zde! Věděl jsem teď, o jaké době Tuan snil a kterou dobu si určil, aby opět vešel v tuto prostoru! Pomodlil jsem se vroucně za duši jeho, sebral kosti jeho a uložil pod desku krbu, u něhož někdy tiše zazpívala svatá Brigita. —

Nuž, tedy pověděl jsem vše, co zůstalo mi o Tuanu v paměti. Chvála Bohu, chvála Bohu! Vyplnil jsem jeho přání. Už jsem se obával, že nebudu míti dosti sil. Jsem stár, tak velmi stár. Už nevycházím z celly své! Co zde jsem napsal, najdou tedy, až ke mně někdy ráno vejdou, a tělo moje bude ležet na lůžku nebo na klekátku, a duše moje bude s Bohem. Doufám tak, ač jsem nehoden. Velká však je jeho milost. Ještě jednou se tážu sebe sama: Činil jsem dobře, že jsem napsal, co Tuan nám na chlumě vrchu zpíval, se všemi bludy těmi, které zapomenout měl, když pravou víru poznal? Činil jsem dobře? Bože, odpusť mi! Ale ty staré

zvěsti šly mně k srdci, ty staré ohlasy ze země irské tak mě zajaly! Vzbudí podobný ohlas i v srdci jiných? Je to podivné, že mluví jen k srdcím některým podobné vzpomínky, a u mnohých že zůstávají jako němy. Je to jako se zvonem svatého Kadoka, který zněl slavně v Kambrii a v Římě zůstal něm. Zvonil jen tam, kde určen byl mu chrám, a chrámem takovým jsou pro dávné podání srdce jen některá. Bylo to podivné se svatým Kadokem. Založil klášter v samotě v Kambrii, měl mnoho zbožných učedníků, oltář, věž, vše měl, jen zvon mu chyběl. Tu přišel jednou poutník v irském oděvu, mnich, který uměle kovy zpracovati znal. Nesl těžký kožený měch. Kadok jej vítal srdečně a tázal se, co nese. Gildas, to bylo jmeno mnicha umělce, rozevřel měch a vyňal nástroje a pak krásný zvon, ne litý, nýbrž zkovaný z mědi a stříbra, zvon velikosti vysoké přilby. Kadok vzal zvon do rukou a tento vydal hned zvuk tak ladný, jako zpěv slavíka a zároveň podobný volajícímu hlasu lidskému. Bratří sběhli se a Kadok zvolal: „Ejhle, slavný pěvec! Bůh sám ho poslal v němou naši posud svatyni!“ Gildas však odvětil: „Rád bych ti dal ten zvon, ale nesu jej do Říma pro samého papeže, otce našeho svatého.“ A tak byl svatý Kadok sklamán. Když Gildas přišel do Říma a zvon svůj svatému otci daroval, byl tento velmi potěšen, ale když pověsili zvon a začali zvonit, tu nevydal kov

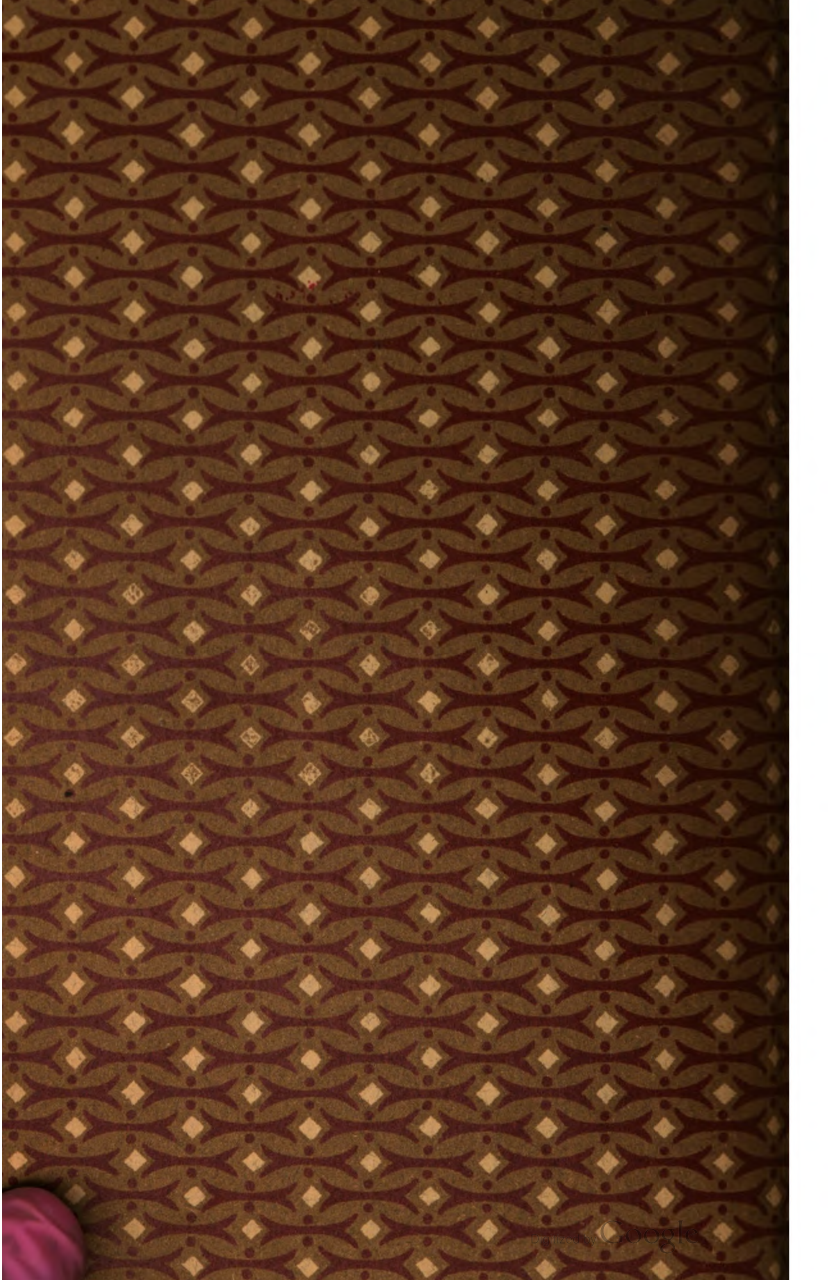
jediného hlesu ze sebe. Divili se všickni nad míru a papež tázal se, co to as znamená. Tu vypravoval Gildas, jak byl zvon svůj svatému Kadoku odepřel, a papež pravil: „Chybils, synu můj! Slyšel jsem o svatosti Kadokově a miluji jej a jeho bohulibý lid! Nuž, odnes zvon svůj k němu zpět, dar můj nyní jemu a lidu jeho, a kdykoli zvon hlaholiti uslyší, ať na mne vzpomenou!“ Stalo se, jak papež rozsoudil, a jakmile zvon v klášteře svatého Kadoka zavěšen byl, rozzvučel se slavně a sladce a pohnul všechna srdce k vroucí modlitbě! —

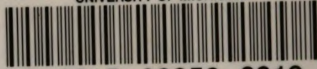
Snad tedy také se rozzvučí v mnohém srdci ty staré Tuanovy pověsti, již v mnohých jiných němy zůstanou? Však buď jak buď! —

Nuž, Bohu chvála na věky věkův. Amen.

OBSAH.

UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 03352 8319

